

אגעד אנק

על פרשת השבוע

פורים תשפ"ב

© כל הזכויות שמורות למו"ל. אין לקרוא בזמן התפילה

בס"ד, בכל ענייני הגיליון ניתן לפנות לדוא"ל: g.agedank@gmail.com

וידוע כל מה שכתבו רבוה"ק בקדושת יום הפורים, כמ"ש בקדושת לוי בקדושה א' דפורים, ובתפארת שלמה פי' עיניהם של עניים נשואות למקרא מגילה, היינו כל עני מן הדעת עיניו נשואות להתדבק בהשי"ת באור הקדושה של מגלת אסתר. כמו הסיפור הנ"ל נשמות עניים יש להם ישועה בזכות המגילה.

לכן צריך להכין נפשינו לקראת קריאת המגילה.

הספורנו בפסוק ויקץ יעקב וכו' ואנכי לא ידעתי ורש"י פי' שאילו ידעתי לא ישנתי, אך הספורנו פי' שאילו ידעתי הייתי מכין עצמי לנבואה. אכן היה התגלות גדולה, אך אם הייתי יודע מעלת המקום, הייתי מכין עצמי ואז היה בשלימות יתרה. ממילא עלינו להכין נפשינו לקראת הזמן הנורא והגדול הבא לקראתנו.

(הגרמ"י רייזמן)

למנצח על אילת השחר מזמור לדוד: קלי קלי למה עזבתני רחוק מישועתי דברי שאגתי (תהילים כב, א ב)

במדרש תהילים: "אילת השחר זו אסתר". עוד איתא במדרש (רבה אסתר י, יד) "ר' חייא רבה ורבי שמעון בן חלפתא הוון מהלכין בהדא בקעתא דארבל, וחזון את אילת השחר שבקעה את האורה, אמר ליה רבי חייא רבה לרבי שמעון בן חלפתא כך הוא גדולתן של ישראל, בתחלה קימעא כל מה שהולך הוא גדול ורבה והולך מה טעם (מיכה ז') כי אשב בחשך ה' אור לי כך בתחלה ומרדכי יושב בשער המלך ואחר כך יושב מרדכי אל שער המלך וגו' ואחר כך ומרדכי יצא מלפני המלך וגו' ואחר כך ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר",

יש להבין מה מדמה בפרק זה את אסתר?

אפשר לפרש, שהנה דבר שעומד על עומדו ניתן להפילו שישכב (90 מעלות), וניתן עוד יותר לסובבו ולהפכו עד שיעמוד על ראשו (180 מעלות), דרך הניסים לעם ישראל הוא בדרך של סיבוב מלא (180 מעלות), והנה כאן אצל כלל ישראל היו במצב שנתונים תחת גזירת אחשוורוש והמן "להשמיד להרוג ולאבד וכו'", ובמצבם לא התפללו אלא שתבטל הגזירה, ואילו היה הנס שאחשוורוש היה מבטל את הנס בלבד – כבר היו שמחים בישועתם. אמנם השי"ת הביא למצב של "ונהפוך הוא אשר ישלטו היהודים המה בשונאיהם", לא זו בלבד שהגזירה נתבטלה אלא שבית המן נתון למרדכי והיהודים הם הרגו בשונאיהם והרי זה היפוך גמרי מן הקצה אל הקצה.

זה מה שאמר לו רבי חייא רבה לרבי שמעון בר חלפתא, שדוקא בעלות השחר "אילת השחר", שהרי רגע קודם עלות השחר אז הוא החושך הסמיך ביותר, ומהנקודה זאת מתחילה האור עד לחצות היום שהוא האור הגדול ביותר, וכזה ממש הוא הנס שנעשה לישראל מן הקצה אל הקצה.

ואפשר להעמיס עוד בכוונת הפסוק "רחוק מישועתי דברי שאגתי", ונדמה זאת ליוסף הצדיק בשעתו, כשישב בבית האסורים, שהוא שיוע רק לצאת מן בית האסורים, והרי באם היה פריעה מודיעו ששחררו מן בית הסוהר, כבר היה מרגיש שנושע מן הצרה, אבל הקב"ה סיבב שלא רק שיצא מבית האסורים, אלא אף עלה לגדולה, והרי זה ישועה מן הקצה אל הקצה (180 מעלות), וזהו כוונת אומרו של דוד המלך, (ואסתר אמרתו) שבשעת הצרה נדמה לו שהישועה רחוקה ממני עד למאוד, אבל כשהישועה באה, הרי היא כל כך גדולה, עד ש"רחוק מישועתי דברי שאגתי" שהשאה היתה רק להינצל מן המיצר והישועה כ"כ גדולה עד שהיא רחוקה ממה שבקשנו בשאגתנו. והבן.

היוצא מכאן, שהשמחה בימי הפורים, שאנו מתחזקים בנקודה זו שכמה שגדולה החשכות זהו סימן שמתקרבים אל הגאולה, כמו שהשחר מפציע דייקא מהחושך הגדול ביותר.

(ציוני תורה)

הקורא את המגילה למפרע – שאינו לומד אותה על נפשו – לא יצא ידי חובתו

אי' בבני יששכר מאמר חנוכה מאמר ד' אות ט', קבלתי מרבתי על המשנה הקורא את המגילה למפרע לא יצא, פי' כשיהודי קורא ומספר המגילה כמעשה שהיה לפני כמה שנים, לפני אלפיים חמש מאות שנה, ואינו מבין ומתבונן אשר זה הנס שאנו קוראים במגילה, התגלות האור ההוא מתגלה בכל שנה, הרי לא יצא ידי חובתו. אולי בגשמיות יצא, אך בפנמיות לא יצא ידי כונת היום טוב. ולכן נזכר לדורות מצות קריאת המגילה, שכל השמות והאורות הנרמזים בה, יתגלו שוב בכל שנה. והנה מי שאינו מבין ואינו מאמין, והוא קורא למפרע מעשה שהיה, לא יצא ידי חובת היום טוב.

וכן כתב הקב הישר שהיום היולא דיליה בפורים, בפרק צט כתב, שצריך לקרוא את המגילה מלה במלה ולא במהירות, כי כל תיבה ואות יש בה קדושה וסודות נפלאים, וצריך אתה לדעת כי יש עולם חדש למעלה שהוא קדוש ונורא מאד, שכתב האריז"ל שזה נמצא רק בפורים בלבד, וזה האור אין מתגלה לחוץ רק מחמת רוב קדושתו, כי אם פעם אחת בשנה, ומתחיל להתגלות בהתחלת קריאת המגילה.

האריז"ל כתב שפורים שונה משאר ימים טובים, שבהם נמצא הארת היום טוב בשעת קיום המצוה, אך בפורים מאיר האור כל שאר היום, אור החכמה, יותר גבוה מאור התורה כמ"ש בספ"ק טור ברקת.

וממשיך הקב הישר שלכן צריך להתפלל קודם היום טוב שיתגלה זה האור ויומשך על ראש ישראל, ויזכו להתדבק באור היום טוב.

מעשה נורא של האמרי יוסף בעוצם מעלת זמן קריאת המגילה

בהגדה של פסח דספינקא מסופר שהאמרי יוסף היה מספר בליל השני של פסח שפעם אחת היה אברך [הבינו שזהו הוא בעצמו] שבילל הסדר השני של פסח אחר שיר השירים, לא היה יכול לישון, כי עוד לא חטפתו שינה, וישב וחשב במה יעסוק כעת, ועלה על דעתו כיון שבילל שני של פסח נתלה המן ואז היתה סעודת אסתר. לפי חשבון של רש"י, בלילה ההוא נדדה וכו' היה בליל שני של פסח. ולכן יש לקרוא את המגילת אסתר.

כשסיים הגיעו אצלו נפש מעולם הבא, ושאל את הנשמה מה אתה רוצה. ואמרה הנשמה שיש נשמות שגם לאחר שעברו כל הדינים וקבלו כל עונשי הגהינם, אך עדיין הם צריכים זכות מיוחד שיפתחו להם שערי גן עדן. כמו שמתפללים אחר שלומדים לעילוי נשמת שיצילו ה' מגהינם, וגם יפתח לו שערי גן עדן. ובכל שנה ושנה כשבני ישראל קוראים מגילת אסתר, אזי נפתחים שערי גן עדן, ואלפי נשמות יושבים וממתינים לזה. וכשהמנין האחרון מסיימים לקרוא המגילה נועלים אלו השערים.

ואמרה הנשמה שלפני שנתיים כבר התחילה להמתין, אך לא הספיקה, ובפורים אחרון לפני חודש, החליט שלא לעזוב את השער הזה, ויעמוד וימתין עד פורים שנה הבאה, כדי שהוא יהיה הראשון בשנה הבאה. והנה לאחר חודש בליל ב' דפסח שמע מבפנים ההיכל קול יהודי קורא המגילה, והתחיל לדפוק על השער שיפתחו, ויצא מלאך שומר הפתח, מה אתה רוצה, אכן קוראים מגילה, אך לא פורים היום. וטענה הנשמה שכן קוראים המגילה היום.

וילך המלאך ושאל את הבית דין של מעלה, ופסקו, שכיון שהאברך הזה שקורא המגילה הוא רב, שהוא בעצמו יפסק אם צריך לפתוח השער של ההיכל הזה או לא. ולכן באתי אליך שתפסקו. ופסק האברך שאכן יפתחו השער של גן עדן, כיון שבו ביום נתלה המן.

הבינו כולם שזהו האמרי יוסף בעצמו, שבזכותו נפתחו שערי גן עדן שלא בזמנו.

ובמלואת הימים האלה עשה המלך לכל העם הנמצאים בשושן הבירה למגדול ועד קטן משתה שבעת ימים בחצר גנת ביתן המלך (א, ה)

באסת"ר פ"ז א"ר ישמעאל י"ח אלף וחמש מאות הלכו לבית המשתה של אחשוורוש ואכלו ושתו כו' לכאו' נראה כדברי נביאות דמנ"ל דדוקא י"ח אלף ות"ק הלכו?

וי"ל שהחשבון מדויק, דהנה המשתה שעשה במלואות הימים לכל העם הנמצאים בשושן, ה' במיוחד עבור ישראל, שלא רצו להסב ביחד עם הגוים כדאי' בתרגום ובתרגום שני, וכתוב בחצר גנת ביתן המלך ואמר בעירובין (כו, א) דחצרו של מלך מחזיק בית כור דהיינו ל' סאה, והנה בית סאה הוא נ' על נ', דהיינו ב' אלפים ות"ק אמה על אמה, א"כ בית כור הוא ע"ה אלפים אמה על אמה, והנה קי"ל גברא באמתא יתיב, אבל בודאי אחשוורוש לא דחקם שלא יוכלו לזוז, ובודאי עשה עכ"פ קצת ריוח דהיינו לכל א' וא' ב' אמה על ב' אמה שיוכלו לפשוט ידיהם, ונמצא שבחצר המלך אם ניתן לכל א' ד' אמות, דהיינו ב' על ב', יהי' מקום להושיב שם י"ח אלפים ותש"נ אנשים.

והנה כתיב "בשושן הבירה הרגו היהודים ואבד חמש מאות איש" והם העמלקים כדא' בתרגום, ומסתמא אותן שלא הלכו להמשתה הם זכו להרוג את העמלקים האלו, כי אותן שהלכו עבורם היתה כל הגזרה, ואמר' בירו' (סוטה פ"ג ה"ג) כמה ימחוק ממגילת סוטה בה"א שתי אותיות, ומבואר דשתי אותיות מקרי שכבר נמחקה קצת המגילה, אבל בפחות מב' אותיות עדיין לא מקרי מחיקה, וכתבי' ומחה אל מי המרים, וא"כ גם כאן דכתיב "תמחה את זכר עמלק" מקיימין המצוה כשהורג עכ"פ ב' עמלקים, לא פחות.

וא"כ סייעתו של מרדכי, שלא הלכו לבית המשתה, כמ"ש בתרגום (א' ה') היו לכה"פ ר"ג אנשים, וכל א' הרג ב' עמלקים, לכך נהרגו חמש מאות איש, ואחשוורוש בודאי הכין מקום לכל היהודים הנמצאים בשושן כי לא ידע כמה יבואו, וא"כ החצר שהי' מחזיק י"ח אלפים ותש"נ מקומות כשתוריד מהם ר"ג אנשים, סייעתו של מרדכי שלא הלכו למשתה, נשאר י"ח אלף ות"ק אנשים שהלכו למשתה, וזהו החשבון של המדרש.

(טעמא דקרא)

והשתיה כדת אין אנס כי כן יסד המלך על כל רב ביתו לעשות כרצון איש (א, ח)

בגמ' מגילה (יב, ב) "אמר רב ענן משום רבי מאיר כדת של תורה מה דת של תורה אכילה מרובה משתיה (שהקרבתן הוא הרבה יותר מהנסכים) אף סעודתו של אותו רשע אכילה מרובה משתיה", ויש להקשות ממה דאיתא בגמ' גיטין (ע, א) "אמר אליהו לרבי נתן אכול שליש ושתה שליש והניח שליש" (ורש"י פירש מלא מעיך שליש באכילה ושליש בשתיה והנח שליש בטנך ריקם) שאם תכעוס והאוכל יעלה מחמת הכעס יתמלא עד למעלה ולא תבקע).

ולפי מה שכתב כאן שהיה אכילה מרובה משתיה, איך יניח מקום לכעס? שהרי אי אפשר לומר שנתנו לשתות פחות משליש בשביל שייתמלא רק שני שליש כי אז נפגם הסעודה.

ואפשר לבאר דרך הלצה, שכדי לתרץ זה אמר הכתוב "כי כן יסד המלך לעשות כרצון איש ואיש" דהיינו שלא להכעיס אף אחד מהסועדים, ואם לא יבואו לידי כעס שוב אפשר לאכול אף יותר משליש...

(ברית שלום).

ויאמר המלך לחכמים ידעי העתים כי כן דבר המלך לפני כל ידעי דת ודין (א, יג)

בגמרא מגילה (יב, ב) "ויאמר המלך לחכמים מאן חכמים רבנן יודעי העתים שיודעין לעבר שנים ולקבוע חדשים", יש להבין, למה בחר להתייעץ בדבר זה דוקא עם החכמים יודעי העתים? ומה הקשר בין יודעי עתים לדינה של ושתיה?

וי"ל שהרי ע"י חשבון עבור שנים וקביעת חדשים נראים ישראל חכמים בעיני האומות כדאיתא (שבת עה, א) "ושמרתם ועשיתם כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים איזו חכמה ובינה שהיא לעיני העמים? הוי אומר זה חישוב תקופות ומזלות" עיי"ש ועיבור שנים וקביעות החדשים הוא מענין חשבון תקופות ומזלות. דהיינו, לא שחשב שההכרעה מה לעשות עם ושתיה תלוי בידועי עתים, אלא שהכיר בחכמת חכמי ישראל ע"י שהיו יודעי עתים.

עוד יש לומר, "יודעי העתים" הכוונה על אלו שמעריכים ומכירים את חשיבות העת והזמן, שיש קונה עולמו בשעה אחת (ע"ז י, ב) וכן המדקדק מחלק רגע לכמה רגעים, וכן החכמים והצדיקים מעריכין העת, ורשעים מקצרים כמשלי (י, כז) יראת ה' תוסיף ימים ושנות רשעים תקצרנה

כמעשה בר בי רב דחד יומא חגיגה (ה, ב) והיינו ויאמר המלך לחכמים יודעי העתים שיודעין לעבר שנים וכו' ר"ל לחכמים שיודעין ערך העתים ויודעין לעבר השנים שעושין שעת שעה אחת שוה כמה שעות וכן שנה א' שוה ככמה שנים וכן יודעין לקבוע חדשים מה לעשות בהם ומה ישתמשו, והם יודעים להעריך את מעשיה שהרי איבדה כל עולמה בשעה אחת.

(שפתי חכמים - על מסכת מגילה)

ובכל יום ויום מרדכי מתהלך לפני חצר בית הנשים לדעת את שלום אסתר ומה יעשה בה (ב, יא)

כתוב "מתהלך" לשון נפעל, והוא על דרך שאיתא בחז"ל שאמר דוד המלך "בכל יום ויום הייתי מחשב דרכי, למקום פלוני אני הולך, למקום פלוני אני הולך, והיו רגלי מוליכות אותי לבית המדרש", והטעם, מפני שדרך הקדושה להימשך אחר הקדושה, לפי"ז יתבאר אף כאן, שמרדכי היה בודק בעצמו אם רגליו מוליכות אותו מעצמו אל מקום אסתר, ולפי"ז ידע מה שלום אסתר ומה יעשה בה, שכמה שהרגיש יותר משיכה ידע שהיא בקדושתה כבראשונה. לכן כתיב "מתהלך" שהיו רגליו מוליכות אותו מעצמו מחמת קדושתה.

(עטרת משה)

לך כנוס את כל היהודים הנמצאים בשושן וצומו עלי ואל תאכלו ואל תשתו שלשת ימים לילה ויום גם אני ונערתני אצום כן ובכח אבוא אל המלך אשר לא כדת וכאשר אבדתי אבדתי (ד, טז)

ביאור נפלא מובא בשם הגר"א ז"ל על שאמרה אסתר למרדכי "לך כנוס גו' וצומו גו' שלשת ימים לילה ויום גם אני ונערתני אצום כן", עפ"י הידוע שאם לא יאכל אדם ג' ימים רצופים יגיע לו ריח רע מהפה מחמת הצום (כמסופר בפרקי דרבי אליעזר על רבי אליעזר בן הורקנוס באריכות) לכן אמרה גם אני ונערתני אצום "כן" דייקא מספר ע' שעות וב' שעות חסרים, משלוש 'מעט לעת' שהם ע"ב שעות, בכדי שלא יהא ריח הפה נודף, כי ו"יבכין" - מספר ע"ב, אבוא אל המלך אשר לא כדת" שאין זה כדת לבוא עם ריח רע מהפה.

(בית שמואל)

בספר "אברהם אנכי" לרבי אברהם פלאג'י, ביאר באופן אחר את הפסוקים הנ"ל, דהנה יש לתמוה בפסוק זה מה האריכות של "ואל תאכלו ואל תשתו" וכי לא ידעין שאם צמים ממילא לא אוכלים ולא שותים? די היה לכתוב "וצומו עלי"! עוד יש להבין מהו שכתוב "גם" אני ונערתני וכו', עפ"י המובא מהרב החיד"א בספרו "צפורן שמיר" (ה' סה) "אם מאכל אחד ערב לו ומסלק ידו מלאכול לסגף עצמו על חטאותיו הרי הוא חשוב לפניו ית' ומהני להיות לו כפרה, ואם יתמיד בזה הרי הוא פקח שאוכל ומתענה בבת אחת כי מעט סיוגוף כזה שמסלק ידו מהאוכל הערב עליו נרצה לו כתענית, וכתבו הראב"ד והאבודרהם שבזה שמושך ידו מלאכול, נחשב לו כתענית. וכן הוא בספר "כף החיים" ועוד. ובזה מבואר הפסוק הנ"ל "אל תאכלו ואל תשתו וכו' גם אני ונערתני אצום כן שחששה אסתר שמא ירצו לצום כ"תענית הראב"ד" ויצאו ידי חובת הצום, לכן הדגישה "ואל תאכלו ואל תשתו" כיוון שצריכים כפרה על כל המאכלים שאכלו בסעודתו של אותו רשע, והדגישה שגם היא תצום כמוהם שלא תאכל ולא תשתה ולכן הדגישה ש"גם" היא תעשה כמוהם, ועל אף שבזה היא מסכנת את נפשה שאם יקרא לה המלך ותיראה חלושה מחמת הצום "כאשר אבדתי אבדתי" שהלכה עם מסירות נפש גמורה.

(אברהם אנכי)

עוד יש לבאר למה אמרה להם שגם היא תצום, עפ"י מש"כ באבן עזרא על פסוק זה: "שלשת ימים - עד יום השלישי והנה לא אכלו בערב והתענו שני ימים ושני לילות כי הכתוב הוא לילה ויום והנה אסתר בטחה באלוקיה על כן התענתה ולא בטחה ביופיה כי פני המתענה תשתננה אף כי יום השלישי", דהיינו, אמרה אסתר ליהודים שאל יסמכו עליה ש"אחות לנו בבית המלך", כיון שהיא תתענה ויכחיש הצום את יפיה ויסור חינה אצל אחשוורוש לכן יתחזקו המה בתפילתם ובקשתם להקב"ה ויבטחו רק בו ית'. (ציוני תורה)

והמלך שב מגנת הביתן אל בית משתה היין והמן נפל על המטה וכו': ויאמר חרבונוה אחד מן הסריסים לפני המלך גם הנה העץ אשר עשה המן למרדכי אשר דבר טוב על המלך עמד בבית המן גבה חמשים אמה ויאמר המלך תלהו עליו: (ט, טז)

בגמרא (מגילה טז, א) "אמר רבי אלעזר אף חרבונוה רשע באותה עצה היה! כיון שראה שלא נתקיימה עצתו מיד "ברח" דהיינו שגם חרבונוה היה שותף בעצה להשמיד ולהרוג את כל היהודים, אלא שבשניה האחרונה

כיוון שראה להיכן הרוח נושבת, עבר מיד לצד השני להיות כנגד המן, והציע למלך את העץ כדי לתלות את המן.

והנה בזמר "שושנת יעקב" אנו מסיימים "וגם חרבונה זכור לטוב", וכי למה זכור הוא לטוב?

ויש לומר, שרצו לפעול חז"ל, שאף מי ששב בתשובה מפני כוונת רווח כזו או אחרת, או ששב אך מפני היראה, גם כן ייחשב לו לטוב, ולכן מזכירים את חרבונא שגם הוא זכור לטוב, על אף ששב מדרכו רק לאחר שראה שכלתה איליו הרעה, ויש להאריך בזה עוד.

(ציוני תורה).

מרדכי ואסתר לא היו כלולים בגזירת המן הרשע, עכ"ז מסרו נפשם עבור כלל ישראל

כתב ביערות דבש שמרדכי היהודי היה בטוח בנפשו שהוא לא ימות בגזירת המן, כי לאחר שהרכיבוהו על הסוס ברחוב העיר, הרי הוא כבר לא יהרג באותה גזירה, א"כ מדוע חזר לשקו ולתעניתו, הרי זהו לא בשביל עצמו אלא בשביל כלל ישראל בלבד. וכן אסתר המלכה לא היתה נכללת בצרת הגזירה, היה היתה יכולה להמלט בית המלך, ועכ"ז היתה מתענית ומתפללת, לא בשביל עצמה אלא בשביל כלל ישראל. ודווקא מרדכי ואסתר שלא היו באותה צרה, מסרו נפשם בצער ולהכנס בית המלך במסירות נפש שכבר הוכיח שהוא יכול להרוג אשתו בכעסו, ומתוך זה אנו לומדים עוצם מסירות נפש בשביל אחיה היהודים.

וזהו פי' הפסוק לקיים עליהם את ימי הפורים האלה כאשר קיימו עליהם מרדכי היהודי ואסתר המלכה שיהיה לנו שייכות עם כלל ישראל, מעין דמעין שהתנהגו מרדכי ואסתר במסירות נפש כזה. (הגרמ"י רייזמן)

ותען אסתר גו' תנתן לי נפשי גו' כי נמכרנו גו' להשמיד גו' ואלו לעבדים ולשפחות נמכרנו חורשתי גו' ויאמר המלך אחשוורוש גו' מי הוא זה גו' אשר מלאו לבו לעשות כן. (ז, ג"ד ה)

והנה קשה הלשון נמכרנו שאמרה אסתר, כי היאך שייך לשון מכירה אצל הריגה. והיה צ"ל כי נגזר עלינו. ועוד למה הוסיפה אסתר לאמר ואלו לעבדים גו' נמכרנו חורשתי אשר לא נאמר עד הנה שום זכר מן מכירות לעבדים. ועוד מה אמר אחשוורוש מי הוא זה וגו' הלא הוא בעצמו חתם א"ע על הגזירה כמו שאמר הכתוב ויכתוב בשם המלך וגו', כן הקשה אדמו"ר הרב הקדוש. ותיריך ע"ז ע"פ מה ששמע בשם הר"ר שרירא גאון זצ"ל ע"פ מעשה שהיה אז בימיו עשיר מופלג והיה לו ס"ת שהיה כתב ידו של עזרא הסופר. ולהעשיר הזה היו לו שני בנים. ולאחר פטירתו היה מחלוקת גדול בין הבנים היורשים מחמת שכל אחד מהם חפץ לקחת את הס"ת הזה מלקחת כל כסף וזהו שבעולם. והציעו טענותיהם לפני יודעי דת ויצא הפסק דין שהחלוקה תהיה ביניהם ע"פ הגורל ומי שיזכה ע"פ הגורל בהס"ת שייך לו הס"ת הזה. והטילו גורל ביניהם וזכה האחד בהס"ת הנ"ל ושמח מאוד שמחה גדולה. והיה בעיניו כמוצא שלל רב:

ולהשני היה לו יסורים גדולים כי אף שלקח כנגדו הרבה כסף וזהב כ"ז אינו שווה לו מגודל תשוקתו להס"ת הזה. והיה שם בהעיר הנ"ל מומר אחד ובראותו כל זאת מאוד חרה אפו על היורש הזה שאיבד הון רב בעד ס"ת אחד. ועשה ברשע להחליף את מלבושיו כדי שלא יכירוהו. והלך להבית הכנסת אשר היה שם הס"ת הזה. והתחבא שמה באיזה זווית עד הערב וכאשר הלכו כל האנשים לביתם לקח המומר הזה את הס"ת מנרתיקו ומצא כתוב (שמות נג, כ) ועבדתם את ה' אלהיכם ובירך את לחמך וגו' ועשה הרשע הזה ברשעתו ומחק את הע' מן ועבדתם וכתב א' במקומו ופיסל את הס"ת בחירוף וגידוף גדול ר"ל. ודבר זה לא נתוודע לשום אדם. ולאחר כמה ימים נודע הדבר שיש טעות כזה בהס"ת הזה. והנה היורש הזה שהס"ת נפל בגורלו היה לו צער גדול בשמעו מזה. ומגודל היסורים ודאגה נחלה מאוד כי אמר אף שיכולין לתקן הטעות הזה אבל לא יהיה נקרא ס"ת של עזרא הסופר. ובא אליו אביו בחלום הלילה וסיפר לו את כל המאורע וצוה לחפש תחת השולחן ושם נמצא עין של המומר אשר יקיים בו עין תחת עין ועוד אמר לו אביו אשר הס"ת לא יתקן שום אדם, כי כן יצא הפסק מהב"ד של מעלה אשר עזרא הסופר בעצמו יתקן את הס"ת שלו וכן היה כאשר אמר אביו. וכאשר שמע הגאון הנ"ל המעשה הזאת אמר שעפ"ז נוכל לתרץ הפסוקים הנ"ל. כי המן הרשע עשה ג"כ כדבר הזה. היינו מתחילה כאשר בא לפי המלך לא גילה לו תוכן כוונתו הרע רק אמר שרצונו לקנות את היהודים לעבוד בהם. ונותן בעד זה עשרת אלפים ככר כסף. וכתב השטר מכירה על לה"ק לעבדם. והמלך אחשוורוש חתם א"ע על זה. ואח"כ עשה המן הרשע ברשתו ומחק את הע' וכתב א' במקומו בלשון לאבדם. ואח"כ כאשר ראו סופרי המלך את השטר מכירה שהיה נכתב לאבדם, אז כתבו הם פי' הדבר להשמיד להרוג ולאבד, וזהו

ולהשני היה לו יסורים גדולים כי אף שלקח כנגדו הרבה כסף וזהב כ"ז אינו שווה לו מגודל תשוקתו להס"ת הזה. והיה שם בהעיר הנ"ל מומר אחד ובראותו כל זאת מאוד חרה אפו על היורש הזה שאיבד הון רב בעד ס"ת אחד. ועשה ברשע להחליף את מלבושיו כדי שלא יכירוהו. והלך להבית הכנסת אשר היה שם הס"ת הזה. והתחבא שמה באיזה זווית עד הערב וכאשר הלכו כל האנשים לביתם לקח המומר הזה את הס"ת מנרתיקו ומצא כתוב (שמות נג, כ) ועבדתם את ה' אלהיכם ובירך את לחמך וגו' ועשה הרשע הזה ברשעתו ומחק את הע' מן ועבדתם וכתב א' במקומו ופיסל את הס"ת בחירוף וגידוף גדול ר"ל. ודבר זה לא נתוודע לשום אדם. ולאחר כמה ימים נודע הדבר שיש טעות כזה בהס"ת הזה. והנה היורש הזה שהס"ת נפל בגורלו היה לו צער גדול בשמעו מזה. ומגודל היסורים ודאגה נחלה מאוד כי אמר אף שיכולין לתקן הטעות הזה אבל לא יהיה נקרא ס"ת של עזרא הסופר. ובא אליו אביו בחלום הלילה וסיפר לו את כל המאורע וצוה לחפש תחת השולחן ושם נמצא עין של המומר אשר יקיים בו עין תחת עין ועוד אמר לו אביו אשר הס"ת לא יתקן שום אדם, כי כן יצא הפסק מהב"ד של מעלה אשר עזרא הסופר בעצמו יתקן את הס"ת שלו וכן היה כאשר אמר אביו.

וכאשר שמע הגאון הנ"ל המעשה הזאת אמר שעפ"ז נוכל לתרץ הפסוקים הנ"ל. כי המן הרשע עשה ג"כ כדבר הזה. היינו מתחילה כאשר בא לפי המלך לא גילה לו תוכן כוונתו הרע רק אמר שרצונו לקנות את היהודים לעבוד בהם. ונותן בעד זה עשרת אלפים ככר כסף. וכתב השטר מכירה על לה"ק לעבדם. והמלך אחשוורוש חתם א"ע על זה. ואח"כ עשה המן הרשע ברשתו ומחק את הע' וכתב א' במקומו בלשון לאבדם. ואח"כ כאשר ראו סופרי המלך את השטר מכירה שהיה נכתב לאבדם, אז כתבו הם פי' הדבר להשמיד להרוג ולאבד.

וזהו שאמרה אסתר. ואלו לעבדים ולשפחות נמכרנו. היינו כאשר אמר לפניך בתחילה. חרשתי. ולכן כעס המלך אחשוורוש ואמר מי הוא זה ואי זו הוא אשר מלאו לבו לעשות כן, פי' כי אני לא מכרתי אותם אלא לעבדים. ועל ידי זה עשה לנו השי"ת נסים ונפלאות על ידי מרדכי ואסתר. וכיה"ר שירומם קרן ישראל ב"ב אמן. ודפח"ח:

(אוהב ישראל)

ימי משתה (ט, כב)

פעם אמר הרה"ק רבי שלום מקאמיניא זי"ע במסיבת פורים "היכן מרומז בתורה" כי מצוה בפורים לשתות כדת? וענה "כתיב ב' בשלח ויולונו העם על משה לאמר מה נשתה ויורהו ה' עץ", פירוש, העם התלונן 'מה נשתה' מתי נשתה? ויורהו ה' עץ - "ויתלו אותו ואת בניו על העץ" זה פורים, אז נשתה"

(אדמו"ר"י בעלזא)

על כן קראו לימים האלה פורים על שם הפור על כן על כל דברי האגרת הזאת ומה ראו על ככה ומה הגיע אליהם: (ט, כו)

במגילת אסתר נקראת המגילה "אגרת" אבל למעשה היא נקראת "מגילה", מה הטעם?

"אגרת" הוא מלשון אסיפה, כמו "אגר בקיץ בן משכיל", שבו נקבץ ונשרש כל הישועות והניסים, כמ"ש בגמ' יומא "אסתר סוף כל הניסים", אכן, בקריאתה נתגלה בכל פעם המעיין המצטרף לעת ההיא מידי שנה בשנה ובכל דור ודור, כמו שכתוב "הימים האלו נזכרים ונעשים בכל דור ודור", שבקריאתה יוצא מן הכח אל הפועל ומתגלה האור לפי הצורך באותה שעה ובאותו דור. לכן שפיר קוראים אנו למגילה בשם "מגילת אסתר" ע"ש שמתגלה בכל שנה ושנה.

דברי הפורים האלה (ט, לב)

ה' פעמים מוזכר השם "פורים" בכל המגילה: א. פורים ע"ש הפור (ט, כו) ב. יומי הפורים האלה לא יעברו (ט כח) ג. אגרת הפורים הזאת (ט כט) ד. לקיים את ימי הפורים (ט לא) ה. קיים את דברי הפורים האלה (ט לב)

כרמז לדברי המשנה "מגילה נקראת ב"א וכו' עד ט"ו, שישנם חמשה ימים שבהם אפשר לקרות את המגילה.

נגילה ונשמחה בך (שיר השירים א, ב)

בגמ' מסכת עבודה זרה (לה, א) "מאי כי טובים דודיך מיין כי אתא רב דימי אמר אמרה כנסת ישראל לפני הקדוש ברוך הוא רבונו של עולם עריבים עלי דברי דודיך יותר מיינה של תורה". על פי דברי חז"ל אלו אפשר להעמיס בכונת הפסוק בהמשך: משכני אחרין נרצה, הביאני המלך חדריו נגילה ונשמחה בך נזכירה דודיך מיין מישרים אהבוך" שהרי "הביאני המלך חדריו" מרמז על חנוכה שמדליק בפתח החדר, כך מובא

בשפת אמת על חנוכה, והמשך הפסוק "נגילה ושמחה בך" מרמז על פורים, הם שני המועדים שהם מדרבנן, ועל זה נאמר "נזכרה דודיך מיין" יותר מיינה של תורה שהם ערבים עלינו יותר מהימים טובים מדאורייתא. וזהו סימן ש"מישרים אהבוך" על אהבת ה'.

וערב יום הכיפורים בשביל שמחה של יום הכיפורים נתקן. ובשביל שמחה של תשובה גם כן שאי אפשר בשעתה, ומר בריה דרבינא {פסחים סח, ב} הוה יתיב כולא שתא בתעניתא לבר מעצרתא ופוריא ומעלי יומא דכפורי, וכולן קבלת התורה, [שבועות כידוע], יום הכיפורים כמו שאמרו בסוף תענית {ל, ב} {לא היו ימים טובים לישראל כט"ו באב וכו' וכיום הכיפורים שניתנו בו לוחות אחרונות}, ופורים כמו שאמרו {שבת פח, א}: הדר קיבלוה בימי אחשוורוש וכו', ולכן הוא נגד יום הכיפורים וכו'.

(צינוני תורה)

מאוצרות המגידים: הרב ברוך רוזנבלום "ברוך שאמר" 8

כותב הזוהר הקדוש {תיקוני הזוהר, תיקון כ} - פורים אתקריאת על שם יום הכפורים.

מנסים כל המפרשים להבין את כוונת הזוהר הזה. יש שמצאו חיבור, מדברי המדרש.

כותב המדרש {ילקוט שמעוני, משלי פרק ט, אות תתקמ"ד} - שכל המועדים עתידין ליבטל וימי הפורים אינן בטלים לעולם. א"ר אלעזר: אף יום הכפורים לא יבטל לעולם, שנאמר: והיתה זאת לכם לחקת עולם.

זאת אומרת, שהמועדים היחידים שיהיו לעתיד לבוא, יהיו רק פורים ויום הכיפורים.

הייתי רוצה לעמוד על תשובה נפלאה שמצאתי בספר שער בת רבים: אומרת הגמרא {מסכת ברכות יב, ב} - תניא: אמר להם בן זומא לחכמים: וכי מזכירין יציאת מצרים לימות המשיח? והלא כבר נאמר {ירמיה כג-ז} הנה ימים באים נאם ה' ולא יאמרו עוד חי ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים כי אם חי ה' אשר העלה ואשר הביא את זרע בית ישראל מארץ צפונה ומכל הארצות אשר הדחתים שם. אמרו לו חכמים: לא שתעקר יציאת מצרים ממקומה אין הכוונה בנבואה זו לומר שלימות המשיח יפסיקו לגמרי את הזכרת יציאת מצרים הנוהגת בזמן הזה, אלא שתהא הזכרת הגאולה העתידה משעבוד מלכות עיקר, ויציאת מצרים טפל לו.

אומר הספר שער בת רבים, אין הכוונה שיתבטלו ח"ו המועדים, אלא שלעתיד לבוא יהיו כאלה ניסים גדולים, שנסי יציאת מצרים יהיו קטנים לעומתם. וכידוע, המועדים הם כנגד יציאת מצרים.

מוסיף הגאון מוילנא דבר נוסף בענין - אומר הזוהר הקדוש, שיום הפורים הוא השלמה ליום הכיפורים, משום שביום הכיפורים אהנו מקיימים רק 'חציו לה', ואומרת הגמרא {מסכת ביצה טו, ב} חלקה את היו"ט חציו לה' וחציו לכם. אם ככה נישאר לקיים את 'חציו לכם' [רבינו יונה סובר, שה'חציו לכם' מקוים בט' בתשרי, ולכן זה מצוה לאכל בו, כי כידוע ב'י נאסרה אכילה ושתייה] שמקוים ביום הפורים, באכילה ושתייה.

נשאלת השאלה - למה דוקא יום הפורים משלים את יום הכיפורים?
אומר הגאון מוילנא - כי זו ההשלמה שלו גם מבחינה רוחנית. יום הכיפורים, הוא גם יום קבלת לוחות שניות.

אומרת הגמרא {מסכת תענית ל, ב} - א"ר שמעון ב"ג: לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב וכיוה"כ: בשלמא יום הכפורים משום דאית ביה סליחה ומחילה יום שניתנו בו לוחות האחרונות אלא ט"ו באב מאי היא אמר רב יהודה אמר שמואל: יום שהותרו שבטים לבוא זה בזה.

ההשלמה של מתן תורה, היתה ביום הפורים, שנאמר {אסתר ט, כז} קימו וקבלו היהודים עליהם ועל זרעם ועל כל הנלוים עליהם. לכן יום הפורים, אומר הזוהר, הוא ההשלמה ליום הכיפורים.

אומרת הגמרא {מסכת פסחים סח, ב} - מר בריה דרבינא בנו של רבינא, כולה שתא הוה יתיב בתעניתא כל השנה היה יושב בתענית [ברוך שאמר]: אם הוא לא היה אוכל, ממה הוא הצליח להתקיים?! ישנם אנשים גדולים, שידועים 'לאכל' תלמוד בבלי, שנאמר {משלי ט, ה} לכו לחמו בלחמי - זהו לחם של תורה - ושתו בין מסכתי - זהו יינה של תורה. ישנן דעות שהוא לא היה אוכל כלל, כיון שבכל לילה היה חולם חלומות שעליהם הוא היה צריך להתענות. [לבר מעצרתא ופוריא ומעלי יומא דכיפורי חוץ מבעצרת ופורים וערב יום הכיפורים.

נשאלת השאלה - מדוע דוקא בשלושת הימים האלה, מר בריה דרבינא לא היה מתענה?

אומר הגאון מוילנא - ענין הפורים שהוא נגד יום הכיפורים, כי י"ח ימים טובים בשנה, שנים שני שבעה שבעה, והנה ח' ימים מהם שאין גומרין את ההלל, וכנגדן ח' ימי חנוכה, ולכן אין צריך שמחה כי הימים האלו בכלל שמחה אף בראש השנה, כמ"ש הגאונים, וכמ"ש בעזרא {נחמיה ח, כ}, רק ביום הכיפורים שאין בו אכילה ושתייה, נגדו פורים, ולכן בו הרבה [חובה] משתה, כי אין לך יום טוב בישראל כיום הכיפורים {תענית כו, ב}.

מכאן הייתי רוצה ללכת לנדבך נוסף, ולאחר מכן להגיע לנושא המרכזי:

מביא היהודי הקדוש מפשיסחא רעיון גאוני, על ההשלמה של יום הפורים ליום הכיפורים:

יום הכיפורים יכל לחול רק בד' ימים בשבוע - יום שני, יום רביעי, יום חמישי ושבת.

לעומת זאת, יום הפורים יחול בימים שלא יחול בהם יום הכיפורים - יום ראשון, יום שלישי, יום חמישי ושישי.

יום חמישי, הוא היום היחיד שמתחברים בו שני הימים.

נשאלת השאלה - מה מונח בזה?

אומרת המשנה {מסכת כלים יז, יד} - ויש במה שנברא ביום הראשון טמאה, בשני אין בו טמאה, בשלישי יש בו טמאה, ברביעי ובחמישי אין בהם טמאה, חוץ מכנף העוז וביצת נעמית המצפה. אמר רבי יוחנן בן נורי, מה נשתנה כנף העוז מכל הכנפים. וכל שנברא ביום הששי, טמא.

אסביר למה הכוונה:

ביום א' נבראה הארץ. כלים שנעשו מן האדמה - כלי חרס, מקבלים טומאה. ביום ב' נברא הרקיע. כלים שנבראו מהרקיע, אינם מקבלים טומאה. ביום ג' נבראו העצים. כלים שנעשו מעץ, מקבלים טומאה. ביום ד' נבראו המאורות. מה שנברא מהם לא מקבל טומאה. ביום ה' נבראו עופות ודגים. כלים שנעשו מהם, אינם מקבלים טומאה, מלבד שני דברים שמקבלים טומאה מדרבנן - כנף העוז וביצת נעמית המצפה. ביום ו' נבראו החיות, הבהמות והאדם. כל כלי שנעשה מהם, מקבל טומאה.

אומר היהודי הקדוש מפשיסחא - יום הכיפורים חל רק בימים שנבראו בהם דברים, שאינם מקבלים טומאה. הווי אומר יום ב', שבו נברא הרקיע, יום ד' שבו נבראו המאורות, יום ה' שבו נבראו העופות והדגים שלא מקבלים טומאה מדאורייתא ויום השבת.

לעומתו, יום הפורים יחול בימים שמקבלים טומאה. הווי אומר יום א', ג', ה' ו'.

נשאלת השאלה - איך יכל להיות, שיום ה' מצד אחד מקבל טומאה ומצד שני לא?

אומר היהודי הקדוש מפשיסחא - מדאורייתא הוא לא מקבל טומאה. מדרבנן כן.

מכאן אפשר להבין את דברי הזוהר הקדוש, שיום הפורים גדול יותר מכיפורים.

איך?

כי יום הכיפורים יחול על רק בימים שאין להם שום סרח של טומאה. לעומת פורים, שבקדושה שלו יכל לחול גם בימים שיש בהם טומאה!

עד כאן החיבור בין פורים ליום הכיפורים על קצה המזלג.

אנחנו רוצים להיכנס לעומק הדברים, ולהרחיב בנושא מאוד מעניין הקשור לפורים:

פוסק הרמ"א {שו"ע ס' תרצ"ו} - ומה שנהגו ללבוש פרצופים בפורים, וגבר לובש שמלת אשה ואשה כלי גבר, אין אסור בדבר מאחר שאין מכוין אלא לשמחה בעלמא [מר"ן הבית יוסף לא פוסק זאת להלכה].

מכאן, שספרדי הרוצה להתחפש לאישה, צריך להתחפש לאשכנזי ©

במלקטים על ענייני פורים, מצאתי מעשה נפלא שכותב הספר לב העיברי, לגאון ר' עקיבא יוסף שלזינגר זצ"ל, שהיה אחד מגדולי רבני אשכנז:

מספר הספר לב העיברי - שמעתי מעשה מהרמ"א ז"ל, אשר מת בן ל"ג שנים ומת בל"ג בעומר בשנת של"ג. ועשה ל"ג ספרים והספדן סיפר עליו ל"ב שבחים [ברוך שאמר: לא מזמן הייתי בהלוויה בבית העלמין ירקון, של בחור שהיה מגיע במסירות נפש לשיעורים; צלצלו אלי שהוא נפטר, אז נסעתי להלוויה. הגעתי והתחלתי לשמוע את המספיד מדבר; אמרתי לעצמי: "נראה לי שטעיתי בכתובת, זה כנראה לו ההלוויה הנכונה. הדברים שהוא אומר, לא מתאימים בכלל לנפטר", ניגשתי לאחד האנשים, אמרתי לו: "תגיד, איפה ההלוויה של פלוני אלמוני?", "כאן", "מה, איך יכל

אומרים המפרשים, שזאת הסיבה שבתו של המן, שפכה על אבא שלה את ה'גורה' על הראש ☺
לכן, היות והמן 'התחפש' ולבש את בגדיו של מרדכי, יש ענין להתחפש בפורים.

רעיון נוסף שראיתי:

מספר המדרש {אסתר רבה פרשה י, אות ט} - והמלך קם בחמתו ממשותה היין אל גנת הביתן (אסתר ז, ז), מה עשה מיכאל המלאך התחיל מקצץ את הניטיות לפניו, והוסיף חמה על חמתו, ושב אל משתה היין, והמן עמד לבקש על נפשו, מה עשה מיכאל דחפו על אסתר, והיתה מצעקת אדוני המלך הרי הוא כבשני לפניך, ויאמר המלך הגם לכבוש את המלכה עמי בבית. ושמע המן הדבר הזה ונפלו פניו. מה עשה אליהו זכור לטוב, נדמה לחרבונה ואמר לו אדוני המלך גם הנה העץ אשר עשה המן למרדכי וגו'. דאמר רבי פנחס צריך לומר חרבונה זכור לטוב.

היות ואליהו הנביא 'התחפש' לחרבונה ובזכותו נתלה המן, מכאן המנהג להתחפש.

רעיון נוסף, עפ"י דברי הגמרא:

אומרת הגמרא {מסכת מגילה טז, א} - והמלך שב מגנת הביתן. אומרת הגמרא: מְקִישׁ שִׁיבָה לְקִימָה, שְׁמֵלֶשׁוֹן הַכְּתוּבִים נִרְאָה שִׁמְשׁוּיִם אֶת שִׁיבְתוֹ מִן הַגִּינָה לְקִימָתוֹ מִמְשֵׁתָה הַיֵּינ וְיִצְיָאָתוֹ לַגִּינָה: מִה קִימָה בְּחִימָה, כִּפִּי שְׁנֵאמַר 'קָם בְּחַמְתּוֹ', אִף שִׁיבָה בְּחִימָה. וּמִפְנֵי מַה הִיָּתָה שִׁיבְתוֹ בְּחִימָה? דִּזְלוּ וְאִשְׁכַּח לְמִלְאֲכֵי הַשֶּׁרֶת דְּאִידֵמוּ לִיה כַּגְּבֵרִי וְקָא עֲקָרִי לְאִילָנִי דְּבוֹסְתָנִי מִפְּנֵי שְׁכַשְׁהֶלַךְ לַגִּינָה מִצָּא שֵׁם מִלְאֲכֵי הַשֶּׁרֶת שְׁהִיוּ נִרְאִים לוֹ כְּאֲנָשִׁים שְׁהִיוּ עוֹקְרִים אֶת הָאִילָנוֹת שְׁבָגִינָה וְאִמְרוּ לְהוּ אַחְשׁוּרוּשׁ: מֵאִי עוֹבְדֵיכֶם מַה אַתֶּם עוֹשִׂים?! מְדוּעָ אַתֶּם עוֹקְרִים אֶת הָאִילָנוֹת? אִמְרוּ לִיה הַמִּלְאֲכִים לְאַחְשׁוּרוּשׁ: דְּפַקְדִּינָן הַמֶּן כִּךְ צִוִּיה לְנוּ הַמֶּן - לְעַקֹּר אֶת כָּל הַעֲצִים, {כִּי מַחֵר הוּא מִתְכוּוֹן לְשַׁתּוֹל אֶת הָעֵץ שְׁעֵלֵינוּ יִתְּלָה מִרְדְּכָי}.

היות והמלאכים באו בדמותם של בני המן, מכאן המקור לתחפושות. עד כאן ענין התחפושות.

בואו וניגש לענין נוסף:

כל ענין המגילה, מבוסס על ענין הבגדים.

זה מתחיל מאחשורוש שלבש בגדי כהן גדול, במשך 180 יום, שכן לומדת הגמרא {מסכת מגילה יב, א} - בהראותו את עושר כבוד מלכותו א"ר יוסי בר חנינא מלמד שלבש בגדי כהונה כתיב הכא {אסתר א-ד} יקר תפארת גדולתו וכתיב התם {שמות כח-ב} לכבוד ולתפארת.

לאחר מכן ושתי, שהעסיקה את בנות ישראל ללא בגדים, כפי שאומרת הגמרא {מסכת מגילה יב, ב} - מלמד שהיתה ושתי הרשעה מביאה בנות ישראל ומפשיטן ערומות ועושה בהן מלאכה בשבת.

זה ממשיך עם מרדכי. כשנדעה לו הגזירה, נאמר {אסתר ד, א} ויקרע מרדכי את בגדיו וילבש שק ואפר.

אסתר שומעת את הדברים, דכתיב {שם ד} ותבואנה נערות אסתר וסריסיה ויגידו לה ותתחלחל המלכה מאד ותשלח בגדים להלביש את מרדכי ולהסיר שקו מעליו ולא קבל.

נשאלת השאלה - בשביל מה שלחה אסתר בגדים למרדכי?! מה היא חשבה, שהחליפה לא התאימה לו ולכן הוא קרע את הבגדים!?

כאשר מרדכי עולה לגדולה, נאמר {ו, ו} ויבוא המן ויאמר לו המלך מה לעשות באיש אשר המלך חפץ ביקרו ויאמר המן בלבו למי יחפץ המלך לעשות יקר יותר ממני: {ז} ויאמר המן אל המלך איש אשר המלך חפץ ביקרו: {ח} יביאו לבוש מלכות אשר לבש בו המלך וסוס אשר רכב עליו המלך ואשר נתן כתר מלכות בראשו: {ט} ונתון הלבוש והסוס על יד איש משירי המלך הפרתמים והלבישו את האיש אשר המלך חפץ ביקרו והרכיבוהו על הסוס ברחוב העיר וקראו לפניו ככה יעשה לאיש אשר המלך חפץ ביקרו: {י} ויאמר המלך להמן מהו קח את הלבוש ואת הסוס כאשר דברת ועשה כן למרדכי היהודי היושב בשער המלך אל תפל דבר מכל אשר דברת: {יא} ויקח המן את הלבוש ואת הסוס וילבש את מרדכי וירכיבוהו ברחוב העיר ויקרא לפניו ככה יעשה לאיש אשר המלך חפץ ביקרו.

אחד הפסוקים שאנו אומרים בקול רם, הוא {ח, טו} ומרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות תכלת וחור ועטרת זהב גדולה ותכריך בוץ וארגמן והעיר שושן צהלה ושמחה.

זה אחד מד' הפסוקים שאנו אומרים בקול רם, כי הוא קשור לאולה.

נשאלת השאלה - על מה הקריאה הגדולה ומרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות תכלת וחור וגו', מה הענין בזה?

להיות?!" - והספדן ממשיך להפציץ בשבחים על הנפטר, שאם הוא היה יכל לקום ולברוח, הוא היה עושה את זה ☺, בסוף ההלוויה ניגשתי למספיד ושאלתי אותו: "תגיד, אתה הכרת את הנפטר?!", "כן"; "מה שאמרת עליו זה באמת הוא??? כי אני אגיד לך את האמת, הכרתי אותו 12 שנה, וחצי מהדברים שאמרת עליו לא היו ולא נבראו. ואתה יודע שכתוב, שאם מספידים על אדם דברים לא נכונים, הוא יענש על זה! למה לאמלל אותו?!", אמר לי אותו מספיד: "נכון, אבל פוטנציאל היה לו. הוא רצה להספיק, אבל הוא מת צעיר (גיל 91)" ☺] והיה מצטער עצמו למצוא עוד שבח אחד להשלים מנין ל"ג, עד שבא זקן אחד ואמר, שמונה רמ"א ז"ל היה בכל פורים ללוש פרצוף ולהתנכר עצמו בבגדים אחרים וצעק בכל בית אשר מעריב בזמנו היה צועק ומבקש מים. שאלוהו: למה מים?! אמר להם: "כדי להתפלל ערבית". היו שומעים ערבית, מיד היו רצים להתפלל. וזה היה שבח ל"ג שלו.

נשאלת השאלה - מה הענין שיש בתחפושת?

אומר שיבולי הלקט - זה נועד לאפשר למעמד הביניים, כדי שלא יתביישו לבקש צדקה לכבוד הפסח הקרב. היות והם מחופשים, לא תהיה להם הבושה לבקש.

מביא הבני יששכר את הסיבה לתחפושות בפורים:

אומרת הגמרא {מסכת מגילה יב, א} - שאלו תלמידיו את רשב"י מפני מה מחמת איזה חטא נתחייבו שונאיהן של ישראל [היהודים] שבאותו הדור כליה? אמר להם ר' שמעון: אמרו אתם טעם הדבר. אמרו לו תלמידיו: מפני שנהנו מסעודתו של אותו רשע אחשורוש. הקשה להם רבי שמעון, הרי רק היהודים שבשושן נהנו בסעודה זו, ואם כן מן הדין שרק היהודים שבשושן יהרגו, אבל היהודים שבכל העולם כולו שלא היו בסעודה, אל יהרגו ומדוע היתה הגזירה על יהודי כל המדינות? אמרו לו תלמידיו: אמור אתה מדוע נתחייבו כליה. אמר להם רבי שמעון: מפני שהשתחוו לצלם בימי נבוכדנצר. אמרו לו תלמידיו: אם כן מדוע זכו לנס, וכי משוא פנים יש בדבר וכי ה' נושא פנים בדין? אמר להם רבי שמעון, אף שהשתחוו לצלם, הם לא עשו זאת ברצון ולא הודו בליבם לעבודה זרה, אלא עשו לפנים כלפי חוץ, מיראת המלך, לכן אף הקב"ה לא עשה עמהן גזירת כליה אלא לפנים שהיה נראה שרוצה להענישם, ומתוך כך עשו תשובה וניצלו. והיינו דכתיב {איכה ג-לג} "כי לא ענה מלבו ויגה בני איש" - אם עושה אדם עבירה בלי לב ורצון, מביא לו ה' תוגה כדי שיעשה תשובה וינצל מן הצרה.

אומרת הגמרא {מסכת כתובות לג, ב} - דאמר רב: אילמלי נגדוה לחנניה מישאל ועזריה פלחו לצלמא.

אומר תוספות - אילמלי נגדוה לחנניה מישאל ועזריה הוו פלחי לצלמא. תימה מנא לן דהא אמרי' בהרואה (ברכות סא:): כשהוציאו את ר"ע אמר כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה אימתי יבא לידי ואקיימנו בכל נפשך אלמא משמע דבכל נפשך מיירי אפי' היו מייסרין את האדם ביסורין קשין דומיא דר' עקיבא שהיו מסרקין בשרו במסרקי ברזל וכ"ש לנגודי ואור"ת דאותו צלם לא היה עבודת כוכבים ממש אלא היה עשוי לכבוד המלך ואעפ"כ היה בו קידוש השם ולכן מסרו עצמן למיתה והיינו דכתיב (דניאל ג) לאלהך לית אנון פלחין ולצלם דהבא די אקימת לא נסגוד משמע שהצלם לא היה תופס באלהות ומיהו פלחו לצלמא משמע שהצלם היה עבודת כוכבים מדקאמר פלחו.

הם לא עשו את זה מפחד, במידה כנגד מידה, הביא עליהם הקב"ה פחד, שנאמר {ג, יג} להשמיד להרג ולאבד את כל היהודים מנער ועד זקן טף ונשים ביום אחד וגו'. כולם נבהלו כמו שצריך ומיד התבטלה הגזירה.

היות ומבחינה חיצונית, היה נראה כאילו ישנה הגזירה, אבל מבחינה פנימית לא היתה גזירה. לכן מתחפשים בפורים - מבחינה חיצונית עם תחפושות, מבחינה פנימית אנחנו יודעים מי נמצא בתחפושת.

ראיתי באחד המפרשים שאומר יותר מזה - התחפושות נועדו גם להפחיד:

אדם מתחפש לשימפנזה ומפחיד את כל הילדים. אמנם יודעים שזה דוד בתוך התחפושת, אבל בהתחלה זה מבהיל.

ככה היה גם בפורים. חיצונית כולם פחדו, אבל בפנים לא היה שום דבר.

רעיון נוסף שראיתי:

כתוב בכמה וכמה ספרים, בשעה שרכב מרדכי על הסוס של אחשורוש ולבש את בגדי המלך, המן שסחב את הסוס, היה לבוש בבגדיו של מרדכי. למה?

אמר המן: "אם אלבש את הבגדים שלי, יהיו לי מזה ביזיונות גדולים".

הענין עד כדי כך חשוב, שבשעה שיוסף נחשף בפני אחיו, ואומר להם {בראשית מה, ג} אני יוסף, אומרת התורה: {שם כב} לכלם נתן לאיש חלפות שמלת ולבנימן נתן שלש מאות כסף וחמש חלפת שמלת.

אומרת הגמרא {מסכת מגילה טז א-ב} - {בראשית מה-כב} לכלם נתן לאיש חליפות שמלות ולבנימן נתן חמש חליפות. אפשר דבר שנצטער בו אותו צדיק עצמו, יוסף, שנמכר לעבד מחמת קנאת אחיו, יכשל בו? דאמר רבא בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב: בשביל משקל שני סלעים מילת שהוסיף יעקב ליוסף משאר אחיו נתגלגל הדבר וירדו אבותינו למצרים. אלא אמר רבי בנימן בר יפת: רמז רמז לו שעתיד בן לצאת ממנו שיצא מלפני המלך בחמשה לבושי מלכות שנאמר ומרדכי יצא בלבוש מלכות תכלת וגו'.

נשאלת השאלה - מה כ"כ חשוב ליידע עכשיו את בנימן שיהיה לו נכד כזה?

נקודה נוספת באותו ענין:

"שושנת יעקב צהלה ושמחה בראותם יחד תכלת מרדכי"

נשאלת השאלה - מה קשורה השושנה ליעקב? ואם הם לא היו רואים את מרדכי עם בגד של תכלת, מה היה קורה?!

נלך לנדבר נוסף:

מעולם לא השתבח עם ישראל במישהו גדול.

אומרים חז"ל {מסכת חולין פט, א} - אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל: חושקני בכם שאפילו בשעה שאני משפיע לכם גדולה אתם ממעטין עצמכם לפני; נתתי גדולה לאברהם אמר לפני {בראשית יח-כז} ואנכי עפר ואפר. למשה ואהרן אמר {שמות טז-יז} ונחננו מה. לדוד אמר {תהילים כב-ז} ואנכי תולעת ולא איש. אבל עובדי כוכבים אינן כן: נתתי גדולה לנמרוד אמר {בראשית יא-ד} הבה נבנה לנו עיר. נתתי גדולה לפרעה אמר {שמות ה-ב} מי ה', לסנחריב אמר {מלכים ב יח-ה} מי בכל אלהי הארצות וגו', לנבוכדנצר אמר {ישעיה יד-י} אעלה על במתי עב, לחירם מלך צור אמר {יחזקאל כח-ב} מושב אלהים ישבתי בלב ימים.

לעומת זאת, במגילת אסתר מופיע ג' פעמים שמרדכי היה גדול: {אסתר ט, ד} כי גדול מרדכי בבית המלך ושמעו הולך בכל המדינות כי האיש מרדכי הולך וגדול. מסיימת המגילה {י, ג} כי מרדכי היהודי משנה למלך אחשורוש וגדול ליהודים ורצוי לרב אחיו דרש טוב לעמו ודבר שלום לכל זרעו.

נשאלת השאלה - מה קרה, ממתח חז"ל משבחים אדם שהוא גדול?!

עוד דבר אחד, לפני שנתחיל להיכנס לעומק הדברים:

המטבע הראשון בבריאה, היה אצל אברהם אבינו.

אומרת הגמרא {מסכת ב"ק צו, ב} - מטבע של אברהם אבינו זקן וזקינה מצד אחד ובחור ובתולה מצד אחר.

נשאלת השאלה - מה מונח במטבע של אברהם אבינו?

המטבע הזה מבטא את ההערכה לאברהם אבינו, שמצד אחד זקן - אברהם אבינו היה זקן בן מאה, ורעייתו וזקינה - שרה שהיתה בת תשעים, ושזכו לבחור יצחק ובתולה שזכה ברבקה.

אומר תוספות - מטבע של אברהם אבינו זקן וזקינה מצד אחד. בבראשית רבה דריש ואגדלה שמך שיצא לו מוניטין בעולם ומהו מוניטין? זקן וזקינה מכאן בחור ובחורה מכאן ונראה לא שהיה בו צורת זקן וזקינה מכאן בחור ובחורה מכאן דאסור לעשות צורת אדם אלא כך היה כתוב מצד אחד זקן וזקינה ומצד אחר בחור ובתולה וכן פירש בקונטרס גבי דוד ושלמה וירושלים עיר הקודש שכך היה כתוב במטבע.

אומר המדרש {בראשית רבה, פרשה לט, אות יא} - ארבעה הם שיצא להם מוניטין מטבע בעולם, אברהם, ואעשך לגוי גדול, יצא לו מוניטין, ומהו מוניטין שלו, זקן וזקינה מכאן בחור ובתולה מכאן. יהושע (יהושע ו, כז): ויהי ה' את יהושע ויהי שמעו בכל הארץ, יצא לו מוניטין בעולם, מהו, שור מכאן וראם מכאן, על שם {דברים לג, יז}: בכור שורו הדר לו וקרני ראם קרניו. דוד {דברי הימים א יד, יז}: ויצא שם דוד בכל הארצות, יצא לו מוניטין בעולם, ומה היה מוניטין שלו מקל ותרמיל מכאן ומגדל מכאן, על שם {שיר השירים ד, ד}: כמגדל דוד צוארך. מרדכי {אסתר ט, ד}: כי גדול מרדכי בבית המלך ושמעו הולך בכל המדינות, יצא לו מוניטין, ומה מוניטין שלו שק ואפר מכאן ועטרת זהב מכאן.

עד כאן דברי המדרש.

ישנו מדרש שנקרא אלה אזכרה שמדבר על עשרה הרוגי מלכות; בני עדות אשכנז אומרים אותו בתשעה באב בבוקר, וביום הכיפורים בתפילת המוסף. בני עדות המזרח אומרים אותו אך ורק בתשעה באב.

עד כאן.

למה הבאנו את כל הסיפור הזה? כי גם לרומאים יש 'פורים'. גם הם עושים תחפושות, ועל התחפושות האלה אני רוצה לדבר:

לא נקרא את כל המדרש, אלא רק את מה שנוגע לשיחתנו:

מספר המדרש - יצאו החכמים מלפניו ובקשו מרבי ישמעאל כהן גדול שיזכיר השם הגדול ויעלה לרקיע ויחקור אם נגזרה גזרה מאת ה' אם לאו. אמרו עליו על רבי ישמעאל בן אלישע כהן גדול, שהיה אחד משבעה אנשים יפים שהיו בעולם, ואלו הן: אדם הראשון, יעקב, יוסף, שאול, אבשלום, רבי אבהו ורבי ישמעאל ...

נכנס הקיסר וכל גדולי רומי אחריו. אמר להם מי יהרג תחילה? ענה רבי שמעון בן גמליאל: אני נביא בן נשיא מזרעו של דוד מלך ישראל עליו השלום. לכן אני איהרג תחילה. ענה רבי ישמעאל כהן גדול ואמר: אני כהן גדול בן כהן גדול מזרעו של אהרן הכהן, אני איהרג תחילה ואל אראה במייתת חברי. אמר הקיסר זה אומר אני איהרג תחילה וזה אמר אני איהרג תחילה, מה נעשה? הפילו גורלות ביניהם. הפילו גורל, ונפל הגורל על רבן שמעון בן גמליאל. מיד צוה הקיסר לחתוך את ראשו תחילה וחתכוהו, ונפל ראשו ליד רבי ישמעאל, ונטל רבי ישמעאל כהן גדול את ראשו בין ירכי וצוח עליו במר נפש ואמר: אייה תורה ואייה שכרה! הלשון שהיתה מבארת התורה בשבעים לשונות, איך עתה לוחכת את העפר?! והיה מתאונן ובוכה על רבן שמעון בן גמליאל, אמר לו הקיסר: מה זה ועל מה זה זקן שאתה בוכה על חבריך? היה לך לבכות על עצמך. אמר לו רבי ישמעאל: איני בוכה על עצמי, כיון שחברי גדול ממני בתורה ובחכמה, ועל שקידמני בישיבה של מעלה אני בוכה.

עוד רבי ישמעאל מדבר מתאונן ובוכה ומקונן, השקיפה בתו של הקיסר מבעד החלון וראתה את יופיו של רבי ישמעאל כהן גדול ונכרמו רחמיה עליו. ושלחה לאביה, ליתן לה שאלה ובקשה אחת, ושלח לה הקיסר: בתי, כל אשר תאמרי אעשה, חוץ מרבי ישמעאל וחביריו. שלחה לו: אבקש ממך להחיות את נפשו, שלח לה כבר נשבעתי, שלחה לו אבקשך אם כן, שתצוה להפשיט את עור פניו כדי להסתכל בו במקום מראה, מיד צוה להפשיט את עור פניו, וכיון שהגיע למקום תפילין צעק צעקה גדולה ומרה, ונודעוזה שמים וארץ. צעק פעם שניה ונודעוזה כסא הכבוד. אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה: צדיק כזה שהראית לו כל גזי העולם עליונים ורזי תחתונים, יהרג במיתה משונה מן הרשע הזה? זו תורה וזו שכרה? אמר להם: הניחו לו שתעמוד זכותו לדורות שלאחריו. אמר הקב"ה: מה אעשה לבני, גזירה היא ואין מי שיפר אותה. יצאה בת קול ואמרה: אם אשמע קול אחר, אהפוך את כל העולם לתוהו ובהו. וכששמע רבי ישמעאל כך, שתק. אמר לו הקיסר: עד עתה לא בכית ולא צעקת, ועתה אתה צועק? אמר לו: לא על נשמותי אני צועק, אלא על מצות תפילין שלוקחים ממני. אמר לו הקיסר: עדיין אתה בוטח באלוהיך? אמר לו {איוב יג, טו} הן יקטלני לו איחל כלומר, גם אם יקטלני, בכל זאת איני נפרד מהקב"ה, אלא אמשך ואקוה אליו. מיד יצאה נשמתו של רבי ישמעאל.

רק כדי שנבין מי זה היה ר' ישמעאל כהן גדול:

מספרת הגמרא {מסכת ברכות ז, א} - תניא א"ר ישמעאל בן אלישע: פעם אחת נכנסתי להקטיר קטורת לפני ולפנים וראיתי אכתריאל יה' צבאות שהוא יושב על כסא רם ונשא ואמר לי: ישמעאל בני ברכני. אמרתי לו: יה"ר מלפניך שיכבשו רחמיך את כעסך ויגולו רחמיך על מדותיך ותתנהג עם בניך במדת הרחמים ותכנס להם לפני משורת הדין ונענע לי בראשו וקמ"ל שלא תהא ברכת הדיוט קלה בעיניך.

אומרת הגמרא {מסכת עבודה זרה יא, ב} - אמר רב יהודה אמר שמואל: עוד {הצגה} אחרת יש להם ברומי: אחת לשבעים שנה מביאין אדם שלם בגופו, ומרכיבין אותו על כתפיו של אדם חגור. ומלבישין אותו את העליון, בגדי אדם הראשון, ומניחין לו בראשו את קרקפלו של רבי ישמעאל, ותלו ליה בצואריה מתקל [י] {ארבע} זוזא דפיזא והיו תולים לו בצווארו אבן פז שמשקלה ארבעה זוזים, להראות את שררתו, ומחפין {מכסים} את השווקים באיך בנוף, ומכריזין לפניו: סך קירי פלסתר חשבונו של המושל כוב הוא. אחוה דמרגא זייפנא אחיו של אדוננו זייפן הוא. דחמי חמי מי שרואה מחזה זה היום, רואהו; ודלא חמי לא חמי אך מי שלא רואהו היום, לא יראהו. מאי אחי לרמאה ברמאותיה מה תועלת תבוא לרמאי ע"י רמאותו ולזייפנא בזייפנותיה ולזייפן בזייפנותו? ומסיימין בה הכי והיו מסיימים כך את ההכרזה: ווי לדין כד יקום דין אוי לו לזה כאשר ההוא יקום.

אומר רש"י - אדם שלם. כנגד עשו: אדם חגור. כנגד יעקב צולע על ירכו כלומר עדיין עשו שולט על יעקב: של אדם הראשון. והן בגדי חמודות שהיו לעשו: קרקפלו של ר' ישמעאל. כהן גדול ומהרוגי מלכות היה ומתוך יפיו נכנס בלב בת קיסר והפשיט עור פניו וחנטה באפרסמון שתהא מקויימת ולא ישתנה ועדיין מונח בגיזי רומי.

מסבירים המפרשים, לרומאים יש טענות למה יעקב קיבל את הברכות במרמה: "גם רמאי, שאמר שקוראים לו עשו, וגם זייפן, ששם את בגדי החמודות של עשו". לכן מה הם עשו?! לקחו אדם צולע, שזהו סמל ליעקב אבינו שהיה צולע על ירכו מאותו מאבק עם שרו של עשו, ומלבישים אותו בבגדי אדם הראשון - שהיו בגדיו של עשו, ושמים עליו את עורו של רבי ישמעאל כהן גדול, כי יופיו היה כמו יופיו של יעקב אבינו והולכים איתו ברחובות העיר: "הנה, תראו איך הוא קיבל את הברכות! עזר לו במשהו?! אנחנו בני עשו, שולטים עליו! - מה עזרה לו כל התחפושת?!"

עד כאן דברי הגמרא.

אם אלה הדברים, נוכל עכשיו להבין את משמעות התחפושות בפורים:

אומרים חז"ל {פרקי דרבי אליעזר פרק ל"ב} - הגיע ליל יום הפסח וקרא יצחק לעשו בנו הגדול, ואמר לו בני זה הלילה כל העולם כלו אומרים הלל ואוצרות טללים נפתחים בזה. הלילה עשה לי מטעמים עד שאני בעודי אברכך. ורוח הקדש משיבה ואומרת אל תלחם את לחם רע עין. הלך להביא ונתעכב שם. אמרה רבקה ליעקב, בני הלילה הזה אוצרות טללים נפתחים בו, העליונים אומרים שירה. הלילה הזה עתידים בניך להיגאל מיד שעבוד. הלילה הזה עתידין לומר שירה, עשה מטעמים לאביך עד שהוא בעודו יברכך. יעקב היה בקי בתורה, פחד לבו על קללת אביו, אמרה לו בני ברכות עליך ועל זרעך ואם קללו עלי ועל נפשי, שנאמר עלי קללתך בני. {אומר התרגום אונקלוס: אתאמר בנבואה - "בנבואה קיבלתי, שאתה צריך לקבל את הברכות!} הלך והביא שני גדיי עזים וכי שני גדיי עזים היה מאכלו של יצחק? והלא די לו באחד, שנאמר צדיק אוכל לשובע נפשו. אלא אחד כנגד הפסח ואחד לעשות לו מטעמים לאכול.

שאלת השאלה - אם נאמר לרבקה בנבואה שיעקב צריך לקבל את הברכות, למה שרבקה לא תלך ליצחק ותאמר לו: "קיבלתי בנבואה שהברכות צריכות להינתן ליעקב ולא לעשו!"

למה יעקב צריך להתחפש, ולקבל את הברכות במראה של עשו?!

כדי להבין את יסודם של דברים, נצטרך ללכת לשלב נוסף:

אומרת התורה: {תולדות כז, טו} ותקח רבקה את בגדי עשו בנה הגדול החמדת אשר אתה בבית ותלבש את יעקב בנה הקטן: {טז} ואת ערת גדיי העזים הלבישה על ידיו ועל חלקת צואריו: {יז} ותתן את המטעמים ואת הלחם אשר עשתה ביד יעקב בנה: {יח} ויבא אל אביו ויאמר אבי ויאמר הנני מי אתה בני: {יט} ויאמר יעקב אל אביו אנכי עשו בכרך עשיתי כאשר דברת אלי קום נא שבה ואכלה מצידו בעבור תברכני נפשך: {כ} ויאמר יצחק אל בנו מה זה מהרת למצא בני ויאמר כי הקרה ה' אלהיך לפני: {כא} ויאמר יצחק אל יעקב גשה נא ואמשך בני האתה זה בני עשו אם לא: {כב} ויגש יעקב אל יצחק אביו וימשהו ויאמר הקל קול יעקב והידיים ידי עשו: {כג} ולא הכירו כי היו ידיו כידי עשו אחיו שערת ויברכהו: {כד} ויאמר אתה זה בני עשו ויאמר אני: {כה} ויאמר הגשה לי ואכלה מציד בני למען תברכך נפשי ויגש לו ויאכל ויבא לו יין וישת.

שאלת השאלה - מאיפה היה ליעקב אבינו יין?!

אומר הדעת זקנים מבעלי התוספות - ויבא לו יין. מהיכן היה לו יין שלא מצינו שמסרה לו אמו יין. אלא שמיכאל הביא לו יין מגן עדן ...

שאלה נוספת - בשביל מה יין?!

אם זה ליל הסדר, שיהיו גם ארבע כוסות!

{כב} ויגש יעקב אל יצחק אביו וימשהו ויאמר הקל קול יעקב והידיים ידי עשו: {כג} ולא הכירו כי היו ידיו כידי עשו אחיו שערת ויברכהו

שאלת השאלה - כשבן אדם לא בטוח מי עומד לפניו, מה הוא צריך לעשות?!

"תשמע, תקרא רגע לאמא ..." או "תבוא מחר, אני צריך לשבת על זה, משהו כאן נראה לי לא בסדר ..."

אבל יצחק בכל זאת מברך אותו. על מה המהירות???

אומרת התורה: {כז} ויגש וישק לו וירח את ריח בגדיו ויברכהו.

שאלת השאלה - איזה ריח יש כבר בבגדים?!

אומרים חז"ל {בראשית רבה, פרשה סה, אות כב} - וירח את ריח בגדיו ויברכהו, כגון יוסף משיטא ויקום איש צרורות. יוסף משיטא, בשעה שבקשו שונאים להכנס להר הבית אמרו יכנס מהם ובהם תחלה, אמרין ליה עול ומה דאת מפיק דידך, נכנס והוציא מנורה של זהב, אמרו לו אין דרכו של הדיוט להשתמש בזו, אלא עול זמן תנינות ומה דאת מפיק דידך, ולא קבל עליו.

אמר רבי פינחס נתנו לו מכס שלש שנים, ולא קבל עליו, אמר לא דיי שהכעסתי לאלהי פעם אחת אלא שאכעיסנו פעם שניה. מה עשו לו נתנו אותו בחמור של חרשים והיו מנסרים בו, היה מצוח ואומר ווי אוי אוי שהכעסתי לבוראי.

ויקום איש צרורות היה בן אחותו של רבי יוסי בן יעזר איש צרידה, והוה רכיב סוסיא בשבתא אזל קומי שריתא למצטבלא, אמר ליה חמי סוסי דארכבי מרי וחמי סוסך דארכבך מרך. אמר לו אם כך למכעיסוי קל וחמר לעושי רצונו, אמר לו עשה אדם רצונו יותר ממך, אמר לו ואם כך לעושי רצונו קל וחמר למכעיסוי. נכנס בו הדבר כארס של עכנא, הלך וקים בעצמו ארבע מיתות בית דין, סקילה, שרפה, הרג וחנק, מה עשה, הביא קורה נעצה בארץ וקשר בה נימא וערך העצים והקיפן גדר של אבנים, ועשה מדורה לפניו ונעץ את החרב באמצע והצית האור תחת העצים מתחת האבנים, ונתלה בקורה ונחנק, קדמתו האש, נפסקה הנימה, נפל לאש, קדמתו חרב ונפל עליו גדר ונשרף. נתמננס יוסי בן יעזר איש צרידה וראה מטתו פרוחה באויר, אמר בשעה קלה קדמני זה לגן עדן.

אמרה רבקה ליעקב: "דע לך, אם תלך בלבושך הרגיל ולא תתחפש, יצחק יברך אותך. אבל אז הברכה תחול רק עליך בדמות שלך. רק על צדיקים כמותך. אבל אני רוצה להרוויח שהברכה תחול גם על אנשים, שמבחינה חיצונית נראים כמו עשו, והפנימיות שלהם היא יעקב, כמו קום איש צרורות ויוסף משיטא!"

לבסוף, קיבל יעקב את הברכות בתחפושת עם הבגדים של אדם הראשון, שעברו מדור לדור עד שהגיעו לעשו.

אם אלה הם פני הדברים, בואו נתקדם לשלב נוסף:

ישנה מחלוקת בין יעקב לעשו, למי מגיעות הברכות:

עשו אומר: "אני בכור, ואם ככה, הברכות שייכות לי!"

יעקב אומר: "אני בכור, והברכות שייכות לי!"

שאלת השאלה - איפה המחלוקת?

אומרת התורה: {תולדות כה, כה} ויצא הראשון אדמוני כלו כאדרת שער ויקראו שמו עשו: {כו} ואחרי כן יצא אחיו וידו אחזת בעקב עשו ויקרא שמו יעקב ויצחק בן ששים שנה בלדת אתם.

אומר רש"י - ואחרי כן יצא אחיו וגו'. שמעתי מדרש אגדה הדורשו לפי פשוטו, בדין היה אוחז בו לעכבו, יעקב נצר מטפה ראשונה ועשו מן השניה, צא ולמד משפופרת שפיה קצרה, תן לה שתי אבנים זו תחת זו, הנכנסת ראשונה תצא אחרונה, והנכנסת אחרונה תצא ראשונה, נמצא עשו הנצר באחרונה יצא ראשון, ויעקב שנצר ראשונה יצא אחרון, ויעקב בא לעכבו שיהא ראשון ללידה כראשון ליצירה, ויפטור את רחמה, ויטול את הבכורה מן הדין.

שאלת השאלה - מי צודק???

אם היום יולדו תאומים, הראשון שיצא יהיה הבכור או השני?!

הראשון שיצא הוא הבכור!

שאלת השאלה - אם ככה, למה יעקב אומר לעשו שהוא הבכור?!

אומרים חז"ל - לפני מתן תורה, היה ענין שנקרא 'ראשון ליצירה' ו'ראשון ליציאה'. הבכורה לא היתה נמנית עם היוצא ראשון, אלא על מי שעלה במחשבה ראשון, או פעמים מי שהיה חשוב יותר. לאחר מתן תורה, השתנה הענין ומי שהיה יוצא ראשון, הוא היה הבכור.

בואו נראה עד כמה הדברים נכונים :

עמלק טוען: "אני בכור".

נשאלת השאלה – איך הוא טוען דבר כזה ?

התשובה פשוטה מאוד, כי אומרת התורה {במדבר כד, כ} ראשית גוים עמלק !...

מגיע משה רבינו לפרעה, ואומר לו {שמות ד, כב} כה אמר ה' בני בכרי ישראל.

אומר לו פרעה: "מאיפה הבאת את זה ?! שבעים אומות היו לפני ישראל !"

אמר לו משה: "תסלח לי, אבל יש לך טעות...":

בפסוק הראשון בתורה נאמר "בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ"

אומר רש"י – בשביל התורה שנקראת (משלי ח כב) ראשית דרכו, ובשביל ישראל שנקראו (ירמיה ב ג) ראשית תבואתו.

עוד לפני שנברא העולם, יצר הקב"ה את עם ישראל!

נכון, עמלק יצא ראשון, הוא ראשית בלידה. אבל ביצירה מי ראשון ?! עם ישראל !

אם ככה, נוכל להבין את הויכוח בין יעקב ועשו :

יעקב טען: "אני בכור והבכורה מגיעה לי. וגם על הטענה שלך שאתה בכור, קניתי ממך את זה, ולכן אין לך שום חלק בבכורה. אם ככה, הברכות מגיעות לי, וגם הבגדים שלי!"

עשו טען: "הברכות שייכות לי, כי אני הבכור ולכן גם הבגדים שייכים לי !"

אמר הקב"ה: "אני אגיד לך מי שקרן ומי רמאי"

אומר הנביא (ירמיה מט, י) כי אני חשפתי את עשו גליתי את מסתרו ... הוא השקרן האמיתי !

ממשילים חז"ל את מלכות אדם (עשו) לחזיר :

אומר המדרש {ויקרא רבה, פרשה יג, אות ה} - (ויקרא יא, ז): ואת החזיר כי מפריס פרסה, למה נמשלה מלכות אדם לחזיר, לומר לך מה חזיר בשעה שהוא רובץ מוציא טלפיו ואומר ראו שאני טהור, כך מלכות אדם מתגאה וחומסת וגוזלת ונראית כאלו מצעת בימה.

עוד, אומרת התורה {תולדות כה, כז} ויגדלו הנערים ויהי עשו איש ידע ציד איש שדה ויעקב איש תם ישב אהלים .

אומר רש"י - ידע ציד. לצוד ולרמות את אביו בפיו, ושואלו אבא היאך מעשרין את המלח ואת התבן, כסבור אביו שהוא מדקדק במצות.

נשאלת השאלה – אם יצחק חושב שעשו כזה צדיק, למה הוא צריך לומר לו {כז, ג} ועתה שא נא כלך תליך וקשתך וצא השדה וצודה לי ציד !?

אומרים חז"ל {בראשית רבה, פרשה סה, אות יג} - ועתה שא נא כלך {בראשית כז, ג}, שחוז מאני זינך, שלא תאכילני נבלות וטרפות ...

עוד אומרים חז"ל {ויקרא רבה, פרשה כז, אות יא} - אמר רבי לוי אוי להם לרשעים שהם מתעסקים בעצות על ישראל וכל אחד ואחד אומר עצתי יפה מעצתך. עשו אמר שוטה היה קין שהרג את אחיו בחיי אביו ולא היה יודע שאביו פרה ורבה, אני איני עושה כן אלא {בראשית כז, מא}: יקרבו ימי אבל אבי אהרוג את יעקב, אבא ימות ואהיה שליט יחיד !!! פרעה אמר שוטה היה עשו שאמרו: יקרבו ימי אבל אבי, ולא היה יודע שאחיו פרה ורבה בחיי אביו, אני איני עושה כן אלא עד דאינון דקיקין שהם עוד קטנים תחות כרסיה אמהון אנא מחנק יתהון אני הורג אותם הדא הוא דכתיב {שמות א, טז}: וראיתן על האבנים וגו' כל הבן הילוד היארה תשליכהו. והמן אמר שוטה היה פרעה שאמר: כל הבן הילוד היארה תשליכהו, ולא היה יודע שהבנות נשאות לאנשים ופרות ורבות מהם, אני איני עושה כן, אלא להשמיד להרג ולאבד. אמר רבי לוי אף גוג ומגוג לעתיד לבוא עתיד לומר כן שוטים היו הראשונים שהיו מתעסקים בעצות על ישראל ולא היו יודעים שיש להם פטרון בשמים, אני איני עושה כן אלא בתחלה אני מזדוג לפטרון שלהם ואחר כך להם, הדא הוא דכתיב {תהלים ב, ב}: יתיצבו מלכי ארץ, אמר לו הקדוש ברוך הוא, רשע לי באתה להזדוג חייך שאני עושה עמך מלחמה, הדא הוא דכתיב {ישעיה מב, יג}: ה' כגבור יצא כאיש מלחמות יעיר קנאה, וכתיב {זכריה יד, ג}: ויצא ה' ונלחם בגוים ההם, ומה כתיב תמן {זכריה יד, ט}: והיה ה' למלך על כל הארץ.

אמר הקב"ה: "אני אגלה בדיוק מי אתה. כל כולך בתחפושתי!"

רבתי, כל התחפושתי הזאת, באה לידי ביטוי בפורים :

אומרת התורה שיעקב השתחוה בפני עשב שבע פעמים, שנאמר {וישלח לג, ג} והוא עבר לפנייהם וישתחו ארצה שבע פעמים עד גשתו עד אחיו.

נשאלת השאלה - בשביל מה להשתחוות לו שבע פעמים ?! פעם אחת לא מספיק ?!

כתוב בזוהר הקדוש, שיעקב לא השתחוה לעשו, אלא הוא ראה את השכינה ולכן השתחוה שבע פעמים.

שואל החיד"א {מדבר קדמות} – אם הוא השתחוה בפני השכינה, מה התביעה שיש על יעקב אבינו ?

ואומר - זה נכון, הוא השתחוה בפני השכינה, אבל ד' נשותיו וי"א ילדיו, לא ידעו שהוא השתחוה בפני השכינה, אלא הם חשבו שהוא השתחוה בפני עשו.

לכן היה צריך יעקב לחזור לעולם ולתקן את מה שעשה. איך ?

חזר יעקב אבינו לעולם הזה, הפעם בדמותו של מרדכי היהודי ועשו חזר בדמותו של המן.

המן יגיד לך להשתחוות ... ומה תעשה ???

{אסתר ג, ב} ומרדכי לא יכרע ולא ישתחוה . בזה תתקן את מה שקלקלת !

אומר המדרש {אסתר רבה, פרשה ז, אות י} - ויבז בעיניו לשלח יד במרדכי לבדו {אסתר ג, ו}, בזוי אתה בזוי בן בזוי והסבא שלך עשו ג"כ , להלך כתיב {בראשית כה, לד}: ויבז עשו את הבכרה, וכאן כתיב: ויבז בעיניו.

אם ככה, מובן כעת איך נכנסה שושנת ל- יעקב :

כותב הרוקח – {שה"ש ב, ב} כשושנה בין החוחים סופי תיבות המן.

שושנת ו- יעקב היה הויכוח שחזר בימי מרדכי ואסתר.

נשאלת השאלה – איפה זה בא לידי ביטוי ?

כאן הגיעו למסקנה, שהברכות אכן הגיעו ליעקב ולא לעשו !

מאיפה אנחנו יודעים ?

כי נאמר {אסתר ח, טו} ומרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות תכלת וחזר ועטרת זהב גדולה ותכריך בוץ וארגמן והעיר שושן צהלה ושמחה ...

אותם בגדים שעליהם היה הויכוח, קיבל אותם עכשיו מרדכי היהודי, שהוא יעקב אבינו !

הויכוח של "למה מגיעים לך הבגדים, הרי אתה לא בכור ?!"

אומרת המגילה {אסתר ט, ד} כי גדול מרדכי בבית המלך ושמעו הולך בכל המדינות כי האיש מרדכי הולך וגדול. ומסיימת המגילה {ג, ג} כי מרדכי היהודי משנה למלך אחשוורוש וגדול ליהודים ורצוי לרב אחיו דרש טוב לעמו ודבר שלום לכל זרעו.

שאלנו – למה נאמר במרדכי גדול ???

פשוט מאוד, כי בימי מרדכי ואסתר בא לפתרון הויכוח של מי גדול ומי קטן.

אומרת התורה {תולדות כז, טו} ותקח רבקה את בגדי עשו בנה הגדל החמדת אשר אתה בבית ותלכש את יעקב בנה הקטן.

אמר הקב"ה לרבקה: "את קוראת לו גדול ?! {עובדיה א, ב} הנה קטן נתתיך בגוים בזוי אתה מאד. וליעקב קראת קטן ?! {דברים ד, ז} כי מי גוי גדול אשר לו אלהים קרבים אליו כה' אלהינו בכל קראנו אליו. אמנם עשו יצא ראשון, אבל יעקב עלה במחשבה ראשון !"

אם ככה, מובן עכשיו למה אנחנו מתחפשים :

מתחפשים, על כך שקיבלנו ברכה בתחפושת. שנבין שהברכות היו מגיעות לנו כדיון !

פתחנו בדברי הזוהר הקדוש, שמעלת יום הפורים גדולה יותר מיום הכיפורים.

מצאתי מרגלית נפלאה בספר נתיבות שלום, לאדמו"ר מסלונים . מי שלוקח את המרגלית הזאת, הרוויח את אוצר חייו :

שואל האדמו"ר מסלונים – איך אפשר להבין שמעלת פורים גדול יותר מיום הכיפורים ?

ואומר – דע לך, בפורים היתה גזירה {ג, יג} להשמיד להרג ולאבד את כל היהודים מנער ועד זקן טף ונשים ביום אחד והדבר נחתם ע"י אחשוורוש. וכתוב במפורש במגילה {ח, ח} כי כתב אשר נכתב בשם המלך ונחתום בטבעת המלך אין להשיב.

נשאלת השאלה – אם א"א להשיב את הגלגל אחרנית, איך התבטלה הגזירה ?

ג' ימים של תענית ובכיות תינוקות של בית רבן מבטלות את הגזירה.

איך יכל להיות ?!

אומר הנתיבות שלום מסלונים – זה כח הפורים !

ביום הכיפורים, בשעת הנעילה כבר נחתם הדין. לכאורה, מתי אפשר לפתוח שוב פעם את הדין ?! בשנה לאחר מכן, בראש השנה.

בפורים התחדש, שגם כתב אשר נכתב בשם המלך ונחתם בטבעת המלך אפשר להשיב. בפורים אפשר לקחת דברים שכבר נחתמו ולפתוח אותם מחדש!

זה פירוש הדבר, שמעלת פורים גדולה יותר מיום הכיפורים.

אומר הנהיבות שלום – נאמר במגילה (ט, כח) {והימים האלה נזכרים ונעשים בכל דור ודור משפחה ומשפחה מדינה ומדינה ועיר ועיר וגו'. אין לך דור ואין לך משפחה ואין לך עיר ואין לך מדינה, שאין לה הסתר פנים. לכל יהודי, יש מגילת אסתר משלו!

כל יהודי, וההסתר פנים שלו – אחד יושב ובוכה, למה הוא לא התחתן. אחד יושב ובוכה, למה הוא כן התחתן ©

אחד בוכה למה אין לו ילדים, ואחד בוכה למה יש לו ילדים. כל אחד וההסתר פנים שלו!

שאלת השאלה – מה אפשר לעשות ?

לימדו אותנו חז"ל – בפורים אפשר "ליצר" ו'נהפוך הוא'!

גם זקן וזקנה, כאברהם ושרה, יכולים להתהפך לבחור ובחורה. גם מרדכי עם שק ואפר, יכל להפוך למרדכי בלבוש מלכות!

בפורים, הכל ניתן להפיכה באמצעות כח התפילה!

יום הפורים עמוס מאוד, צריכים לקיים בו ד' מצוות – משלוחי מנות, מקרא מגילה, סעודת פורים, מתנות לאביונים. אין זמן פנוי!!!

איך נצל את הזמן ביום הזה???

הדרך היחידה, לקום לפני עלות השחר... הילדים ישנים, האשה ישנה, הטלפון לא רוקד... פותח את התהילים ומתחיל לקרוא!

נוכה לנצל את הזמן היקר של פורים לתפילה, ישמע הקב"ה לתפילותינו ונזכה לגאולה השלמה במהרה בימינו אמן ואמן!!!

(ברוך שאמר)

⊖ מאוצרות המגידים: רבי יעקב גלינסקי זצ"ל - "והגדת" ⊖

אחר הדברים האלה גדל המלך אחשוורוש את המן (ג,א)

הגאון הקדוש ה"חדושי הרי"ם" זצ"ל ספר, שיהודים ישבו ולמדו בבית המדרש, ולתפלת מנחה נכנס יהודי מהשוק, סוחר. נו, הלא אמרו (כתבות יז, ע"א) שלעולם תהא דעתו של אדם מעורבת עם הבריות, צריכים להיות בני אדם מן הישוב, שאלוהו מה נשמע בעולם. שמח שספר את החדשות האחרונות: המלך השתגע. צוה להביא את ושתי כפי שצוה, ואמר עליו מה שאמרה, והיין הבעיר כעסו והורה להרגה. מיד גערו במספר: וכי בקשנו לשמוע רכילות מן החצר, את מי זה מענין. מובן שכבר לא ספר על בחירת המלכה החדשה ועל חשיפת מזימת בגתן ותרש.

אבל לבסוף, כשנעשה הנס על ידי מרדכי ואסתר, אזי התברר למפרע שהכל היה משולב ומתואם לישועת ישראל, וכמו שדרשו בגמרא (מגילה יג ע"ב): "אחר הדברים האלה [הריית ושתי והמלכת אסתר ומזימת בגתן ותרש וסיכולה וכתובת הדברים בשם מרדכי] גדל המלך אחשוורוש את המן", מאי "אחר", אחר שהקדים הקדוש ברוך הוא הרפואה למכה.

וסיים ה"חדושי הרי"ם": וכן יהיה לעתיד, במהרה בימינו, שנבין איך כל המאורעות הובילו לגאולה.

וזהו שאמר במדרש (בראשית רבה צא, י), שכאשר שבו האחרים הקדושים ממצרים וספרו שהמשנה למלך התגולל עליהם בהאשמות שוא, וחשדם כמרגלים ומסר את שמעון ודורש שירידו אליו את בנימין, "ויאמר ישראל, למה הרעתם לי להגיד לאיש העוד לכם אח!" (בראשית מג, ו). מעולם לא אמר יעקב אבינו דבר של בטלה, חוץ מכאן. אמר הקדוש ברוך הוא: אני עוסק להמליך את בנו במצרים והוא אומר למה הרעותם לי?! זהו שנאמר: "למה תאמרו יעקב ותדבר ישראל, נסתרה דרכי מה' ומאלקי משפט יעבור" (ישעיה מ, כז).

ואמרו (בראשית רבה פה, א): "כי אנכי ידעתי את המחשבת אשר אנכי חשב עליכם נאם ה', מחשבות שלום ולא לרעה, לתת לכם אחרית ותקוה" (ירמיה כט, יא). שבטים היו עסוקים במכירתו של יוסף, ויוסף היה עסוק בשקו ותעניתו, ראובן היה עסוק בשקו ותעניתו, ויעקב היה עסוק בשקו ותעניתו, ויהודה היה עסוק לקח לו אשה, והקדוש ברוך הוא היה עסוק בבריאת אורו של משיח.

אבל כל זה הובן רק מאוחר יותר, ולמפרע!

ואספר -

כששחררנו מסיביר הלכתי דרומה לאורך מסילת הרכבת. שבועים הלכתי, עד שהגעתי לקזחסטאן. מצאתי מקלט בבית רבי אייזיק רוט, יהודי יקר שהמשיך לשחוט ולמול במחתרת, היו שם עוד פליטים מפולין, שברחו מפני הגרמנים והגיעו לקזחסטאן. יסדתי במקום תלמוד תורה, ובית ספר לבנות. נאסרתי, ובליתי חצי שנה במאסר בתנאים קשים מנשוא.

השתחררתי, וחזרתי לבית השוחט. כבר הגיעו הידיעות מהשמדת היהודים בפולין, והבנתי שנשארת לבדי בעולם. החלטתי להקים משפחה. אמרתי לשוחט: "אתה יודע אלו משפחות מקפידות כאן על כשרות וטהרה", גם מקוה כשרה ארגנו במחתרת, גם מנין לתפלה. "תברר לי על בת ישראל כשרה שמוכנה לשאת בן תורה".

בשבת אכלו כמה אורחים על שולחנו של השוחט. למבוכתי, העלה את הנושא בשולחן השבת: "יעקב רוצה להקים בית בישראל, ויש כאן כמה הצעות" -

התערב אחד האורחים, רבי ישראל אהרן, שהגיע מאזבקיטאן, דרומית לקזחסטאן: "אל תפגש כאן עם אף אחת! ביום ראשון תבוא אתי לטשקנט", בירת אזובקיטאן, "רצוני שתפגש שם עם נערה אחת!"

"מה לו להדריים עד טשקנט", שאל המארח.

"אספר לכם", ענה רבי ישראל אהרן. "אני שוהה בטשקנט לרגל עסקי, ומתפלל במנין במחתרת, במרתפו של בית. יודעים אתם שהשלטונות מחלקים לחם, מאתים גרם לנפש. הגענו למנין, ומצאתי שם נערה זרה.

מה לנערה בבית הכנסת? הסכיתו ושמועו.

היא עמדה בתור הארוך ללחם, וקבלה את מנתה לפנות ערב. כיון שהיו רק דקות ספורות עד לשקיעת החמה הספיקה להגיע למקום המסתור של המנין, ואינה רשאית לטלטל את הלחם כי אין ערוב. בקשה רשות להתפלל עמנו קבלת שבת וערבית ולקדש על הפת ולאכלה. ואז תשוב לביתה! אם הצליחו לחנך ברוסיה הקומוניסטית כזו נערה, ראוייה היא להנשא לבן תורה!"

הסכימו הכל לדבריו.

אבל אנחנו ברוסיה, ונסיעה ממחוז למחוז טעונה אישור השלטונות. ובמיוחד אזרח זר, ששוחרר מסיביר ונכלא שוב באשמת פעילות נגד המשטר, מי יודע איזו מחתרת הוא מארגן עתה.

לרבי ישראל אהרן היה רשיון מסחר ואישור תנועה חפשי. הכניס אותי בשק ונשא אותי לרכבת. הכניס אותי למדף המטען, מעל המושבים. לחדרתי, עלו פקיד המס לרכבת, חפשו סחורה אסורה. הסחורה המוברחת שמצאו, הייתי אני. זה היה מביך, להשתלף מהשק. למרבה השמחה, זה הסתים בכך שגורשתי לרציף. הוחלט לחפש דרכים שגורות יותר. רבי ישראל אהרן גילה שהסכרין, הנפוץ בקזחסטאן, אינו מצוי באזובקיטאן. הלוח לי כסף לרכוש שק סכרין, והסדיר לי רשיון נסיעה למכירתו. ברוחם, ואתכלכל.

הגעתי לאזובקיטאן, נפגשתי בנערה בבית אביה, רבי חיים בנימין ברוד זצ"ל, איש מסירות הנפש. סבל חרפת רעב בגין סרובו לעבוד בשבת, כשנאלץ לעבור ממוז'יבוז לאומאן, הצהיר שבתו הבכורה גדולה מכפי גילה וכבר אינה בגיל חינוך חובה, ובנו צעיר מכפי גילו ועדין אינו בגיל חינוך חובה. עברו שנתים והילד הגיע לגיל החינוך, עמד והבריחו לעיר חרקוב, מרחק חמש מאות קילומטרים, והפקידו ביד יהודים מקומיים, ובלבד שלא יתחנך לכפירה! את ביתו הבאה, הנערה המדוברת, לא רשם כלל כשנולדה, כדי שלא תלמד בבוא היום בבתי הספר המטיפים לכפירה! בסערת מלחמת העולם הגיע לטשקנט, שם פגשתי בבתי והחלטנו להנשא. עתה יש צורך באישור שהיה בעיר, ואני הגעתי למכור שק סכרין. אבל ברוסיה כמו ברוסיה, מישוהו גילה לי שיפקידה אחת במשרד הפנים, שנמפיקה אישור שהיה תמורת כמה קופיקות.

התפללנו שם במחתרת, ויום אחד הופיעו במנין שלושה יהודים שספרו שהם מבוכארה, הרב מטשיבין שוהה שם בגלות, והשיגו עבורו אשרת כניסה לאיראן. השאה הפרסי התקשה אישית אל הרודן סטאלין שיאפשר את הגירתו, ומשם ימשיך לארץ ישראל. הבעיה היא, שאת אישור היציאה עבורו ניתן להסדיר אך ורק במוסקבה, ולשם כך יש צורך באשרת מסע, ומי שיבקש אשרה כזו יאסר מיד: מה לו ולענין, מנין יודע הוא על פנית השאה הפרסי ואישור היציאה? אם קשרים לו בארצות חוץ, יאסר באשמת ריגול וחתרנות!

לאחר שהשתכנעתי שהם עצמם אינם סוכני ה.ג.פ.א. המבקשים להפלייל את המתפללים, קבלתי על עצמי את המשימה. פנית לאותה פקידה, וספרתי שנשאתי לאשה נערה בלי מסמכים. אני מבקש אישור נסיעה למוסקבה, לבדוק במשרדי מרשם התושבתים האם היא רשומה שם. כמה קופיקות, והענין סודר. בענין אשתי לא מצאו במוסקבה דבר, אבל הבאתי את אישור היציאה עבור הרב מטשיבין. בערב חג הפסח תש"ה, כבר היה הרב מטשיבין בארץ ישראל.

וכשאני מסתכל לאחור, רואה אני בעליל איך הובילה ההשגחה העליונה שלב אחרי שלב את חלוצו של הרב מטשיבין מעמק הבכא. עשרים שנה לפני כן דאגו שחותני לא ירשום אל לדת בתו, והביאוהו לטשקנט, ואותי לקזחסטאן, ושתלו את רבי ישראל אהרן כסוחר המדלג בין טשקנט לקזחסטאן, ופגש בנערה בקבלת שבת, כי "במקרה" קבלה מנתה לפנות ערב ואסור לטלטלה, ו"במקרה" התארח בליל השבת שלאחר מכן בבית השוחט, שהזכיר "במקרה" שאני חפץ להקים בית יהודי. והובאתי לטשקנט ונצרכתי לאשרת שהיה, ונדע לי מאותה פקידה. ושהייתי בבית הכנסת המחתרתית כשאותה משלחת הגיעה, ועלה בדעתי לנצל את העובדה שאין לרעיתי תעודת לדה להשיג אשרת מסע למוסקבה להסדיר את רשום אשתי, והשגתי את אשרת ההגירה לרב מטשיבין.

וכבר אמרו בשם הבעל שם טוב, כי כל מה שהאדם עושה, לעצמו הוא עושה. למרות שלעצמי לא פעלתי מאומה במוסקבה, הנה לא ארכו הימים וכל פליטי פולניה הורשו לשוב לארצם, ומשם לעלות לארץ ישראל, אני הייתי פליט פולני. יליד העיר קריניק ותלמיד ביאליסטוק. אבל מה עם אשתי. עוד כמה קופיקות, והפקידה אשרה שהבאתי את המסמכים הנדרשים ממוסקבה, ונחלצנו יחדיו מרוסיה רודפת הדת.

ובכל שנה, כשמגיעים בקריאת המגילה ל"אחר הדברים האלה", נזכר אני בדרשת הגמרא שהקדוש ברוך הוא מקדים הרפואה למכה, ומכין בתחלה כל האמצעים להצלה, ונזכר בשרשרת המאורעות הזו!

(והגדת)

בבית עבר ולמד בהתמדה עצומה (רש"י בראשית כח, יא), כדי להגביר כוחו כנגדו.

וכשירד יעקב עמוד התורה, למצרים. שגם הם היו מרכבה לסטרא אחרא (ציוני בשלח ד"ה ויקח. רקאנטי מקץ ד"ה וירכב). אזי "ואת יהודה שלח לפניו אל יוסף, להורות לפניו גושנה" (בראשית מו, כח), לתקן לו בית תלמוד שממש תצא הוראה (רש"י), ובכח התורה יתמודדו עם טומאת מצרים.

וזו, למעשה, החובה העיקרית של כל אדם מישראל, וביחוד של כל אב בישראל. שהרי כל אב דואג לילדיו, מבקש לדאוג לעתידם. להצילם מסכנות החיים האורבות להם ולתת בידם את הכלים להצלחה.

מקבלים זימון מ"טיפת חלב" לתת לילד חינוך, ומזוללים, מתעלמים. מה נאמר? הזנחה פושעת. ואם הילד ידבק בנגיף, חלילה, ויחלה בפוליו, שיתוק ילדים, ויתנהל כל חייו על קביים כשרגליו משותקות ומעוותות? הרי אין קץ לאשמת ההורים!

וכאן, המגפה משתוללת, והנגיפים תוקפים ללא הרף, ואם ההורים לא יחסנו, והלואי שהילדים לא יפלו חללים במערכה, אבל לבטח ינזקו, כמה יתבעו ההורים!

וכאן, המגפה משתוללת, והנגיפים תוקפים ללא הרף, ואם ההורים לא יחסנו, והלואי שהילדים לא יפלו חללים במערכה, אבל לבטח ינזקו, כמה יתבעו ההורים!

וידועים דברי ה"חדושי הרי"ם" זצ"ל: עולם הפוך ראיתי. בגמרא (נדה טז ע"ב) אמרו, שלפני הולדתו של אדם נגזר עליו האם יהיה עשיר או עני, ואם יהיה צדיק או רשע לא נגזר, כי הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים. וההורים דואגים כל כך להקנות לבנם מקצוע שיבטיח את פרנסתו, בעוד שזו נקצבה ממרום ואין מעצור ביד ה' להושיע ברב או במעט. ואילו להצלחתו בתורה ולחוסן יראת השמים, שזה אך ורק ביד האדם, אינם דואגים כל כך!

ונספר -

הרדב"ז - הגאון רבי רפאל יעקב דוד בן זאב זצ"ל, מחבר הפורש הנודע על התלמוד הירושלמי, שכיהן כרבה של סלוצק, עלה לעת זקנותו לארץ ישראל והתישב בעיר הקודש צפת. יום הזכרון של אביו חל בעצומו של החורף. התפלל לפני העמוד ערבית ושחרית, וכשהגיעו ראשוני המתפללים לתפלת מנחה כבר מצאוהו ליד העמוד.

לפתע שמעוהו מתיפח. הבינו שהציפיהו הזכרונה.

נגש אליו אחד המתפללים, בקש להרגיע סערת רוחו: "רבנו, אבלות ישנה היא. אביו זכה לאריכות ימים, מעבר לגבורות שמונים, ונפטר לפני יובל שנים!" הפנה אליו הרידב"ז את עיניו הדומעות, ואמר: אספר לך מדוע אני בוכה -

איני צעיר, וסובל אני מהקור. הן באת מבחוץ, הקור עז והגשמים צולפים. חשבת, הן "הכל בידי שמים חוץ מצינים - פחים [קור וחום (רש"י)], שנאמר (משלי כב, ה): צנים פחים בדרך עיקר, שומר נפשו ירחק מהם" (כתובות ל ע"א). עלי לשמור על בריאותי. אכנס מנין בביתי, ואתפלל בו לפני העמוד. אצא בכך ידי חובתי.

לבסוף החלטתי, שמחובת הכרת הטוב לאבי, עלי ללכת לבית הכנסת בקור ובגשם, כדי להתפלל בו לפני העמוד. ומדוע, מפני מעשה שהיה.

הורי עניים היו, אבל לא חסכו כל מאמץ לחנוכי. מסרני אבי למלמד הטוב ביותר בסלוצק, רבי חיים סנדר, שהיה גובה רובל לחודש כשכר לימוד. סכום גדול, במושגי אותם ימים.

אבי התפרנס מבניית תנורים, באותו חורף היה מחסור בלבנים, ופרנסתו שבתה. לא יכול היה לשלם למלמד. עברו חדשים ושלושה, והמלמד נתן בידי מכתב: אם מחור לא אביא את הכסף, לא יוכל עוד ללמדני. אבי קרא את המכתב, ועולמו חשך עליו.

בערב עלה אבי לבית הכנסת, ושמע עשיר מתלונן. הוא ארס את בנו ושכר קבלנים שיבנו עבורו בית. הבתים בסלוצק היו עשויים עץ, אבל עבור התנור צריכים לבנים, ויש בהם מחסור. והקור עז, אי אפשר להכניס זוג צעיר לבית בלי תנור. התנור שמש הן להסקה, והן לבשול ואפיה "אני מוכן לשלם ששה רובלים עבור לבנים לתנור!" הצהיר העשיר.

נגש אליו אבי: "עשינו עסק. תן ששה רובלים, ומחר בבוקר הלבנים אצלך!"

באיזה אושר שב הביתה ובישר לאמו! נטל יתד ופטיש, קילף את הטיח והרס את התנור הגדול בטרקלין דירתנו, חלץ לבנה אחר לבנה בלב מתרונו. כל הלילה עבד בקדחתנות, ובבוקר מסר לידי את ששת הרובלים במלואם: "אמור למלמד, שלושה עבור שלושת החדשים האחרונים, ושלושה עבור שלושת החדשים הבאים!"

אותו חורף היה קר ביותר. סופות שלג עזות וכפור נורא. התכסינו בבגדים והתעטפנו בשמיכות ורעדנו בתזזית, והכל כדי שהבן יקבל את החינוך הטוב ביותר -

מדוע הופרה עצת המן, מדוע בטלה גזרת "להשמיד להרג ולאבד"? כל מי שקורא את המגילה, יודע כיצד בטלה. אבל מי שמעין במדרש על פסוקנו, יודע מדוע בטלה.

זו לשון המדרש (אסתר רבה ט, ד): לאחר שעשה העץ הלך אצל מרדכי ומצאו שהיה יושב בבית המדרש והתינוקות יושבים לפניו ושקים במתניהם ועוסקים בתורה, והיו צועקים ובוכים. ומנה אותם, ומצא שם עשרים ושנים אלף תינוקות. השליך עליהם שלשלאות של ברזל והפקיד עליהם שומרים, ואמר: למחר אהרוג אלו התינוקות תחילה, ואחר כך אתלה את מרדכי. והיו אמוניהם מביאות להם לחם ומים ואומרות להם: "בנינו אכלו ושתו קודם שתמותו למחר, ולא תמותו ברעב". מיד היו מניחים ידיהם על ספריהם ונשבעים: "בחיי מרדכי רבנו לא נאכל ולא נשתה, אלא מחמת תעניתנו נמות". געו כולם בבכיה עד שעלתה שועתם למרום ושמע הקדוש ברוך הוא קול בכיתם כבשתי שעות בלילה.

באותה שעה נתלגלו רחמיו של הקדוש ברוך הוא ועמד מכסא דין וישב בכסא רחמים ואמר: "מה הקול הקדול הזה שאני שומע, כגדיים וטלאים".

עמד משה רבינו לפני הקדוש ברוך הוא ואמר: "רבונו של עולם, לא גדיים ולא טלאים הם, אלא קטני עמך שהם שרויים בתענית היום שלושה ימים ושלושה לילות ולמחר רוצה האויב לשחטם כגדיים וטלאים".

באותה שעה נטל הקדוש ברוך הוא אותן אגרות שגזר עליהם שהיו חתומות כחותם של טייט וקרעם, והפיל על אחשוורוש בהלה באותו לילה. זהו שנאמר: "בלילה ההוא נדה שנת המלך".

לא מובן, הלא המן גזר כבר להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים מנער ועד זקן טף ונשים, אלא שמרדכי הבעיר חמתו כשלא קם ולא זע מפניו, והחליט להפרע ממנו על אתר, להרגו מיד. שאר היהודים, דים שעתם. עשה את העץ, והלך לראות את מרדכי. לשמוח בנקמתו. מצא לפניו עשרים ושנים אלף נערים, תינוקות של בית רבן יושבים ולומדים תורה -

מה זה עסקו? מה להם ול?

מדוע השליך עליהם שלשלאות של ברזל, מדוע הפקיד עליהם שומרים. מדוע הצהיר שיהרגם תחילה, עוד לפני מרדכי?!

את התשובה לכך השמיענו ה"חפץ חיים" זצ"ל. הוא שאל שאלה, הביע תמיהה: יעקב אבינו שב מחוץ, ונתקל בשרו של עשו, סמאל" ראש כל השטנים (דברים רבה יא, י), שנאבק עמו כל הלילה, "וירא כי לא יכל לו" (בראשית לב, כו). ויש להבין, מדוע לא נטפל לאברהם אבינו שישד את עם ישראל והקריא שם הקדוש ברוך הוא בפי בריותיו, התנסה בעשרה נסיונות ועמד בכולם. מדוע לא נאבק ביצחק אבינו, למה נאבק רק ביעקב?

ותרץ: אברהם אבינו היה עמוד החסד, "חסד לאברהם" (מיכה ז, כ), ויצחק אבינו עמוד היראה, "פחד יצחק" (בראשית לא, מב). מהם, אינו פוחד כל כך, אבל יעקב אבינו עמוד התורה, "איש תם יושב אוהלים" (בראשית כז, כז), אהלי תורה. "תתן אמת ליעקב (מיכה ז, כ) ואין "אמת" אלא תורה (ברכות ה ע"ב). וכתב ה"מסילת ישרים" (פרק ה): "כי הבורא יתברך שמו שברא היצר הרע באדם, הוא שברא התורה תבלין לו. וכמו שאמרו (קדושין ל ע"ב) "בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין". והנה פשוט הוא, שאם הבורא לא ברא למכה זו אלא רפואה זו, אי אפשר בשום פנים שירפא האדם מזאת המכה בלתי זאת הרפואה. ומי שיחשוב להנצל וזולתה אינו אלא טועה, ויראה טעותו לבסוף כשימות בחטאו. כי הנה היצר הרע באמת חזק הוא באדם מאד, ומבלי ידיעתו של האדם הולך הוא ומתגבר בו ושולט עליו. ואם יעשה כל התחבולות שבעולם ולא יקח הרפואה שנבראה לו, שהיא התורה, לא ידע ולא ירגיש בתגבורת חוליו אלא כשימות בחטאו ותאבד נשמתו -

הא למה זה דומה, לחולה שדרש ברופאים והכירו חליו ואמרו לו שיקח סם זה. והוא, מבלי שתקדם לו ידיעה במלאכת הרפואה, יניח הסם ההוא ויקח מה שיעלה במחשבתו מן הסמים, הלא ימות החולה ההוא ודאי. כן הדבר הזה, כי אין מי שמכיר בחלי היצר הרע ובכוחו המוטבע בו אלא בוראו שבראו, והוא הזהירנו שהרפואה לו היא התורה. מי אפוא יניחה ויקח מה שיקח וזולתה, ויחיה!"

לכן, אמר ה"חפץ חיים", לא נאבק שרו של עשו, ראש כל השטנים - והלא הוא השטן הוא היצר הרע (בבא בתרא טז ע"א) - אלא עם יעקב, עמדו התורה, ולכן לא יכל לו, כי "לית לן מילה לתברא יצר הרע, אלא אוריתא" (זוהר ח"א רב, א)!

אף אנו נאמר, שכראות המן הרשע, שהיה המרכבה לסטרא אחרא עלי אדמות, את התינוקות לומדי התורה לפני מרדכי, גאתה בו חמתו להשחית. כי היתה כאן התנגשות האור והחושך, הטוב והרע, האש והמים, שאינם יכולים להמצא בכפיפה אחת!

משום כך ידע יעקב אבינו, יושב האהלים, עמוד התורה, שאם הוא עולה לחורן לבית לבן - שאף הוא יה המרכבה לסטרא אחרא (זוהר ח"א קלז, א) וביקש לעקור את הכל - עליו להתחזק שבעתיים בתורה. לפיכך נטמן י"ד שנה

התפרצה: "הוא עומד למוות? על מה?! במשך שנה היה לי חבר מעין שמר - קיבוץ השומר הצעיר - הסתובב בבית ואבי היה כה מרוצה. הצהיר שאינו מאמין באלוקים, עפר לפיו, לא צם בכפור, ולאבי לא היה אכפת. ובחור הזה מאמין, למה לא אנשא לו?! אתה רב, אתה תבין אותי. תסביר לו: מה עדיף: להנשא לכופר או למאמין?"

הערביה עמדה בצד, חשדנית ועוקבת, מנסה לבהין את הנאמר. אמרתי: "בואי ואסביר לך מה ההבדל. אם היד נקטעת, רחמנא לצלן. כל זמן שהגידים מחוברים יש תקוה, אפשר לאחות. אמנם אינה מתפקדת, והיסורים איומים, אבל יש תקוה, היא חלק מהגוף. כשנקטעה כליל, אין לה תקנה!"

בחור יהודי, גם אם חילוני, אינו שומר מצוות, אף אינו מאמין חלילה, 'ישראל אף על פי שחטא ישראל הוא' (סנהדרין מד ע"א). ש"ך הוא לעם ישראל, והוא או צאצאיו עוד ישובו בתשובה. אבל ערבי, גם אם מאמין בבורא עולם, בן נכר הוא. והמצטרף אליו כורת עצמו עם ישראל!"

"לדעתי, אתה טועה", פסקה. אמרתי: "לא אוכל להתעכב. אני מעורר חשד, ועוד מעט יגיע האוטובוס שאני חוזר איתו. אבל אם את רוצה הוכחה, דעי: כשתפרוץ מלחמה, אותו בחור מעין שמר יתגייס כדי להציל את אביך, והבחור הערבי יצחצח חרבו כדי לשחוט אותו! חשבי על כך", והלכתי.

לא שערתי שבתוך חדשיים יסגור נאצר את מצרי טיראן ויגרש את חילי האו"ם מרצועת עזה, הארץ תכנס ל'תקופת ההמתנה' הנודעת מדינות ערב יערכו מלחמה כוללת. ואז, יום אחד, הגיע טנדר היקרות והנהג בשר בשמחה: "היא חזרה!"

בהתרגשות סיפר שהקאדי סרב להשיא אותה לפני שתשהה שם תקופה ותכיר את אורחות האיסלאם. וכשהחלה המתיוות שמעה את הבחור בו בחרה מצהיר שכבר הכין את השבריה לשחוט את כל היהודים -

נזכרה במה שאמר לה אותו רב אלמוני, ודמינה לעצמה את בחיר לבה משסף את גרונו של אביה בעינים בורקות. הבינה לאן נקלעה, וברחה!

מדוע נזכרתי במאורע זה? משום שבגמרא (מגילה יג ע"ב) אמרו, שהמן טען שעם ישראל ישן מן המצוות ואינו מקימן, ומה צורך לקדוש ברוך הוא בו. לכן הציע "ועשרת אלפים ככר כסף אשקול אל גזוי המלך", ופרשו בספרים ("מחשבות חרוץ" אות ז) שהכונה למלכו של עולם. המן טען שיכולים למלאות מקומם של ישראל באמונתם בבורא ובמצוות שבין אדם לחברו, והתימר בלבו "למי יחפץ המלך", מלכו של עולם, "לעשות יקר יותר ממני!"

ולעומתו, נצבת מנחת העומר שהקריבו למחרת יום היציאה ממצרים, והינו בטרם נתנה תורה. והיא מנחת שעורים, מאכל בהמה (סוטה ח ע"ב). לומר לך שישראל אף על פי שחטא, ומעשיו מעשי בהמה, ישראל הוא, והקדוש ברוך הוא אוהבו, ועליו נאמר (שיר השירים ח, ז): "אם יתן איש את כל הון ביתו", זה המן הרשע נתן עשרת אלפים ככר כסף להכחיד את ישראל, "באהבה" שאוהב הקדוש ברוך הוא את ישראל, בין חייבין בין זכאין, "בוז ויוזו לו" (אסתר רבא ז, יב)!

וכשראה המן הרשע, שעם זה שאך זה עתה ישן מן המצוות שב בבת אחת לבוראו ולומד תורה תחת חרב הגזרה, הבין שאכן "בא קומץ השעורים שלכם, ודחה עשרת אלפי ככר הכסף שלי!"

(והגדת)

עודם מדברים עמו וסריסי המלך הגיעו (ו, יד)

מדוע מדגיש הכתוב ששלוחי המלך הגיעו בעצמו של הדין והפסיקוהו? נפלאים דברי ה"קול יעקב", שכידוע "ברית כרותה לשפתים" (מועד קטן יח ע"א), ו"הכל הולך אחר החיתום" (ברכות יב ע"א). ולפיכך אמרו (בראשית רבה סו, ד) שיצחק אמר: "אורריך ארור ומברכך ברוך" (בראשית כז, כט), סים בברכה. ובלעם שהיה שונאם אמר: "מברכך ברוך וארריך ארור" (במדבר כד, ט). סיים בקללה.

חכמי המן, שהיו אוהביו, חשבו אף הם לומר כן. שאמרו: "אם מזרע היהודים מרדכי אשר החלות לנפל לפניו לא תוכל לו, כי נפול תפול לפניו", ובקשו לסיים: "ואם אינו מזרע היהודים [היינו משבט יהודה ובנימין (מגילה טז ע"א)] תוכל לו ותעלה מעלה מעלה". היינו לחתום בטובה, וברית כרותה לשפתים שכך יהיה. אבל סריסי המלך הגיעו בעודם מדברים עמו, והבהילוהו אל המשתה לפני שסימו דבריהם. ואכן לא יכלו לו ונפול נפל לפני מרדכי, כן יאבדו כל אויבי ה'!

ולפיכך נהגו שלא לעלות לתורה לקריאת התוכחה ("מן אברהם" קכח, ח בשם מהרי"ל) אלא בעל הקורא הוא המברך תחלה וסוף ("משנה ברורה" שם, יז וב"באור הלכה" ד"ה בפסוקים).

ויצינו בעינין זה דברי הגמרא (שבועות לו ע"א), שרב כהנא הקריא לפני רב יהודה דברי המשנה, שהאומר: "יככה ה'" (דברים כח, כב) זו היא אלה

ואם הקור העז של החורף הסלוצקאי לא הרתיע את אבי כדי להיטיב עמי

איך ירתיעני הקור הצפתי מלכת לבית הכנסת לעלוי שמת אבי!

הלא תבין אפוא, שכאשר הגיתי במסירות נפשם של הורי, גאו רגשותי ונבעו דמעתי!

(והגדת)

ויקח המן את הלבוש ואת הסוס (ו, יא)

בגמרא (מגילה טז ע"א) אמרו שמצאו למרדכי מלמד הלכות קמיצה ואמר: "בא קומץ השעורים שלכם ודחה עשרת אלפי ככר הכסף שלי". מה נאמר כאן? אקדים ואספר ספור.

בשלהי החורף תשכ"ז הגיע הטנדר שהביא את הירקות ששיבתנו בחדרה. הבחנתי שמפני הנהג חורים, ועגולים כהים מכתרים עת עיניו הטרוטות. נבהלתי. שאלתי לשלומו, ומעין הדמעות נפרץ: אוי לו ואבוי לו, חייו אינם חיים, טוב מותו מחייו.

מה קרה, מה ארע?

בתו ברחה עם צעיר ערבי לכפרו, בקא אל גרביה. מה יעשה, אנה ישא חרפתו!

רבי אלחנן פרלמוטר זצ"ל, המשגיח, מסתכל עלי ואני משיב לו מבט, ואומר לנהג: "אסע לשם ואדבר עתה".

"איך תסע, זה כפר עוין, יסקלו אותך באבנים", נבהל הנהג.

"איני פוחד מהם, אני פוחד רק מהשם", החשבתי לו. נובהרדוקער, או לא?!

בררתי מתי יוצא משם האוטובוס חוזר, לכוון חדרה. והלוך? שנת תשכ"ז היתה השנה הראשונה שלאחר השמיטה. ירקות קנינו מאותו נהג, אבל בפרות נהגה עדין קדושת שביעית וקנינו מערבי שהביא מהמטע שלו, מאזור המשולש. כשהגיע, אמרתי לו: "אני מצטרף אליך בדרך חזור".

"אין בעיה", ענה ברוחב לב. "לאן?"

"לבקא אל גרביא", עניתי.

"לא, לשם לא! ירהגו אותך ויתנכלו גם לי!"

התחלתי להבין לאיזו סכנה אני מכניס את עצמי. "טוב, תוריד אותי לפני שתכנס אל הכפר". לכך, הסכים.

נסענו, ועצר. אמר: "מאחורי העיקול, נמצא הכפר".

ירדתי, והתחלתי ללכת. וכמו שאמר, מאחורי העיקול התעופפה האבן הראשונה. פניתי אל הנוער הזורק: "איפה גר כאן הקאדי", כהן הכפר המוסלמי.

אה, אל הקאדי מועדות פני? מדי התלוה אלי להורותני, והסביר לכולם שאני אורח של הקאדי, אין לפגוע בי. הגעתי לבית אחד, ואמר: "כאן".

הודיתי לו, ועליתי. התקבלתי בכבוד. כן, הוא דובר עברית. במה יוכל לעזור?

אמרתי: "אני רב, אצל היהודים הרבנים הם מסדרי הקדושין. האם גם אצל הערבים כך?"

אישר, הוא מסדר הנשואין בכפר.

אמרתי: "אם יבוא לפני יהודי וירצה להנשא לנכריה, לא אסדר לו קדושין. עליה להתגיר גרות אמת כדי להנשא ליהודי. האם גם אצל הערבים כך?"

ענה: "גם האיסלם אינו מכיר בנשואין מעורבים".

הזכרתי: "על הגרות להיות גרות אמת. אם חשקה נפשה ביהודי לא נגיירנה. התהליך אורך לפחות שנה!"

אמר: "אצלנו אין מדקדקים כל כך, אבל ברור שלא נשיא בלי המרת דת!"

"אני שמח לשמוע", אמרתי. אני מאחר לעצמי שמחות שמחות יותר. "יש כאן נערה יהודיה שחשקה בבחור ערבי. אני רוצה להודיעה שתבין, ששתי הדתות שוללות נשואין מעורבים. עליה להתאסלם לשם כך".

"בהחלט", שיתף פעולה. סר איתי לחלון והראה לי את בית הבחור. השבאב שנקלהו למטה ראוונו ביחד, והצבעתי לעיניהם על הבית. "כן, זהו", אישר. נפרדנו בכבוד, ויצאתי. עיניהם ירקו משטמה, אבל לא פגעו בי לרעה. הקאדי עמד בחלון ולידה אותי במבטו.

התדפקתי על דלת הבית, ופתחה לי ערביה קשישה. לא איתה רציתי לדבר. אמרתי: "עברית" -

עברית? הביאו את הנערה שתהיה מתורגמנית. התפלאה לראות דמות רבנית בלוע הארי.

"דרישת שלום מאביך. אמללת אותו. הוא עומד למוט בגללך", בשרתי לה.

המחזה היה מדכא ומרתיע. אשה אומללה ובנים מוזנחים, צחנה מקביעה של יין שרף ושכור שרוע המתגולל בקיאו. סחו מדוע באו, והאשה גחכה במרירות: "הן רואים אתם, אין לו שעה של פכחון. בעוד כמה רגעים יקיץ מיינו, ישלח ידו אל הבקבוק ויגמע שוב עד אבדן החושים". היא עוברת בפרך, וכל הכנסותיה נמוגות ביי"ש...

אמר אחד מבני החבורה: "הרשי לנו לדובבו, ונעניק לך שלוש מאות זהובים שיסיפיקו לקניית ייי"ש לשנה שלמה!"

לא הבינה לרצונם, אבל שמחה להצעה. עודם מדברים והשכור נע, גהק ושהק והקיא, ושלח ידו אל הבקבוק שלצדו - וידו גששה בחלל ריק. פקח עינים חכליליות מייין, וראה את הבקבוק ביד אחד האורחים.

"תן!" נהם.
"אתן, ודאי אתן, אבל בתנאי אחד. אנו בני קהלה פלונית והפריץ גזר עלינו גזרה נוראה, שאם לא נתן לו סך פלוני יגזול את בנינו ויגרשנו מבתינו. אנו מבקשים שתבטל את הגזרה!"
"תן את הבקבוק", נאק השכור.
"תבטל את הגזרה", ענה הדובר.

שרשרת גדופים מבצעים נשמעה מפי השכור. מה נטפלו אליו, מה רוצים ממנו, מדוע מענים אותנו, למה חמסו את משקהו: הבו את הבקבוק והניחונו לנפשי!

"אם תבטל את הגזרה, נביא לכאן ארגז מלא!"
השכור פלבל בעיניו: באמת?! מה עליו לעשות לשם כך?
"מאומה. רק לומר: הריני מבטיחכם שהגזרה תבטל!"

נהם את המשפט המבוקש ומלאו הבטחתם. סבא עד עלפון, והעניקו לאומללה את הכסף המובטח. יצאו מהבית בהרגשת הקלה ובמועקה כבדה. הקלה, על יציאתם לאויר הצח ולשפיות. ומועקה, כי מה עשו ומה פעלו. אם קצרה יד הבעל שם טוב, יפעל שכור זה!?

שבו לקהלתם, וששון ושמחה: הפריץ מת מיתה חטופה. כווננו את השעה, והיה זה כשהשכור ברכם. מוזר ותמוה, אבל עובדה.
החליטו שעליהם לנסוע אל הבעל שם טוב ולהודות לו על העצה. באותה הזדמנות, בקשו הסבר.

פתח הבעל שם טוב וספר: דעו לכם, שאותו שכור היה בעבר סוחר עשיר ונכבד, אבל קל דעת, עברין ופוחח. מכור היה לתאוותיו. פעם שמע שבמקום פלוני, תמורת ארבע מאות זהובים, אפשר להשתולל בשלוח כל רסן. נטל את צרור הכסף בידו, ועלה למרכבתו. עבר דרך ישוב אחד ודרכו נחסמה. הביט בחלון וראה איך שוטרי הפריץ מכים וחובטים ביהודי אומלל, זב דם, ומריצים אותו באכזריות בעוד אשתו ובניו בוכים בין החבילות הפזורות לרגליהם למרגלות הבית. התעניין, והאשה ספרה בדמעות שחייבים הם לפריץ הון רב תמורת דמי החכירה לשלוש השנים האחרונות, קצרה רוחו והשליכם מהפונדק, והוא מריץ את בעלה לבור הכלא עד שהחוב יישולם. וכיצד ישולם, אם מקור פרנסתם נסתם והושלכו אל הרחוב!?

שאל לסכום החוב, וענתה: "ארבע מאות זהובים".
גאו רחמיו, הושיט לה את צרור הכסף ואמר: "מהרי ושלמי לפריץ את חובו, חלצי את בעלך מכלאו ושובו אל הפונדק!" הורה לרכב לשוב על עקבותיו וחזר לביתו.

איזה רעש עורר המעשה במרום! מלבד חשיבותו כשלעצמו, "אין לך מצוה גדולה כפדיון שבויים", כותב הרמב"ם (הלכות מתנות עניים פח ה"י), "שהשבוי הרי הוא בכלל הרעבים והצמאים והערומים, ועומד בסכנת נפשות. והמעלים עיניו מפדיונו הרי זה עובר על לא תאמץ את לבבך (דברים טו, ז), ולא תקפץ את ירך (שם), ועל לא תעמד על דם רעך (ויקרא יט, טז), ועל לא ירדנו בפרך לעיניך (ויקרא כה, נג), ובטל מצות פתח פתח את ירך לו (דברים טו, ח), ומצות וחי אחיך עמך (ויקרא כה, לו) ואהבת לרעך כמוך (ויקרא יט, יח) והצל לקהם למות (משלי כד, יא) והרבה דברים כאלו, ואין לך מצוה רבה כפדיון שבויים". מלבד זאת, השבת יהודי לפרנסתו היא הצדקה המעולה שאין למעלה ממנה (רמב"ם, הלכות מתנות עניים פ"י ה"ז) -

אבל מי הנתן! שהרי ככל שהאדם ירוד, מתפעלים יותר ממצותו! עם ישראל במצרים, דוקא משום שעבדו עבודה זרה והיו שקועים במ"ט שערי טומאה, הספיקו שתי מצוות כדי לגאלם קודם זמנם, דם פסח ודם מילה!

החליטו בשמים, בהנהגת מדה כנגד מדה: הוא מלא משאלתם של הנדכאים וביטל רצונו מפני רצונם, ימלאו במרום כל משאלותיו והקדוש ברוך הוא יבטל רצונו מפניו.

עמדה מדת הדין וקטרגה: רבונו של עולם, איך אפשר למסור כח זה ביד אדם! מי יודע מה יבקש ומה יתבע!

האמורה בתורה. אמר לו רב יהודה: "כנה". כלומר, אמור: יכה ה', שלא יתפרש שאתה אומר עלי, חלילה.

ובענין זה, נספר -
אברך פנה אל הגבאי בבית הכנסת "לדרמן" בבני ברק, וביקש עליה בשבת פרשת כי תבוא. יש לו יאהרציט, יום זכרון לאביו, השיבו הגבאי שזכר מאוחר, ויש כמה בר מצוות וכמה חיובים, ואין עליה פנויה. אמר שמצדו מוכן הוא לעלות לקריאת התוכחה, אינו חושש. מקים הוא בעליתו מצות כבוד אב, שבפרוש שנינו: מכבדו בחייו ומכבדו במותו (קדושין לא ע"ב), ו"שומר מצוה לא ידע דבר רע" (קהלת ח, ה). [ויודעים דבר ה"נודע ביהודה" (קמא, אבן העזר י) שמוטר לייבם אשה שמתו כל בעליו, "קטלנית", כי "שומר מצוה לא ידע דבר רע".]

אמר הגבאי: נשאל את הרב".
שאל את הגאון רבי חיים קנייבסקי שליט"א, ואמר: "בשום פנים ואופן", ולא העלוחו.

לאחר התפילה, נשאל: מדוע היה כה נחרץ? הרי זו באמת מצות כבוד אב. ואם הלה אינו חושש, מדוע נחשוש עבורו!
וענה: משום מעשה שהיה.

אברך בן תורה זכר בשעתו שיש לו יאהרציט אחר אביו, וכבר נקבעו כל העליות, והסכים לעלות לתוכחה. אמר שאינו מקפיד, ולא יקפידו עמו. שאלו את אביו, [הסטייפלר] זצ"ל, והסכים.

כעבור זמן, הודיעוהו שדודו נפטר בארצות הברית, ובהיותו עירי הורישו לו כל הונו. טס לארצות הברית, והתברר שמדובר בנכסים רבים והשקעות מסועפות. זכה ליועצים מהימנים שהדריכוהו ועזרו לו להתמצא בסבך ולהשתלט על המבוכים העסקיים. נשאב לעולם העסקים ועשה בו חיל. העביר את משפחתו לבורו פארק והיה לנגיד תומך תורה ביד רחבה, השיא צאצאיו בהרחבה והמשיכו לשקוד על שערי תורה בלא טרדה.

לימים ביקר בארץ הקודש, ונכנס אל אביו. מסר לו סכום גדול לתמיכה בלומדי תורה, והעיר שברוך השם, לא ארע דבר מעליתו לתוכחה. אדרבה, מצות כבוד אב עמדה לו, והתעשר עושר רב.

שמע אביו, וכל גופו הזדעזע: "וואס רעדט איהר, מה אתם מדברים! התוכחה לא השפיעה?! הרי לפניך הייתם בן תורה, ועכשיו אתם בעל הבית, סוחר פשוט!"
לכן, סיכם רבי חיים, לא הסכמתם...

(והגדת)

לעשות אותם ימי משתה ושמחה (ט, כב)

השכרות, מגונה. הנותן עיניו בכוס כל העברות דומות בעיניו כמישור (יומא עה ע"א). היין עלול להביא את האדם לפריקת כל עול (סוטה ז ע"א), ואליהו הנביא הורה: "לא תשתכר, ולא תחטא" (ברכות כט ע"ב). מה ראו אפוא חכמים להורות שחייב אדם להתבסס כפורים עד דלא ידע בין ארור המן לבורן מרדכי (מגילה ז ע"ב). וידוע שרבי ישראל סלאנטר זצ"ל אמר שאין זה שעור השכרות ומשעה שיגיע לכן נפטר וקיים חיובו, אלא שחייב לשתות בלא הגבלה. וכשיגיע ל"עד דלא ידע" דינו כשוטה וממילא אנוס הוא, אבל כשישוב ויתפכח חוזר חיובו. והשאלה הנשאלת, מדוע חיבוננו בשכרות זו.

ושמעתי שהחדושי הרי"ם הסביר זאת בספור מופלא, ויש בו עומק כה רב! ספר, שבני קהילה אחת באו אל הבעל שם טוב זצ"ל וספרו, שהפריץ בא עליהם בעליה ודורש הון עתק, ואם לא יתנו ליום המוגבל יקח את ילדיהם לשמד ויגרשם מבתיהם. בכו והתחננו להעביר רוע הגזרה.

התפלל הבעל שם טוב, וענוהו שנגזרה הגזרה ואין לשנותה.
נחמץ לבו בקרבו. אמר להם: "סעו לעיר פלונית, לכו אל יוסף זרח, ובקשו ממנו. אל תניחו לו עד שיבטיחכם שהגזרה תבטל!"

תמהו: מי הוא זה ואי זה הוא, שכוחו רב לבטל גזרה שקצרה יד הבעל שם טוב להמתיקה! אם יש כזה צדיק, איך לא שמעו עליו!

הגיעו לאותה עיר, ושאלו למגורי הצדיק רבי יוסף זרח.
תמהו בני העיר: אין כאן צדיק בשם זה.

חשבו: אולי צדיק נסתר הוא, אחד מלמ"ד וא"ו צדיקים נסתרים שבדור. שאלו: ורבי יוסף זרח סתם, יש?

משכו בכתפיהם: אין אחד כזה.
אבל חייב להיות, הבעל שם טוב שלחם אליו!

אמר אחד: אולי כוונתם ליוסף זרח השכור?
צחקו כולם צחוק גדול, לא יתכן, הלא מתגולל הוא בשכרותו!

הואיל ואין אחר בשם זה, עלו לבית השכור.

מאוצרות המגידים: רבי ראובן קרלנשטיין זצ"ל - "להגיד" -

כי כתב אשר נכתב בשם המלך ונחתום בטבעת המלך אין להשיב
אין כסף, היום הורגים

דיברנו על כסף, הזכרנו את עשירותו של משה, ביזת הים וביזת מצרים,
נדבר על כסף פורים.

בגזירה הנוראה של המן נכתב "ושלם לבז", וגם באיגרות של מרדכי היה
כתוב מפורשות "ושלם לבז" - שהיהודים יבזו את כספי הגויים, אלא שיש
שינוי ביניהם.

באיגרות המן נכתב "להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים מנער ועד זקן
ביום אחד, בשלשה עשר לחודש שנים עשר" ואח"כ "ושלם לבז" ובאגרות
של מרדכי "ושלם לבז" נכתב לפני התאריך: "להשמיד להרוג ולאבד את כל
חיל עם ומדינה הצרים אותם - ושלם לבז - ביום אחד בכל מדינות המלך
אחשוורוש בשלושה עשר לחודש שנים עשר הוא חדש אדר".

המלבי"ם נוגע בשאלה זו וגם הגאון מוילנא כבר סלסל כאן סוד ורמז:

המן ידע שאם באותו יום של צו ה"להשמיד ולהרוג" יהיה ה"שלם לבז",
הם, הגויים לא יעבדו "מה איכפת לי עכשיו מהזיד הזה שיחיה או ירהג -
העיקר, אני זקוק לכסף" יחשוב כל גוי לעצמו ולא יהרוג יהודים. לכן, המן חילק
את ההוראות לשני ימים: ביום שלושה עשר לחודש אדר - אין כסף, היום
הורגים בלבד! ואח"כ, למחרת ובימים הבאים "ושלם לבז" יבזו את הרכוש.
אבל למרדכי הצדיק וליהודים לא היה ענין בכסף, (וכך ממש היה בסוף -
"ובביזה לא שלחו את ידם" הם לא נגעו בכסף), אלא שהיתה למרדכי בעיה
גדולה, וכמו שהאלשיך כבר אומר.

אחשוורוש אמר למרדכי: "אותם כתבו - על היהודים - כטוב בעיניכם" -
וקשה, היה צריך לאמר "ואתם כתבו על הגויים כטוב בעיניכם?"

מסביר האלשיך. מבחינת חוקי האומה, לא היתה אפשרות חוקית להשיך
לאשפה את איגרותיו הראשונות של המלך וכפי שנאמר מפורש במגילה "כי
כתב אשר נכתב בשם המלך ונחתום בטבעת המלך אין להשיב". אלא מה?
הייתה קיימת אפשרות לפרש - להעניק פרשנויות שישנו את החוק, זו
האפשרות היחידה שעמדה לטובתו של מרדכי, נו, מרדכי כביכול, היה "עורך
דין" טוב. הוא מצא פטנט. מה עשה מרדכי? שינה את הנקודה שהיתה שם:
באיגרת של המן הרשע נאמר "להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים".
נקודה. נטל מרדכי אתה נקודה והעביר אותה לתיבה אחת קודם "להשמיד
להרוג ולאבד את כל". נקודה. מי יעשה כן "היהודים".

ובזה נרמזת התשובה על השאלה - מה הכוונה "ואתם כתבו על היהודים"
כטוב בעיניכם" היינו שניתן לכם אישור לכתוב ולעשות עם המילה "היהודים"
כטוב בעיניהם. נפלא.

נמצינו למדים כי כל הנס של פורים היה - נקודה אחת...

נשוב לעניינינו. כיון ש"כתב אשר נכתב בשם המלך ונחתום בטבעת המלך
אין להשיב", גם את גזירת "ושלם לבז" לא היתה אפשרות לחוק. הפיסקה
הזו הייתה חייבת להופיע גם באיגרות השניות וגם אם היהודים לא זקוקים
לכסף של העמלקים.
מה עשה מרדכי?

ערך גם שם שינוי ופרשנות. במקום שה"שלם לבז" יהיה בסיום
ה"להשמיד ולהרוג" כמו שהמן כתב הוא הכניס אותו יחד עם הלהשמיד
ולהרוג - באותו יום. ואז, אדרבה, כיון שהיהודים יהיו טרודים במצוות מחית
עמלק - למי יהיה זמן להתעסק עם כסף.

ואכן כך היה שעם ישראל בז לממון לזהב ולכסף, הם עסקו רק במצוה:
"ובביזה לא שלחו את ידם".

לזרוק ולתפוס כספי צדקה

שלשה דברים היו בגזירתו של המן: על הרוח, על הגוף ועל הממון.
להשמיד - הנשמה, להרוג - הגוף. ושלם לבז - הממון. כנגדם תקנו לנו שלוש
מצוות במקביל להשמדת הרוח, תיקנו חז"ל - מצות שמחה.

כנגד גזירת הגוף תקנו - משתה.

על גאולת הממון תקנו - מתנות לאביונים.

ואיך תקנו ממון? - אמר הגאון מוילנא כמו "ושלם לבז", דהיינו?

אתם יודעים מה זה לבז? - לחטוף כסף. כך גם "מתנות לאביונים" - לא
נותנים סתם בעצלתיים אלא זורקים, תבואו לבית הכנסת לדרמן, ועוד, תראו
איך שעם ישראל זורק צדקה, מוראדיק! סיווארפ זאך! וכך בכל תפוצות
ישראל זורקים צדקה בעז והדר - ושלם לבז!

מצד אחד, צודקת בקטרוגה. ומצד שני, כלל נקוט בידינו: ממרום נותנים,
ולא לוקחים חזרה (חולים ס ע"א תענית כה ע"א). מה יעשו, אפוא? מצאו
פתרון: יפילוהו לשכרות, והיה כל מעיניו במשקה. לא יבקש אלא אותו,
ויקבלוהו בלא הגבלה.

כחו המופלא והסגולי היה לסוד, ואף אני נצרתיו, אמר הבעל שם טוב. אבל
כשקהילה בישראל עמדה בפני כוז סכנה, גליתיו לכם. המשיכו לצרו בלבכם,
שאם לא כן יקחוהו מן העולם.

וסיים החדושי הרי"ם: הם אמרו (ירושלמי מגילה פ"א ה"ד) שאין מדקדקין
במעוה פורים, אלא כל הפושט ידו לטל נותנין לו (ונפסק בארח חיים תרצד,
ג) -

ובתקופת ההסתגרות של הרבי מקוצק זצ"ל הרהיב תלמידו הרבי
מגוסטינין עוז בנפשו, והתדפק על דלתו בפורים.

"מי שם", הרעים קולו של הרבי.

"אני, יחיאל מאיר", ענה הרבי מגוסטינין.

"מה מבוקשך", נשאל מבעד לדלת הנעולה.

וענה: "היום, כל הפושט יד לטול נותנין לו, ואני חסר כל!"

והדלת נפתחה בפניו, והוזמן אל הקודש פנימה, ונגדש בכל טוב. אם כן,
יוכל כל אדם להתדפק על שערי שמים ביום זה, וכל הפושט ידו לטול נותנים
לו במדה גדושה, למלוי כל משאלות לבו לטובה -

מצאו פתרון, להטיל עלינו שכרות ולהסיח דעתנו...

עד כאן דברי החדושי הרי"ם, והם כה נוקבים ומרעישים, ולא רק לענין
פורים! הלא אותו שכור הוא כל אחד מאתנו, בכל ימות השנה!

מי לנו גדול מרבי עקיבא, שרבו קרא עליו: "כל הפורש ממך כפורש מן
החיים!" (קדושין סו ע"ב, ובחים יג ע"א), כל התורה שבעל פה המצויה בידינו,
כולה אליבא דרבי עקיבא (סנהדרין פו ע"א). ואלמלא אותו אשתו
ללמוד בהיותו בן ארבעים, והוא ובנו ישבו כאחד ולמדו אותיות האל"ף ב"ת,
היה מכלה שנותיו כרועה צאן, "צנוע ומעולה" (כתובות סח ע"ב), ותו לא!

ורבו רבי אליעזר הגדול, שאם כל חכמי ישראל בכף אחת מכריע את כולם
(אבות פ"ב מ"ח), ובהיותו בן עשרים ושמונה לא למד לא קריאת שמע ולא
תפלה ולא ברכת המזון וחשקה נפשו בתורה, וברח מבית אביו ובא אצל רבן
יוחנן בן זכאי וזרח אורו עד שהיה יושב ודורש ופניו מאירות כפני משה רבינו
עד שלא היה אדם יודע אם יום ואם לילה (פרקי דרבי אליעזר, א-ב). ואילו
שמע לעצת אביו שאמר לו: "הרי בן שמונה ועשרים שנה אתה, ואתה תבקש
ללמד תורה? אלא קח לך אשה, והוליד בנים, ואתה מוליכין לבית הספר!" עם
ישראל הי המפסיד את רבי אליעזר הגדול. ויותר: רבי אליעזר הגדול היה
מפסיד את עצמו!

ורבו של רבי אליעזר הגדול, רבן יוחנן בן זכאי, שאמר עליו (סכה כח ע"א)
שלא הניח מקרא ומשנה, גמרא הלכות ואגדות, דקדוקי תורה ודקדוקי
סופרים, קלים וחמורים וגזרות שוות תקופות וגימטריאות, שיחת מלאכי
השרת ושיחת שדים ושיחת דקלים, משלות כובסין ומשלות שועלים, דבר
גדול ודבר קטן, מעשה מרכבה והיות דאביי ורבא, עסק בתחלה ארבעים שנה
בפרקמטיא, ולאחר מכן שמש לפני חכמים ארבעים שנה, והאיר עיני ישראל
ארבעים שנה (ראש השנה לא ע"ב, סנהדרין מא ע"א). כמה היה עם ישראל
מפסיד, והוא עצמו מפסיד, אילו נשאר סוחר! אלמלא גלה כוחו, והיה ל"נר
ישראל, עמוד הימיני, פטיש החזק" (ברכות כח ע"ב)!

הסבא [מנובהרדוק] זצ"ל היה בעל חנות סידקית, חריף וממולח. יום אחד
נחפו בעיר ממל להרגל עסקיו, ורבי ישראל מסלאנט זצ"ל עצר: "לאן אתה רץ?"
שאלו.

ענה: "ריחים על צוארי. אני מפרנס אשה ובת, ואת חותנתי האלמנה עם
שבעה יתומיה!"

"ומה עם למוד התורה", נשאל.

הצטדק: "אדם, צריך שיהיה לו ממה לחיות!"

ונענה: "אדם, צריך שיהיה לו עם מה למות!"

פעפעו בו הדברים כארס של עכנאי. החזיר את החנות לבעלותה של
חותנתו ופרש לחיי התעלות שנתנו לעולם את הסבא מנובהרדוק, על עשרות
הישיבות שהקים, וגדודי מקדשי שם שמים ומוסרי נפש, אלפי חניכים
שחשלו באשו היקדת!

ואלמלא פגישה זו?

הדוגמאות רבות מספור, אבל למה לנו ללכת רחוק. הלא אנו עצמנו,
הדוגמה החיה. כמה כשרונות בנו, כמה יכולות לנו, מה היינו מסוגלים לפעול
ולאן היינו יכולים להגיע -

אילו לא היינו מבוססים בשכרותנו!

"שמי נא זאת, עניה - וכמה עניה! - ושכרת ולא מייך" (ישעיה נא, כא.
ערובין סה ע"א)! "עד מתי תשתכרין, הסירי את יינך מעליך" (שמואל א א, יד)!

דורך למה? "להודיע שכל קוויץ לא יבושו ולא יכלמו לנצח כל החוסים כך" וכלשונו הנ"ל של הרמב"ם "להודיע לבאי עולם שאמת מה שכתוב בתורה כי מי גוי גדול אשר לו אלוקים קרובים אליו".

8- מאוצרות המגידים: רבי שלום שבדרון זצ"ל - "להגיד" 8-

"ותבאנה נערות אסתר וסריסיה ויגידו לה, ותתחלחל המלכה מאד ותשלח בגדים להלביש את מרדכי ולהסיר שקו מעליו ולא קבל ותקרא אסתר להתך לדעת מה זה ועל מה זה"

רביי משלג

רבי שלום שבדרון

"ומרדכי ידע את כל אשר נעשה ויקרע מרדכי את בגדיו וילבש שק ואפר", ומרדכי ידע את כל אשר נעשה, חושבים ש"מרדכי ידע את כל אשר נעשה" ברדיו שמע, שמא לתקשורת האזין? "ומרדכי ידע" היינו למעלה בשמים!! אבל אם נאריך בביאור "ומרדכי ידע" נוכל לשבת פה שעתיים שלוש.

"ותבאנה הנערות אסתר וסריסיה ויגידו לה, ותתחלחל המלכה מאד ותשלח בגדים להלביש את מרדכי ולהסיר שקו מעליו ולא קיבל ותקרא אסתר להתך לדעת מה זה ועל מה זה".

איך אנו לומדים פשוט, כי אסתר לא ידעה מהגזירה על עם ישראל, ולא הבינה מה קרה שלפתע מרדכי לובש שק וזועק זעקה גדולה ומרה ברחוב העיר, וכיון שלא ידעה, שלחה את התך לדעת מה זה ועל מה זה.

אך חז"ל אומרים בפירוש - כי אסתר ידעה גם כן את כל הגזירה, וזה פשוט, כי למה שלא תדע מאחר שהיתה נביאה (משבע נביאות שעמדו לישראל, מונים את אסתר במגילה דף י"ד), ובדאי שידעה, אלא "מה זה ועל מה זה". היא רצתה לדעת את סיבת הגזירה הקשה כל כך:

"מה זה: "שמא כפרו ישראל בהקב"ה שנאמר זה קלי ואנוהו". ועל מה זה: שמא כפרו ישראל בלוחות שנאמר, מזה ומזה הם כתובים".

שלח לה מרדכי, שמעו היטב. "ויגד לה מרדכי את כל אשר קרהו ואת פרשת הכסף".

"לא כפרו ישראל בהקב"ה, ולא כפרו ישראל בלוחות. אלא בן בנו של קרהו בא עלינו, שנאמר אשר קרך בדרך". שומעים? נורא ונפלא, מה הולך כאן, היא שאלה מה סיבת הגזירה האיומה, ואח"כ היכן טמונה התשובה במה שענה לה "בן בנו של קרהו בא עלינו"? התשובה היא כך.

"אשר קרך" היינו, הוא לקח והכניס אותך בפריז'ידר... אמרו חז"ל "משל לאמבטיה רותחת שאין אדם יכול להכנס בתוכה, קפץ בן בליעל אחד לתוכה אף על פי שנכוה ברותחין", הזעיקו לו אמבולנס, כמוכן, הביאו אותו ל"הדסה". וטיפלו בו (נו, כמו שמטפלים שם בכולם, רחמנא ליצלן, (בכעס): פרופסור אחד שהתלוננו בפניו על התנהגות בית החולים הוא השיב: וכי הדסה זה בית חולים?! לא, זה בית ספר לרפואה, ובבית ספר לרפואה - לומדים, פעם לומדים על בעלי חיים ופעם על בני אדם, כך ענה פרופסור, שה' יצילנו). בקיצור, טיפלו בו, והכל ראו כיצד נכוה קשות אבל אעפ"כ "אף על פי שנכוה ברותחין, אבל קירר לאחרים" - מעתה יהיה כבר מי שיעז להכניס את כף הרגל בתוך האמבטיה, כי גם אם הוא לא צינן את האמבטיה אבל צינן את הפחד ממנה. כך עשה עמלק: בני ישראל יצאו ממצרים ביד רמה, האמונה גברה, הכפירה הלכה והתמעטה, הכל ראו ניסים ונפלאות - אצבע אלוקים, קריעת ים סוף, כל מימות שבעולם נבקעו וכו' אין לתאר! כאשר חום האמונה היה בשיאת ריתחתו "ויבא עמלק", אף על פי שנהרג תחת ידיהם של ישראל "ויחלוש יהושע את עמלק לפי חרב", אבל קירר - הראה שיכולים להעלות ברעיון מלחמה ביהודים. ובכך, מחק מהמח, מהראש, מהלב של כל אדם ואדם בעולם - הרבה מן הניסים והנפלאות. לפיכך, "זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים". "אשר קרך בדרך".

מרדכי שלח לאמר לאסתר, לא כפרו ישראל בהקב"ה לא כפרו בתורה אלא מה? אנשים בשושן הבירה נהיו קרים, קר, אוי קר, אוי קר. "בן בנו של קרהו בא עליהם"

איזו קרירות, לדוגמא?

הדוגמא, היא בתחילתה של מגילת אסתר!

המלך עשה משתה והזמין את כולם, מה אתם מדברים? שני ממונים היו על הסעודה - המן הרשע על אומות העולם - שהסעודה תהיה מפוארת רצון המלך, והממונה השני להבדיל אלף אלפי הבדלות, על היהודים - היה מרדכי היהודי, לא אחר. המלך הרי בכוחו למנות לתפקיד גם בכפיה הוא מינה את מרדכי.

ואם מרדכי היה ממונה על היהודים, נקל לשער שהבשר היה כשר, מה זאת אומרת כשר, בכמה חותמות, של ה"עדה החרדית" ושל "בעלזא" ושל כל מה שאתם רוצים - "אגודה" - כל החותמת יחד, מהדרין מן המהדרין, איזה שאלה! ויין, כשר בכשרות. ואעפ"כ מרדכי הצדיק הודיע לכולם: "אל תלכו". אבל, שמונה עשרה אלף וחמש מאות יהודים! הלכו לסעודתו של אחשוורוש.

כולם שואלים, מהיכן המן השיג כזה קלאץ (בול עץ) - גבוה חמישים אמה? חשבתם פעם מה הגובה של בול עץ חמישים אמה? זכורני, כי לפני סוכות חיפשנו נסר עץ באורך ששה מטרים, ולא היה ניתן להשיגו, עד שהצביעו לנו על נגריה מיוחדת - בה השגנו קורה באורך ששה מטרים, וכאן חמישים אמה... היכן גדל עץ גבוה כל כך?

התשובה היא, מהמשכן.

יש האומרים כי בחז"ל מוזכר, שעץ זה נותר מתיבת נח, והם מסבירים שאין זו סתירה לאומרים שהעץ מהמשכן, כי גם במשכן היו העצים של תיבת נח... מה שברור כי בפרקי דרבי אלעזר פרק נ' כתוב דברים מפורשים - כי העץ הענקי נלקח מבית המקדש - ומקדשי הקדשים: "באותה שעה מה עשה אליהו זכור לטוב נדמה כחרבונה אחד מסריסי המלך ואמר, יש עץ בביתו של המן מבית קדשי הקדשים גבוה חמישים אמה שנאמר ואת אולם העמודים עשה חמישים אמה ארכו (מ"א ז') מיד צוה המלך לתלותו עליו שנאמר "ויאמר המלך תלוהו עליו".

והנה מי שרואה את הדברים בפרקי דרבי אלעזר משתומם - קדשי הקדשים - שפיץ קדושה, כבוד השם. ועל עץ כזה תלוי אבי אבות הטומאה, המן?!

התירוץ הוא, כי אכן הפיסגה של כבוד שמים באה מ'קודש הקדשים' (כאשר יהודי מתפלל שמונה עשרה: "כוון את ליבו כנגד בית קדשי הקדשים") אך גם כבוד השם שהתגלגל בעקבות תליית המן, ה'ונהפוך הוא" היה כבוד ה' גדול כל כך, עד שהוא חפץ לכבוד ה' שיצא וביא מקודשי הקדשים...!

למה לא הרג את עצמו?

הרבי מגור - האמרי אמת זצ"ל, שאל פעם למה המן לא הרג את עצמו, כאשר התברר לו שהנה הוא מוכן ומזומן לקראת בזיון נורא - ללוות את מרדכי הצדיק ברחובות שושן, איך המן יכול היה לסבול צער נורא כזה שהוא לו כמו אלף מיתות?! כי תראו בחז"ל איזו תזמורת היתה שם - הכבוד שהיה למרדכי ומאידיך ההשפלה להמן לא יתואר. איך נטל נפשו בכפו?!

הסביר הרבי מגור זצוק"ל. המן היה מוכן לסבול הכל, כיון שציפה בסבלנות לנקמה הגדולה שעוד עתידה לבוא - "להשמיד ולהרוג ולאבד את כל היהודים", אמר המן בליבו עוד אזכה לראות בהשמדתם המוחלטת של היהודים כולם, ואם חלילה לא אאגור כוחות לעמוד בצער עתה, הרי לא אזכה לכך. כי בתחילה המן עדיין לא העלה בדעתו שכבר החל תהליך של "נפול תיפול" נפילה אחר נפילה.

בתחילה הענינים התנהלו די טוב, "ויספר המן לזרש אשתו את כל אשר קרהו" מגלה האלשיך מה סיפר להם, ואיך הסביר להם? הוא חיין בצער: אתם חושבים שכבר דיברתי עם מהלך לתלות את מרדכי, ולכן כעס ומשום כך המלך החליט שארקוד לפניו ברחובות, טעות בידכם! הסיפור לא מתחיל. אינכם מבינים בפוליטיקה. על תליית מרדכי עדיין לא דברתי עם המלך, ותשמעו מה שהיה, בסך הכל התרחשו צירופי מקרים: המלך לא נרדם בלילה א' ברוך, קורה לפעמים שאדם ובוודאי המלך לא נרדם, הוא גם היה עצבני וביקש להביא את ספר הזכרונות, ומשום מה, התגלגל הדבר שבמקרה הספר נפתח על הדף הזה, נו, ובמקרה באותה שעה ממש לפנות בוקר, אתם יודעים, נכנסתי לחצר המלך לענינים שלי - לשוחח עמו בארבע עינים, וכיון שאני זה שהייתי ראשון להכנס בשעה מוקדמת זו לפני עלות השחר, ביקש המלך לשאול אותי "מה לעשות באיש אשר המלך חפץ ביקורו?" ענית לו את התשובה הראויה, והוטב בעיניו לשלם למרדכי בצורה מכובדת כזו שהשר הגדול הוא יכבד את מרדכי, והטיל עלי את ה"כיבוד" הזה, אבל לגופו של דבר, אנחנו רק בתחילת הדרך, ואכן עוד היום או מחר אני עתיד לשוחח עם המלך על הנושא העיקרי לפי התוכנית המקורית והכל יהיה בסדר. אך אז חכמיו וזרש אשתו אמרו לו: תיזהר! המצב לא כל כך מזהיר, כי "אם מרדכי היהודים מרדכי נפול תיפול לפניו", הוא הזדעזע מדבריהם. נחרד. מי יודע מה עתיד לקרות. ואכן רצה להתאבד, אלא ש"ויבהילו להביא את המן" מוראדיק! ה' לא נתן לו את האפשרות לנסות להמלט, לקחו אותו ובהילות - והענינים התגלגלו עד מפתחו.

"ולהודיע לבאי עולם שאמת מה שכתוב בתורה כי מי גוי גדול אשר לו אלוקים קרובים אליו כה' אלוקינו בכל קראנו אליו" זו תמצית קריאת המגילה, אומר הרמב"ם, תראו ברמב"ם. עם ישראל היה בשפל המדרגה עמדה גזירת כליה על העם כולו וברגע אחד כאשר חוזרים בתשובה, צמים מתפללים ומתקנים את הזקוק לשיפור ולתיקון - מתהפך הכל. להודיע לבאי עולם שאמת מה שכתוב בתורה!... הרב מבריסק סיים על כך ואמר, כי הן הן הדברים מה שאנו אומרים ב"שושנת יעקב": "תשועתם היתה לנצח ותקוותם בכל דור עד מפתחו".

כי המלך שלנו - פטריטיס, כן כן, (אל תצחקו) "למה שנהיה, כמו שאומרים - נחיתיים שיהודי היה נחיתיי! אם מזמינים אותנו נבוא לסעודה כמו כולם..." אמרו לעצמם ובאו להשתתף בסעודה.

נו? ושמה בסעודה, אוי ואבוי, אוי ואבוי, אתם יודעים לבד למה ושתי נהרגה? אני לא צריך כבר לדבר הרבה, הגוים השתכרו כמנהגם, שתו והשתכרו ומה עשו שמה, רחמנא ליצלן. ולא רק זה, הוציאו את כלי המקדש, ומילאו יין בכוסות שהקריבו את הדם, מאותם כוסות היוזו את הדם של הקרבנות במקדש - בהם מילאו יין. והישראלים ישובים! ולפיכך נגזרה הגזירה. התחייבו מיתה (תושבי שושן) כפי שמבואר בגמרא מסכת מגילה דף י"ב.

"מה אני יכול לעשות"

אספר לכם סיפור, והוא סיפור אמיתי ששמעתי מאדם גדול. שסיפר על תלמיד אחד של החפץ חיים.

אותו תלמיד היה רב בעיירה. ויהי היום, הוא נכנס לחדרו של החפץ חיים. שאל אותו החפץ חיים: "נו, מה נשמע בעיר שלך?" הוא הבין שהחפץ חיים לא שואל על רכישת לחם וחלב בעיר או קניית דבש וסוכר, אלא שאלתו - מה נשמע - ברוחניות.

"מה נשמע בעיני שבת?" פרט החפץ חיים את שאלתו.

"אוי וי, אוי וי, אוי וי הספרים לא סוגרים את החנויות בערב שבת רק בלילה. ועוד בעיות בשמירת שבת..."

"נו מה עשית בשביל זה?"

"מה אני יכול לעשות, תושבי העיר לא שומעים, לא רוצים לשמוע, מה אני יכול לעשות?"

"מה נשמע עם טהרת המשפחה?"

"אוי וי, אוי וי גרוע, רע עד מאד."

"נו מה עשית בשביל זה?"

"מה אני יכול לעשות, ממאנים לשמוע, לא רוצים להאזין."

אמר לו החפץ חיים: "ומה אתה עושה בשביל חינוך הילדים?"

"גרוע לי מאד, רע, הילדים נשלחים לבתי ספר של גויים ואפילו בבתי ספר של יהודים מה כבר לומדים, מצב ביש. ומה אני יכול לעשות, לא שומעים לא מעוניינים לשמוע!"

אמר לו החפץ חיים: למען שבת לא יכולת לעשות. בשביל טהרת המשפחה לא היתה לך אפשרות לפעול, להעמדת החינוך לא היית מסוגל לעשות, אבל להתעלף יכולת! למה לא התעלפת?

שמעתם. פלאי פלאים.

יהודים יושבים ורואים שממלאים יין במזרקי הקרבנות! והיכן? בבית המשוקק של אחשוורוש, בסעודה של שיכורים שפלים, שם אצל אחשוורוש מוזגים יין בכלי המקדש, ולא מתעלפים. על כך נגזרה הגזירה! "אשר קרן". הוא מה שאמר מרדכי לאסתר המלכה: "לא כפרו ישראל בהקב"ה לא כפרו בתורה אלא מה? בן בנו של קרהו בא עליהם" העבירה של הקרירות היא סיבת הגזירה האיומה - להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים.

אמר הרבי משל נמרץ, בקיצור נמרץ: כאשר אדם חולה ורופא נכנס וממשש אותו, אם הוא מוצא אותו חם, מטפל בו. אך אם מגלה כי הוא קר, אומר הרופא: "אין מה לעשות", כמו כן "אשר קרן בדרך" אם אדם קר, אין מה לעשות! נורא ואיום מרדכי שלח לאסתר - נהיו קרים, קר, אוי קר, אוי קר!

רב משלג אינו עונה

אני רואה, שאתם שומעים טוב. וכיון שסוף כל סוף מחר פורים, אז נסיים בדבר שתחייכו, לא חס ושלוים ליצנות. אתם ידועים, אנחנו חס ושלוים לא מדברים דברי ליצנות. וגם אל תחשבו חס ושלוים שאני מדבר על רבנים, זה מעשה שהיה, מה נוכל לעשות, עבודה שהיתה. כן, כן:

הייתי באמריקה לפני כשתיים עשרה שנה, אולי יותר. ירד שם שלג כבד, נערם על הקרקע חצי מטר גובה שלג. ממש כמו שאני אומר לכם, שבוע שלם לא יצאתי מהבית. לא היתה דרך איך לצאת לרחוב, מי יכול ללכת עד הברכיים בשלג, כך שבוע שלם.

אחרי שבוע יצאתי. כאשר התחלתי ללכת, ראיתי מרחוק בן אדם - רבאיי, אדם הנראה כמו רבאיי. הוא היה חבוש כמו רבאיי, בצילינדר, אתם ידועים מה זה צילינדר? כן, היו לו משקפיים על האף. אדם קצת נמוך, ככה.

חשבתי לעצמי "באתי לאמריקה, ואולי עוד אצטרך לדרוש בבית הכנסת שלו, מי יודע. כי יכול להיות שהוא רב בבית כנסת אורטודוכסי. אז הקדמתי לו שלום בנוסח האמריקאי, אמרתי לו כבר ממרחק: "גוד ביי רבאיי, גוד ביי", הוא לא ענה.

חשבתי לעצמי "איזה אדם זה? אני לא מכיר אותך, אתה לא מכיר אותי, אבל אני אומר לך שלום, מדוע שלא תענה לי?"

טוב, מה אפשר לדעת, אולי הוא גאותן, ושמה לא הבחין כל כך.

התקרבותי עוד כמה פסיעות, ושוב נעניתי לו בראשי: "גוד ביי רבאיי". והוא לא ענה.

כבר כעסתי, "למה מתנהג כך, וכי זו הנהגה של בן אדם?!"

התקרבותי יותר, ואז הבנתי מדוע אינו עונה. הרבאיי היה מעשה ידי הילדים. הם עשו רבאיי משלג:

רבאיי מקרח. רבאיי משלג, לא יכול לענות...

הבנתם?! זהו אשר קרן בדרך, כאשר האדם הוא רבאיי, אבל רב משלג, רבאיי קפוא, אוי אוי, אין לצפות ממנו לכלום.

הקב"ה יעזרנו, ודאי, ודאי נקבל סייעתא דשמיא אם רק נרצה ונעלה בתורה וביראת שמים ובמידות טובות ונוכה לגאולה שלמה במהרה בימינו אמן ואמן!

מאוצרות המגידים: רבי יעקב גלינסקי זצ"ל - "להגיד"

"יתבון ועסקין בהלכות מצוות העומר שהרי אותו יום טז בניסן היה ובאותו היום היו מקריבין עומר בזמן שביית המקדש היה קיים. אתא המן לגבייהו, אמר לון במה אתון עסקין, אמרו לו במצות העומד. אמר להו והדין עומרא מהו דדהב או דכסף? אמרי ליה לא דדהב ולא דכסף ולא דחיתין - אלא דשעורין, אמר לן בכמה הוא טימיה דידיה הוה בעשרה קנטרין? אמרין ליה - סגין דעשרה מנין, אמר לן - קומו דנצחון עשרה מנכון לעשרה אלפי ככרי כסף דילי!" (אסתר רבה פרשה י').

צוחקים על כל העולם

חז"ל מספרים כי כאשר המן קיבל פקודה מאחשוורוש להרכיב את מרדכי על הסוס, בינתיים, עד שהשיג בית מרחץ ובלן בשביל לרחוץ את מרדכי, הוא התעניין היכן מרדכי, באיזה מקום אפשר להשיג אותו בשעה כזו? אמרו לו כי כיון שהוא עומד בראשות ישיבה של ארבע מאות תלמידים, הוא אומר עכשיו שיעור.

טוב, המן - נסע לבקר בישיבה.

ראש הממשלה הגדול בעולם, נכנס להיכל הישיבה. הוא המתין בצדי בית המדרש עד סיום השיעור. כאשר השיעור הסתיים, שאל המן: "מה לומדים?"

"למדנו סוגיא של קמיצה" השיבו לו כמה תלמידים.

"מה זה קמיצה?"

"כשיבנה בית המקדש יצטרכו לעבוד בבית המקדש בעבודת הקמיצה, בקרבן מנחה או בעומר, ואנו לומדים את הדינים" - הלא צריך לדעת איך לעשות ולקיים את הקמיצה, כי זו העבודה הקשה ביותר של הכהן בבית המקדש.

נשא המן את קולו בחרדה ואמר להם: "הקומץ שלכם הכריע את עשרת אלפים ככרי כסף שאני נתתי" (ראה לשון המדרש המובא לעיל בראש הדרשה).

שואלים המפרשים מה קרה שהמן התפעל כל כך מלימוד סוגיא זו, יותר מאשר אם היו לומדים למשל סוגיא של 'חרדל' או 'הרחקת נזיקין' בפרק לא יחפור, ממה המן נדהם כל כך עד הכריז כי "הקומץ שלכם הכריע את עשרת אלפי ככרי כסף שלי"?!

רבנותי, תשמעו טוב,

כשאמרו להמן הרשע שמרדכי אומר שיעור, הוא חשב לעצמו, הלא יש גזירה להשמיד ולהרוג את כל היהודים, וא"כ על מה הוא אומר שיעור? מסתמא שיעור בהלכות קידוש השם, גם משוחח עם התלמידים על העולם הבא שמוכן ומוזמן להם, או שלכל היותר הוא מדבר על איסור עבודה זרה - יהרג ואל יעבור, יש הרבה סוגיות ללמוד. כי הרי כבר יצאה גזירה על פני כל מאה ועשרים ושבע המדינות - להשמיד להרוג את כל היהודים - לא להותיר זכר של יהודי אחד.

והנה הוא נכנס לבית המדרש ושואל "בחורצ"ק מה לומדים?"

"יבנה בית המקדש".

רבוננו של עולם! איזה מקדש ואיזה יבנה המקדש, הרי הורגים את כולם, הרצים כבר יצאו דחופים - להשמיד ולהרוג ולאבד את כל היהודים ואתם לומדים על יבנה המקדש?!

ואני הרב גלינסקי, שואל אתכם, מה באמת הרהרו תלמידי מרדכי הצדיק כאשר למדו את סוגיות קמיצה, מה חשבו לעצמם?

הם חשבו בליבם ובמוחם, המכתבים "להשמיד ולהרוג" שהגיעו לתא הדואר של הגוים, כל זה לא מעניין אותנו, אגרות המלכות מעניינות את עיתון "מעריב" או "ידיעות אחרונות", לנו, יש תורה ובה כתוב - שיבנה בית המקדש ויקריבו את העומר, ולכן עלינו ללמוד, וללמד טוב, הלכות קמיצה.

הרצויה. סכומי כסף אדירים עברו תחת ידו של החזון איש, אבל הם לא השפיעו עליו כלל!! למדתי באותו שבוע כי כסף בא וכסף הולך, ולא זו תכליתו של האדם בעולמו.

הכסף נתון

תושביה היהודיים של העירה סבלו מרה ממלוח בריבית שניצל את חולשותיהם וגבה מהם סכומים עצומים תמורת כל הלואה שהיא, המצב הגיע עד לכך שכמעט כל המשכורות העתידות להכנס בשנה הבאה לחשבונם של אנשי העירה היו משועבדים לו... בשלב זה קמה צעקה גדולה בעירה, ומשלחת נכבדת הגיעה אל הרב ובקשה בתחנונים, שיפעיל את סמכותו וישיע אותם מאימתו של זה.

כעבור ימים אחדים נקרתה בפניו הזדמנות נאותה. היה זה בהליותו של אחד מבני העירה, בין עשרות האנשים שהגיעו ללוות את הנפטר לבית עולמו, הבחין הרב גם באותו מלוח בריבית שהתעשר מעסקיו המפוקפקים. מלבד מעשיו המגונים, היה אותו איש גם קמצן חסר תקנה, קמצנותו עמדה ביחס ישיר לעשירותו הגדולה - ככל שגדל עשרו, כך הלך מצב קמצנותו החמיר. ועל אף שלא היו לו ילדים כלל, ולא היתה כל תכלית באגירת כספו, עדין היה אוכל אך ורק לחם יבש, ואפילו חמאה לא היתה עולה על שולחנו.

הרב שחפץ לנצל את ההזדמנות להחדיר באותו קמצן שעשק את כל אנשי העירה מעט תוכחות ולהעמידו על מקומו, החליט להקדיש את ההספד לסופם של נכסי העולם הזה לאחר מותו של אדם. הוא בקש מהמלוים להניח את המטה והחל בהספדו מרטיט הלבבות:

"רבותי, אנא הביטו וראו מה סופו של אדם! כל חייו הוא עובד ומנסה לחסוך ולאגור לו מעט כסף ליום פקודה, מפעם לפעם אף מאיר לו מזלו והוא מצליח במקומו וממכר. אך הנה הוא מת, ומה הוא לוקח עמו?!"

"התבוננו בתכריכים שהוא עטוף בהם - אין בהם ולו כיס אחד כדי לשאת בו רכוש לעולם הבא! חז"ל מסבירים שאדם נולד בידים קפוצות, משום שהוא מנסה להוכיח לעולם כולו: "באתי הנה כדי לתפוס את העולם כולו! אמנם גם רבים לפניו אמרו זאת, אולם איש עוד לא הצליח בכך. אך עוד תראו - אני אהיה הראשון שיצליח בכך!"... אולם בפטירתו ידיו של אדם פשוטות ובכך הוא מודה: "לא הצלחתי לקחת מאומה"... הנכס היחיד שנותר לאדם מן העולם הזה הם המצוות והמעשים הטובים שהצליח לאסוף במהלך שנות חייו".

הרב השתתק מעט ובחן את רושם דבריו על פני אותו מלוח בריבית, ניכר היה כי הדברים נוגעים ללבו והוא מאזין אליהם בכובד ראש. ובשביעות רצון המשיך הרב בדבריו.

"הנכס מבינים", קרא הרב בעודו מתבונן שוב על הקמצן שעושק את הצבור, וכאשר הבחין בלחלוחית חשודה בעיניו הגביר את קולו, 'מה שתנתנו לצדקה הוא הדבר הנצחי היחיד שיוותר לכם! כסף אינו חזות הכל! הרכוש העקרי שיש לכם הוא קיום המצוות והמעשים הטובים".

"הקמצן נגב את עיניו הלחות במטפחתו, והחל מפלס לו דרך אל הרב. בהגיעו פתח את פיו ואמר: 'כבוד הרב, עליכם לדעת, כבר אינני צעיר, ושנים רבות חלפו מיום הולדתי השמונים. במשך שנים אלו השתתפתי בעשרות לוויות, ושמעתי עשרות הספדים, אולם הספד כמו של היום מעודי לא שמעתי!!...', ולאחר שתיקה קצרה המשיך: 'אמנם גם כעת אי אפשר להמלט מבקרת, אולם אומר אותה לכבוד הרב בפעם אחרת'..."

"למשמע הדברים התחדדו אזניו של הרב והוא הפציר בעשיר להשמיע לפניו את דברי הביקורת שלו, עד שלבסוף נתרצה האיש ואמר: 'אני סבור שחבל שהרב לא דבר באופן ברור יותר, כדי שכולם יבינו בדיוק על מה מדובר. אני משוכנע כי עוד היום בערב בשעות קבלת הקהל שלי, יבואו אנשים רבים ויבקשו הלוואות רבות. וכאשר אני אפרוש לפניכם את התנאים שלי, ואומר כמה אחוזים בדיוק אני דורש, הם יתווכחו אתי ויסרבו לשלם. כמה חבל שאותם אנשים לא שמעו ממך בברור עד כמה מקולקל מנהגם, כיון שכסף אינו שווה מאומה!..."

ובנוגע אלינו, פעמים רבות לומדים שומעים ומתבוננים בעיני מוסר, אך לא מפנימים זאת הלכה למעשה, וכפי שמספר מו"ר רבי ראובן קרלנשטיין זצ"ל: מעשה במלמד ששוחח עם תלמידיו על התגברות עיני תאוות האכילה, כל התלמידים השתכנעו והתחילו, למחרת, ישבו התלמידים בסעודת מצוה, וכשהגישו את הגלידה בסוף הסעודה רמז המלמד לתלמידו שהנה הנה הגיע הזמן לקיים את החלטתם, אך הם ענו - כי חשבו שהכוונה היתה למרק....

והעם לעשות בו כטוב בעיניך

מדוע נקט המלך לשון זה - "והעם לעשות בו כטוב בעיניך", הלא היה לו לומר להמן בפשטות שיכול לאבדם?

השתומם המן, התפעל הזדעזע ונחרד ואמר, אם יש לכם תורה כזו שצוחקת מכל העולם וכולם לא מעניין אתכם, כאשר ברחוב יש מודעות ענק - להרוג ולאבד אתם - בחורים צעירים - מתעמקים ב'שיעור כללי' בהלכות קמיצה של בית המקדש, נגד עם כזה, שיש לו תורה כזאת, אתו אני אבוד...

המן לא נשבר כאשר תלו אותו, הוא ראה את הסוף הרבה קודם לכן - שם בבית המדרש - תראו כח של עם מקבלי תורה למודי סבל, היודעים וצוחקים מהכל "יבנה בית המקדש".

ולמה באמת הם צוחקים? מפני שכך כתוב בנביא שיבוא גואל ויבנה המקדש! "אשר נתן לנו תורת אמת!" היא האמת. תכתבו מה שאתם רוצים, אנו מצפצפים עליכם.

הכח של עם ישראל, החושב על העתיד לא על ההווה. והמן הרשע התפעל מאד, כיצד עם, עומד גבוה כל כך עם תורתו. הרב ובני ישיבתו מסתכלים על כל העולם כחגבים: הם העם הנצח.

מאוצרות המגידים: רבי שלמה לוינשטיין "ומתוק האור"

הכסף נתון לך והעם לעשות בו כטוב בעיניך

"משל דאחשורוש והמן למה הדבר דומה? לשני בני אדם, לאחד היה תל בתוך שדהו, ולאחד היה לו חריץ בתוך שדהו, בעל חריץ אמר: מי יתן לי תל זה בדמים! בעל התל אמר: מי יתן לי חריץ זה בדמים! לימים נדווגו זה אצל זה, אמר לו בעל החריץ לבעל התל: מכור לי תלך! אמר לו: טול אותה בחנם, והלואי" (מגילה יד, א).

כמו בעל התל שרצה להפטר מתלו, כך רצה אחשורוש להשמיד את היהודים, וכשהמן הציע לו כסף תמורת הריגת היהודים, סרב אחשורוש לקבלו, ואמר: "הכסף נתון לך והעם לעשות בו כטוב בעיניך".

מבאר ה"חתם סופר": מאז ומעולם הגויים רוצים לכלותנו, והם נוקטים בשתי שיטות בנסיונם לבצע את זממם:

השיטה האחת - השמדה רוחנית, להכריז כי "ככל העמים בית ישראל", לתת ליהודים שוויון זכויות ולפתוח בפניהם את כל הדלתות, והכל מתוך מחשבה שהם יתבוללו, וכך תכחד היהדות מן העולם.

השיטה האחרת - השמדה פיזית, על ידי גזרות שמד, פוגרומים ועלילות דם.

אחשורוש רצה להשמיד את העם על ידי התל, כלומר להגביה את העם, לגרום לכך שהם יהיו כמו כולם, שהם יזמנו לשמטה שהיה כמובן כשר למהדרין, "כדת של תורה, מה דת של תורה - אכילה מרובה משתיה, אף סעודתו של אותו רשע - אכילה מרובה משתיה".

כך הוא קיווה להשכיח מהם את עובדת היותם בגולה, ולעשותם "אזרחי העולם הגדול" - שושן תהיה בירתם וארמון המלך בית מקדשם. מסיבה זו הוא גם השתמש באותה סעודה בכלי המקדש - כדי שלאחר שהיהודים יראו את כלי המקדש בבזיונם, לבם יהיה גס בהם, ושוב לא יחשבו בערגה על ימי העבר בירושלים...

המן, לעומת זאת, דגל בשיטה השנייה - שיטת החריץ, להשמיד ולכלות את כל היהודים ביום אחד.

לפיכך, כשנפגשו שני הרשעים בעלי המטרה המשותפת, נרקמה ביניהם ה"עסקה", מתוך תקוה ששיתוף הפעולה יביא לתוצאה המיוחלת...

הכסף נתון

רבי ראובן קרלנשטיין ספר אודות שני אחים שונים זה מזה, האחד היה תלמיד חכם גדול ואילו אחיו היה דתי 'פושר', שלא הקפיד במיוחד על דקדוקי הלכה. אך למרות ההבדל התהומי שהיה ביניהם, היה אותו אח תומך כלכלית באחיו הת"ח, ומדי חודש בחודש העניק לו תמיכה הגונה בלב רחב. כשנשאל פעם אודות הסיבה למענק הקבוע על אף שהוא מנהל אורח חיים מרוחק כל כך, הסביר שבבחרתו למד בישיבת חברון, וראש הישיבה, הרב יחזקאל סרנא זצ"ל, היה נוהג מדי פעם לשלוח קבוצות בחורים לבני ברק שהיה בת שבע ימים, שבה יוכלו לפגוש את החזון איש ואף לדבר עמו בלימוד.

"אני", סיפר האיש, "לא הייתי ברמה למודית ראויה על מנת שאוכל לדבר עם החזון איש בלימוד, אך אף על פי כן צרף אותי ראש הישיבה לאחת הקבוצות הללו. ואני מצאתי את עצמי בבני ברק, נכנס ויוצא בביתו של החזון איש".

"מה שדברו שם בלימוד אינני זוכר", המשיך להעלות את זכרונותיו, "למען האמת, סבור אני כי גם אז לא הבנתי דבר מן הסוגיות המדוברות... אך נכס אחד בכל זאת נותר חקוק בעצמותי - ראיתי אנשים נכנסים ויוצאים ללא הרף כשבידיהם סכומי כסף עצומים, החזון איש היה מכניס את הכסף למגרת שולחנו, ועוד לפני שיצא התורם מן הבית, כבר נכנס אדם שהיה זקוק לכסף הזה. החזון איש היה ממחר לפתוח את המגרה ולהעביר את הכסף למטרה

פרס ומדי, הפרתמים ושרי המדינות לפניו, בהראותו את עושר כבוד מלכותו ואת יקר תפארת גדולתו ימים רבים, שמונים ומאת יום. ובמלאת הימים האלה עשה המלך לכל העם הנמצאים בשושן הבירה למגדול ועד קטון משתה שבעת ימים... מיטות זהב וכסף על ריצפת בהט ושש... והשקות בכלי זהב וכלים מכלים שונים, ויין מלכות רב כיד המלך".

עיינו - ומצאו. "אמרו לו: מפני שנהנו מסעודתו של אותו רשע".

מדהים לעקוב אחר קו המחשבה של גדולי האומה! במבטם החודר איבחנו נקודת אבדון, שאול תחתית, במקום שאנו לא היינו מבחינים אף בסדק קל!

הבה נבחן את הדברים, וכאמור: מנקודת מבטם של חכמינו.

עם ישראל נמצא בגלות, גלות די נוחה. היה זה כשישים שנה לאחר מאורעות החורבן ומרחץ הדמים של נבוכדנצר מלך בבל, שהשליט שילטון טרור ואימה. "כל ימיו לא נראתה בת צחוק בפני הבריות". ואז קם שילטון החסד של פרס. כורש אף הרשה לשוב ולבנות את בית המקדש, אלא שהבנייה הוקפאה עקב מלשינות והתנכלויות מצד הכותים, הנוכרים שישבו בשומרון.

אבל המצב הבסיסי נותר בעינו: עם ישראל היה בגלות, גם אם בגלות נוחה, והמלך היה דיקטטור חסר מעצורים. הן סופו הוכיח על תחילתו. בהתקף זעם הוציא להורג את ושתי אשתו, בקור רוח הורה להשמיד את כל היהודים, וברגע אחד הורה לתלות את המן, המשנה למלך, ולהרשות ליהודים להרוג שמונים אלף מבני עמו.

ושליט יחיד זה חוגג שלוש שנים לעלותו לכס המלוכה, ומזמין את כל תושבי שושן להשתתף במסיבה.

נתאר לעצמנו מה הייתה תגובתו, לו מיגזר שלם, עם ישראל כולו, היה עומד מנגד, אינו חוגג עימו! אינו שמח בשמחתו!

עם אשר מרד פעם אחר פעם בנבוכדנצר קודמו. עם שהוגלה מארצו, ועכשיו מבקש הוא לשוב ולכוון את עצמאותו - וממשיך בקשיות עורפו, במרידותיו...

למה היה אחשוורוש מסוגלת בהתקפי טירופו, בהפכפכותו...

לא זו בלבד, אלא שמהכתוב ומדברי חז"ל משמע, שהאוכל היה כשר, "כי כן ציוה המלך על כל רב ביתו, לעשות כרצון איש ואיש". והלוא אף בספק ספיקו של פיקוח נפש של יחיד מותר לאכול אוכל שאינו כשר. וכאן, כאשר עלולים לעורר את חמתו של עריץ החוגג את יום הכרתו ולסכן את כל העם - לא כל שכן?

כלום לא היו צריכים, ואולי אף חייבים, ללכת למשתה?

והתשובה היא: לא.

מרדכי היהודי לא השתתף במשתה, ואף ציווה לבני עמו שלא להשתתף בו. הדרך בה חוגגים הגויים אינה דרכנו. המראות שייראו שם, הקולות שישמעו שם, לא מה עוד, אנו שרויים באבל לאומי. בית המקדש חרב - יש ללכת אל המלך, להביע לו נאמנות, לשגר לו דורון. להתנצל, לומר שאנו נחוג את חגו בדרכנו, בתפילה לשלומו והצלחתו.

אבל דעתו הייתה דעת מיעוט. ולמעשה, דעת יחיד. "איש יהודי היה ושמו מרדכי. אל תקרא "יהודי" אלא "יחידי" - אומר המדרש...

ובכן, לא שעו לדבריו של מרדכי. לא שעו לאזהרותיו, ונהרו למשתה. וניח - נניח שאמנם נכשלו במאכלות אסורים, במראות אסורים, בקלות ראש, ואולי אף בחטא בפועל. נניח -

האם על דבר כזה צריכה לבוא גזירה כזו של "להשמיד להרוג ולאבד מנער ועד זקן, וטף ונשים", מבלי להשאיר שריד ופליט?

והתשובה היא: לא, המעשה אינו נורא כל כך. אבל סיבתו אם כל חטאת! פיק הברכיים, הבהלה והתבוסתנות, הם שורש כל רע. הם המרשם לאובדן הכל, עד לאובדן הזהות והייחודיות!

אם גילו חיסרון זה, מגרעת זו באופיים, תדרדרם עד תהום. תכונתם של הרשעים היא, שהם "כמוץ אשר תדפנו רוח", בלא יכולת עמידה על עקרונות. נסחפים בלא עוגן. בידי רוחות זרות, ורוחות סערה פנימיות: "הרשעים, הם ברשות ליבם". אדם כזה, אבוד מראש!

נתבונן סביב ונראה מה גדול כוחה של האופנה. כולם רצים בגללה להחליף כל המלכתה. פוסלים בגדים שרק אתמול נראו כה יפים ומתאימים, משנים טעם כזיקית, ומפרנסים תעשייה שלמה - מדוע?

כי הרודן ציווה - דעת הקהל - "כולם".

נראה מה גדול כוחה של הפירסומת. היא מכתיבה לנו מה לרכוש, מה לצרוך, מה לרצות. הרי זה "אחשוורוש" מודרני, טיראן אכזר, מכבש לחץ. לא תהיה "איני" אם לא תרקוד לצלילי חלילו, אם לא תשתתף בהילולה שלו...

אתה יודע מה טוב בשבילך. מה נחוץ לך, מה כדאי לך. מה אתה צריך. החלטת על דרכך. אבל לפתע נשמעת פקודתו של הדיקטטור, של "דעת הקהל" - ואתה נמס, מתמוסס, נמוג ואינך...

איפה האישיות, איפה הרצון, איפה חוט השדרה?

מובא בספר "כרם חמד": אכן מן השמים נתנו מלים אלו בפיו, וכל כך למה? לפי ש"כתב אשר נכתב בשם המלך ונחתום בטבעת המלך אין להשיב" (ח,ח), ובכל זאת יש דרך להנצל מגזרת המלך: כאשר נוסח הדברים אינו חד משמעי ונתן לפרשם לכאן ולכאן.

וכעין המעשה שמובא בעשיר גדול אחד שנאלץ לנסוע מארצו לארץ רחוקה וצרף אליו את עבדו לשרתו. כעבור זמן, בעודו שוהה הרחק מביתו ומארצו, חלה העשיר ונטה למות. בארץ מגוריו נשאר בנו יחידו ומחמד נפשו, והבשורה הרעה של חוליו של אביו לא הגיעה אליו. חשש העשיר מפני העבד שיירש את כל רכושו וינשל את בנו מן הירושה. מה עשה? הותיר בידי העבד צוואה שבה כתב בזה הלשון: "כל מה שירצה העבד - יתן לבני, והשאר יהיה של העבד".

שמח העבד בלבו, טמן את הצוואה בכליו וזכה בקוצר רוח ליום שבו יוכל לממש את הצוואה ולהתעשר עושר רב.

כעבור זמן קצר מת אדונו העשיר. מהר העבד לשוב לארצו של העשיר. מיד בהגיעו פנה לבית הדין ובקש לקיים את צוואת המת. הוא הושיט לדיינים את הצוואה שבידו. הדיינים בדקו וחקרו את אמיתותה של הצוואה, בחנו את כתב ידו וחתמתו של המת, ולבסוף אשרו את מקוריותה. אך כשקראו את לשון הצוואה התעוררו אצלם ספקות: היתכן שאב יורש את כל הונו ונכסיו הרבים לעבדו, וישאיר את בנו בחוסר כל, מלבד מה שיואל העבד לתת לבנו? ואז הבריקה במוחם הכוונה הנסתרת שטמן העשיר בנוסף הצוואה.

פנו לעבד ושאלוהו: "אמור נא, כמה תחפוץ לתת לבן אדונך מכל הונו של אביו המת?"

השיב העבד: מאה זהובים.

ואז הכריזו הדיינים: מצוים אנו לקיים רצון המת ולמלא צוואתו, ועל כן פוסקים אנו כי כל הונו ונכסיו של העשיר ינתנו לבנו, מלבד מאה זהובים שיזכה בהם העבד...

למשמע הדברים כמעט פרחה נשמתו של העבד. כששבה אליו רוחו, זעק לעבר הדיינים בזעם: "כיצד זה תאמרו כי באתם לקיים רצון המת, הלא ההפך הוא הנכון, אתם מעוותים את הדין! הרי אדוני צווה בצוואתו להוריש לי את כל נכסיו, והותיר בידי הזכות לתת לבנו ככל אשר אחפוץ, וכיצד אתם מעזים להפך את הצוואה על פיה?!"

אמרו הדיינים: "חלילה לנו לעוות את הדין, אדרבה, באנו בזה לקיים רצון המת! מקובל בדרך העולם שאדם מוריש את ממונו ונכסיו לבניו, ואכן גם במקרה שלפנינו אם נדקדק בנוסח צוואתו של המת נמצא שכך כיוון בדבריו: 'כל מה שירצה העבד' - לטול לעצמו' - יתן לבני, והלא העבד אמר לנו שמלבד מאה זהובים הוא רוצה לטול את כל הירושה לעצמו, על כן זאת פסקנו, שכל הירושה תנתן לבן, והשאר יהיה של העבד' - אותם מאה זהובים יטול לעצמו..."

וכמו כן כאן. אמר אחשוורוש להמן: "והעם לעשות בו כטוב בעיניך", ואחר כך כאשר נהפכה הגזרה, נותרה הבעיה איך לקיים את דברי המלך, שהרי "כתב אשר נכתב בשם המלך אין להשיב".

אלא שלא בכדי, מן השמים, שמו כפי המלך את הלשון שנקט. וכך נתפרשו דבריו: "והעם לעשות בו כטוב בעיניך" - מה שנחשב בעיני המן לטוב, והיה רוצה זאת לעצמו - אותו יש לעשות לישראל!

וכן שב הדבר ונתקים בהמן בפעם נוספת, כשאמר לו אחשוורוש (ו,ו): "מה לעשות באיש אשר המלך חפץ ביקרו". סבר המן שבודאי כונת המלך להמן עצמו - "ויאמר המן בלבו למי יחפוץ המלך לעשות יקר יותר ממני?". או אז כל מה שחפץ המן לעצמו, 'כטוב בעיניו' - נאלץ לעשות למרדכי, אשר המלך חפץ ביקרו.

מאוצרות המגידים: רבי שלום מאיר ולך "מעייני המועד" ❁

איש יהודי היה

שאלו תלמידיו את רבי שמעון בר יוחאי: 'מפני מה נתחייבו ישראל כלייה, בדורו של אחשוורוש?'

הם ידעו את הסוד: דברים אינם קורים "סתם כך". לא במקרה מתמנה צורך כהמן הרשע למשנה למלך, לא במקרה מקבל הוא את תמיכת המלך ואת הסכמתו למזימה "להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים - מנער ועד זקן, וטף ונשים ביום אחד. כנראה עברו עבירה נוראה, שבגינה איבדו את הזכות לחיים. שבעטיה החליטו בשמים שאין להם עוד תקווה. שאין להם לעם זה זכות כיום! מהי עבירה אימהה זו? "אמר להם: 'אימרו אתם'".

אדרבה, עיינו ומצאו! והם הבינו שסיבת הגזירה רמוזה, כנראה, במגילת אסתר עצמה. שכן זה 'סיפור סגור', הפותח בסיבת המאורעות וממשיך עד לתשובה ולישועה. במה פותחת המגילה, במה היא מתחילה? בסיפור על הילולה וחיננה: "ויהי בימי אחשוורוש... עשה משתה לכל שריו ועבדיו, חיל

והגאון הקדוש רבינו צדוק הכהן מלובלין זצ"ל ביאר בזה מה שאמר שהקדוש ברוך הוא המליך את אברהם אבינו אף על עינו ואוזניו. ופירש הר"ן, שלא ישמע ולא יראה אלא דבר מצוה. והיינו שמכל דבר שיראה וישמע יבין הוראה לעבודת ה' יתברך, כי יבין שלא לחינם המציאו לו שישמע דבר זה או יראהו. וזהו שנאמר: "היו עיניך רואות את מוריך", שכל מה שתראה יהיה לך למורה. ואמר: "איזהו חכם, הלומד מכל אדם".

וידוע המעשה במגיד מפולנאה, בעל "תולדות יעקב יוסף" זצ"ל, שבא לפני הבעל שם טוב הקדוש זצ"ל לשמוע עיקרי משנתו. בתוך הדברים, נקש רוכל נכיר בחלון, ושאל האם יש גרוטאה לזרוק או כלי שבור לתקן - מוכן הוא לקנות הגרוטאה ולתקן הכלי. ענהו הבעל שם טוב: "כל מה שיש להשליך השלכנו, ומה שיש לתקן כבר תוקן". והנכרי בשלו: "חפש טוב, ודאי תמצא!" קם הבעל שם טוב והלך למחסן. כעבר שהות קצרה חזר ובידו כלי שבור. קבעו מחיר, והנכרי פנה לתקנו. הבחין הבעל שם טוב שאורחו הרם מקפיד שהפסיק שיחתו עימו לחיפוש אחר גרוטאה שבורה. התנצל, ואמר: "מבין מר, אין זה מקרה שנכרי זה הגיע עתה ואמר מה שאמר. אנו מפליגים בשיחתנו לרומו של עולם ובונים בשמים עליותינו. ברם, האם היסודות מוצקים, המיידות מושלמות, היראה קודמת לחכמה. שאם לא כן, אלו בנייני תורה וסופם קריסה! שלחו נכרי זה להפסיקני. לשאול, האין גרוטאה להשליך, או כלי שבור לתקן. לעקור מידה רעה, ולתקן ולשפר מידה טובה. ואני, זחוח דעת, השבתי: מה שהיה לזרוק כבר זרקתי, ומה שהיה לתקן כבר תיקנתי. אמר לי: חפש טוב, ואם תחפש תמצא. קמתי, וחיפשתי, ומצאתי. יש עוד מה לתקן..." סיימו שיחתם בה הפך בעל ה"תולדות יעקב יוסף" לאחד מגדולי תלמידי הבעל שם טוב, ובהפרדו ממנו אמר: "רבי, כל דברייכם קיבלתי. אבל לחשוב ששולחים מסרים מן השמים בפי רוכל נכרי - זאת איני יכול לקבל!"

השיבו הבעל שם טוב: "אל תאמר איני יכול, אמור: איני רוצה". כי מחייב הדבר. לראות בכל התרחשות, בכל דיבור, איתות ורמז. לחתור לליקחו, ולפעול לפיו.

יצא בעל ה"תולדות יעקב יוסף" מבית הבעל שם טוב, והימים ימי הפשרת השלגים. הדרכים בוציות וטובעניות, ועגלה התהפכה על משאה בסוף הרחוב. עמד לידה העגלות, וציפה לעזרה. ראה את בעל ה"תולדות יעקב יוסף", וקרא: "קרב הנה, רבי. עזור לי להעמיד את העגלה על אופניה!"

התנצל הרב: "מה כוחי, אדם קשיש? איני יכול לעזור כאן..."

השיבו העגלון בזעף: "אל תאמר איני יכול, אמור: איני רוצה..." ניגש הרב, ויחד עם העגלון הקים את העגלה.

שב לבית הבעל שם טוב, ואמר: "רבי, גם בכך צדקתי!"

מעתה, לא יקשה עוד מה ראה מרדכי להציל את אחשוורוש ממיזמת בגתן ותרש. מדוע לא הניח לאחשוורוש למות, ולסיים בכך סאת ייסוריה של אסתר. משום ששאל עצמו: מדוע הזדמנתי לכא, ומדוע הזדמנו הם לכאן, ומדוע השמיעו מזימתם באוזני, וסובבו מן השמים שאבין לשונם. אם השמיעוני כן - השמיעוני כדי שאפעל!

שוב חשב: אולי איני עורך חישוב זה אלא מתוך נגיעה אישית, לקבל תגמול כמציל המלך ממוות, שכר וכבוד כיד המלך! לפיכך ניתק עצמו מכל נגיעה, וסיפר לאסתר שתספר היא למלך, בשמה. אך אסתר סיפרה זאת בשם מרדכי, והביאה גאולה לעולם!

בדרך הדרוש

למשפט בבית המלכות וגדוליהם, לכן אחרי שראו כי הטאו חטאים רבים וגדולים ולא נענשו המה בגופם, שאלו על מה אבדה הארץ ולא נענשו המה בעצמם ובנפשיותיהם. ואמנם כל זה היה לפי שהיה להם מודעה רבה לאוריינתא שלא קבלו התורה רק בעל כרחם ולא מרצונם, אך מי מבלעדי ה"ת יראה ללבב, לכן עד שבא הקב"ה ואמר על שלא ברכו בתורה תחלה וכפי הר"ן הנ"ל, שלמדו תורת ה' בעל כרחם ולא מרצונם ומודעתם רבה. ובתוס' ובמרדכי שבת שם הקשו עוד הרי הדר קבלוה בערבות מואב, ותיירץ שם במרדכי שגם בערבות מואב היה מחמת אונס ירושתא"י, שאלמלא התורה לא נכנסו לארץ, והקשה בתשו' מהר"ק [שורש קסן] כי כמניעת טובה לא הו' תלוי' וזבין, כגון אם תמכור לי אתן לך מתנה ואם לא לא אתן. ותיירץ לפי שהלכה מרווחת שא"י ירושה מאבותינו והו' כתיב וזבין ולא מניעת טובה בלבד. עיין כל זה בפרשת דרכים [דרך הערבה דרוש כ"ב]. ודבר זה במחלוקת שנוי ב"ב פ' יושנחין [ק"ט]:

מעתה שמואל לטעמיה דס"ל שא"י ראויה היתה ולא מוחזק מאבותינו, וא"כ לא הו' תלוי' וזבין בערבות מואב, והדר קבלוה שם מרצון, וע"כ א"א לומר קיימו עתה מה שקבלו כבר, ומוכח קיימו למעלה, ואסתר ברה"ק דוד"ק: (כתב סופר)

עומד אדם בתור לרופא. השעה מתאחרת, צריך להתפלל מנחה. עוד מעט יהיה מאוחר. אבל - כאן, לעיני "כולם" לא, לא נעים...

למה לא? ממי אתה מתבייש, מפני מה אתה נרתע? האם זו בושה, האם זו עבירה? הרי אתה רוצה לעשות דבר שהוא חשוב, אמיתי, קדוש, נחוץ. מדוע אתה נרתע מפני מבטו של אדם שאינך מכיר, ואינך מעריכו, ודעתך אינה כדעתו? ואם הם שניים, מאה או אלף - האם זה משנה?

למה להמציא תרגילים לפיתוח האישיות - הרי הם זמינים כל כך: עשה מה שאתה חושב לנכון, היה אתה - עצמך!

"מפני מה נתחייבו ישראל כליה?" - על שנסחפו "עם כולם".

מי הצילם? מרדכי היהודי, האישיות החזקה, שאינה נסחפת עם הזרם, בראותו את המון, "לא קם ולא זע ממנו", אפילו לא זיע, שינוי תנוחה!

"איש יהודי" - אל תקרא "יהודי", אלא "יהודי"!

"איש", זה מרדכי. ושאל הגה"צ רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל: והשאר, מה היו? וענה: השאר, היו כבשים...

ואנחנו, מה?...

איתותים

מסופר, שכאשר היה הגאון רבי יהונתן אייבשיץ זצ"ל ילד קטן, שאלו אביו: "אמור לי, כששמע מרדכי שבגתן ותרש זוממים להרוג את אחשוורוש, מדוע הסגירם. מה היה איכפת לו שהעולם יחסר גוי אחד?"

שמע הילד, והשיב על אתר: "כשהסגירם, התפטר העולם משני גויים... צחוק צחוק, אבל השאלה במקומה, קושיא חמורה: ארבע שנים נחבאה אסתר, עד שנתפסה למלכות. ולבסוף, "ותלקח אסתר", בעל כרחה. אין לנו מושג כמה הצטערה אותה צדקת, וכמה הצטער מרדכי. עיניו מתמשך היה זה. והנה נודע למרדכי על המזימה להרעיל את אחשוורוש. אם יצליח, תשוחרר אסתר. תפדה ממאסרה הכפוי. מדוע התערב, מדוע לא הניחם לבצע זממם? זו שאלת המדרש.

נענה אף אנו חלקנו. בגמרא סיפרו, שאילפא ורבי יוחנן עסקו בתורה מתוך הדחק, עד שהחליטו להנהיג בתורתם מנהג דרך ארץ ולצאת לסחורה. בדרכם ישבו לסעוד לבם בצילו של כותל. שמע רבי יוחנן קול מלאך שאומר לחבירו: בוא ונפיל עליהם הכותל, שמניחים חיי עולם ועוסקים בחיי שעה. ענהו חבירו: הניחם, שאחד מהם עומדת לו שעתו. שאל את חבירו אם שמע דבר מה, והשיב בשלילה. אמר: שמע מינה, שאני הוא שעומדת לו השעה. חזר על עיקבותיו, והיה לראש הישיבה.

ולאו דוקא שיחת מלאכים. בתלמוד הירושלמי אמרו: הולכים אחר שמיעת בת קול, מה טעם: "ואוזניך תשמענה דבר מאחרירך לאמר, זה הדרך לכו בו" וסיפרו: בר קפרא עלה לעיר אחת, כשעלה נכשל באצבעו, ושמע תינוקות קורין: "אם בגפו (לשון נגיפה ומכה) יבוא, בגפו יצא". אמר: כמדומה שלא תעלה כאן בידי אלא מכה זו בלבד, וכך היה לו.

רבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש ביקשו לראות פני שמואל. אמרו: נלך אחר שמיעת בת קול. עברו לפני המלמד, ושמעו קול התינוקות: "ושמואל מת", כיוונו השעה, וכך היה.

רבי יונה ורבי יוסה ביקשו לבקר את רבי אחא, שהיה זקן וחולה (וחששו, שעד שיבואו, ימות). שמעו קול אישה ששאלה לחברתה: ככה הנר? ענתה לה: לא ככה ולא יכבה נר ישראל.

קיימו וקבלו היהודים עליהם וכו' (ט, כז)

אמרו חז"ל בפ"ק דמגילה [ז]. אסתר ברה"ק נאמרה, ודרשו שם הרבה. ואמר רבא לכולהו אית להו פירכא לבר מדרשמואל דאמר מוהבא קיימו וקבלו קיימו למעלה מה שקבלו למטה ע"ש. והקשו בתוס' לשמואל מי לית לי פירכא, והא רבא גופא אמר במס' שבת [פ"ה]. שכפה עליהם הר כגיגית מכאן מודעה רבה לאוריינתא, ואעפ"כ הדר קבלוהו בימי אחשוורוש שנאמר קיימו וקבלו, קיימו עתה מה שקבלו כבר:

ונקדים לבאר מדוע בגלות הראשון היתה הארץ חרבה ושממה מעוף השמים עד בהמה נדרו הלכו, וכלל ישראל ישבו שקט ושאנן בגוים, כמו הניאל וחבריו שהיו גדולים בבית המלך, ומרדכי ואסתר משנה למלך אחשוורוש, ובבית שני הארץ מהוללה ואהובה לכל הממלכות ואנחנו גולים וסורים אין מקום לכף רגלינו הצג בו, ומשוטטים לבקש דבר ה' ואין. והנה כבר כתב הרשב"א בתשובה שאע"פ שהיה לישראל מודעה רבה לאוריינתא וטענו נהיה ככל הגוים מ"מ בעת מושבם בא"י מוכרחים לקיים תורת ה', לא מקבלתם אותה במתן תורה רק ממשפט ממלכת הארץ, וכאשר קאה הגוים היושבים בה לרוב תועבתיהם, ובפה מלא אמר הכתוב [תהילים קה, מד] ויתן להם